

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "ויקרא"

ו' אדר ב' תשע"ד, (08/03/2014)

מוקדש לע.ג. בתנו היקרה

אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו
נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
שמעון תורג'מן

תשפנאים	באר-שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים
17:23	17:21	17:11	17:21	17:05
18:19	18:19	18:19	18:19	18:18

כניסת שבת

יציאת השבת

תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת "ויקרא" – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	12
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	21
4 .	מיצירתם ומורשתם של רבותינו	56
5 .	בין אדם לחבירו, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	73
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	89
7 .	החיים הבריאים	98
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע זה	101
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	108
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי	בכריכה האחורית

חומש ויקרא

חומש ויקרא הוא הספר השלישי מחמשת חומשי תורה. שמו נגזר מהמילה הראשונה בספר, בדומה ליתר חומשי התורה. חומש ויקרא נודע גם בכינויו התלמודי^[1] "תורת כהנים", לו זכה כיוון שהוא עוסק בעיקר בהלכות הקרבת הקרבנות ושאר דיני המקדש. רובו המוחלט של ספר ויקרא עוסק במצוות וחוקים שונים, והוא מכיל רק שני קטעים קצרים בעלי גוון סיפורי.

על פי המדרש, פרשת ויקרא הפותחת את החומש היא הפרשה הראשונה אותה לומדים ילדי ישראל, וזאת כדי ש"יבואו טהורים ויתעסקו בטהרות".

תוכן ומבנה הספר

א. מצוות הקרבנות (פרשות ויקרא - צו) (פרקים א-ז)

הספר פותח בפרטי מצוות הקרבנות, ומפרט את סדר הקרבתם של העולה, המנחה, שלמים, חטאת, אשם מעילות ואשם גזילות. לאחר מכן מצווה התורה על תרומת הדשן, ומוסיפה פרטים שונים למצוות המנחה, החטאת, האשם, התודה והשלמים. באמצע דיני השלמים בא איסור על אכילת חלב.

ב. שבעת ימי המילואים (פרשות צו-שמיני) (פרקים ח-י)

משה, אהרן ובניו מקיימים את המצווה שנצטוו בספר ויקרא, כט:א-לז, להקריב קרבנות ולקדש בהם ובשמן המשחה את המזבח, המשכן, הכהנים ובגדיהם. מצווה זו נמשכת שבעה ימים. ביום השמיני נכנסים אהרן ובניו לתפקידם בקרבנות מיוחדים לאותו יום. אש יוצאת מלפני ה' ואוכלת על המזבח את העולה והחלבים. נדב ואביהוא, שני בניו הגדולים של אהרון, מקריבים קטורת זרה. הם נענשים במוות. אהרן ושני בניו הנותרים, אלעזר ואיתמר, מצווים שלא לנהוג עליהם מנהגי אבילות. אהרן ובניו מצטווים על איסור שתיית יין לפני ובזמן העבודה ומתמנים על הוראת התורה לעם, עם דגש על דיני קדשים וטומאה. משה מצווה לאהרן ובניו לאכול את שיירי הקרבנות. מתקיים דיון באשר לשעיר החטאת שנשרף.

ג. דיני טומאה וטהרה (פרשות שמיני, תזריע, מצורע) (פרקים יא–טו)

כאן מפורטים דיני בעלי החיים הכשרים לאכילה והטמאים, ופרטי טומאת נבילה. לאחר מכן באים דיני טהרת היולדת וקרבנה. מוזכרת מצוות מילה ביום השמיני. בסוף חלק זה באים דיני צרעת הגוף, הבגד והבית, ודיני הזב והזבה.

ד. סדר עבודת יום הכיפורים (פרשת אחרי מות) (פרק טז)

הפרק פותח באיסור על אהרן הכהן להיכנס בכל עת אל קדש הקדשים. התורה מפרטת את הקרבנות שעליו להביא בבואו – פר חטאת, איל לעולה ושני שעירים – ואת סדר הקרבנות והקטרת הקטורת לפני ולפנים. על שני שעירים הוטלו גורלות, "לה" ו"לעזאזל": זה של ה' הוקרב לחטאת, והשני נשלח לשאת את עוונות ישראל אל ארץ גזרה במדבר. התורה נוקבת בזמן בו יש לערוך את הסדר הזה – אחת בשנה, ביום הכיפורים – ומוסיפה פרטי דינים הנוהגים בו, כגון עינוי נפש ואיסור מלאכה.

ה. איסור שחוטי חוץ ואיסור דם (פרשת אחרי מות) (פרק יז)

התורה אוסרת בפרק זה לשחוט בהמות מחוץ למחנה, מבלי לזרוק את הדם על מזבח ה' באוהל מועד. זאת כהרחקה מעבודת השעירים שהיו רגילים בה. התורה מאריכה באיסור אכילת דם ומצווה על כיסוי דם חיות ועופות.

ו. איסור עריות (פרשת אחרי מות) (פרק יח)

התורה אוסרת על הליכה בחוקות ארץ מצרים וארץ כנען ותועבותיהם, ומפרטת את סוגי העריות שנאסרו על מגע מיני איתם. בפרק נמנים ערוות אב, אם, אשת אב, אחות, בת הבן, בת הבת, בת אשת אב, אחות אב, אחי האב, אשת אחי האב, אשת הבן, אשת האח, אשה ובתה, בת בנה או בת בתה, שתי אחיות, נידה, אשת איש, (באמצע נכנס איסור המולך, שאיננו ערווה כי אם עבודה זרה), משכב זכר ורביעת בהמה, בין לאיש הרובע בין לאשה הנרבעת. התורה מאיימת בעונש – "ולא תקיא הארץ אתכם".

ז. מצוות שונות (פרשת קדושים) (פרק יט)

בפרק זה באות מצוות שונות, ללא סדר הנראה לעין. הפרק פותח במעין מצווה כללית – "קדושים תהיו". לאחר מכן מצווים אנו על השבת, עבודה זרה, נותר,

פגול, פאה ולקט, עוללות ופרט, איסור גניבה, כחש, שקר, שבועת שווא, עושק, גזל, הלנת שכר, קללת חרש, הכשלת עיוור, הטיית משפט, הליכת רביל, הימנעות מהצלת אדם מישראל, שנאה בלב, מצוות תוכחה, איסור נקימה ונטירה, כלאי בהמה, כלאי זרעים, שעטנז, מצוות אשם שפחה חרופה, ערלה ונטע רבעי, איסור אכילה על הדם, ניחוש, הקפת פאת הראש והשחתת הזקן, שריטה על מת וכתובת קעקע, הזניית הבת, שמירת שבת, מורא מקדש, איסור אוב וידעוני, הידור זקן ושיבה, איסור הונאת גר, מצוות מידות ומשקלות.

ח . עונשי עריות (פרשת קדושים) (פרק ב)

בפרק זה מפורט עונש ספיציפי למעביר בנו ובתו למולך ולכל סוגי העריות המוזכרים בפרק יח.

ט . קדושת הכהנים, וקצת דיני קודשים (פרשת אמור) (פרקים כא-כב)

בפרק זה מוזהרים הכהנים מלהיטמא למת. כהנים רגילים ("הדיוטות") מותרים להיטמא לקרוביהם, כהן גדול – גם זה לא. כמו כן מוזהרים הכהנים מלשאת אשה זונה, חללה או גרושה, וכהן גדול – גם אלמנה. כמו כן נאסרים כהנים בעלי מום לעבוד בעבודת הקרבנות. כהנים טמאים, זרים (שאינם כהנים), נאסרים לאכול תרומה וקדשים. מבוארים פרטי דיניהם של תושב כהן ושכירו, עבדו, בניו ובנותיו. נאסר להביא קרבנות מבהמות בעלי מום. נאסר להקריב מחוסר זמן. נאסר לשחוט בהמה ובנה ביום אחד. התורה חוזרת כאן על איסור נותר. הפרקים האלה חותמים באיסור על חילול השם ובציווי לקדש את השם.

י . מצוות המועדים (פרשת אמור) (פרק בג)

פרק זה עוסק במועדי השנה. מוזכרים שבת, פסח, קרבן העומר, ספירת העומר, שבועות, ראש השנה, יום כיפור, סוכות.

י"א . נר התמיד, לחם הפנים והמגדף (פרשת אמור) (פרק בד)

בפרק זה חוזרת התורה על פרשת נר התמיד, מפרטת את דיני לחם הפנים ומספרת את סיפורו של המגדף ועונשו. בעקבות מעשה המגדף נוספים עונשים למגדף, למכה אדם, למכה בהמה, ולמטיל מום באדם.

י"ב . שמיטה, יובל ודינים נלווים (פרשת בהר) (כה,א-כ,ב)

בפרשה זו מפרטת התורה את דיני השמיטה והיובל, גאולת קרקע, איסור ריבית, דיני עבד עברי, גאולת עבד הנמכר לגוי, ואיסור פסל, מצבה ואבן משכית.

י"ג . התוכחה (פרשת בחוקותי) (פרק כז)

בפרק זה באים ברכות אם ישמרו ישראל את התורה, וקללות אם לא ישמעו. בסוף הקללות באה הבטחה – "וזכרתי את בריתי... ואף גם זאת, בהיותם בארץ אויביהם, לא מאסתים..."

י"ד . מצוות ערכים וחרמים (פרשת בחוקותי) (פרק כז)

בפרק זה באים דיני הנודר ערך אדם, דיני המקדיש בהמה "טהורה" או "טמאה" (בעלת-מום), המקדיש בית, שדה אחוזה או שדה מקנה, דיני בכור, דיני חרם, מעשר שני ופדיונו, מעשר בהמה, דיני תמורה.

חלוקת הספר

בספר ויקרא 10 פרשות:

ויקרא, צו, שמיני, תזריע, מצורע,

אחרי מות, קדושים, אמור, בהר, בחקותי.

פרשנות מסורתית על חומש ויקרא

בשל חשיבותו לחוק המקראי ולמשפט העברי שהמשיך אותו, ספר ויקרא זוכה להתייחסות רבה בספרות חז"ל. שני קובצי מדרשים הנחשבים מהמוקדמים ביותר נערכו על ספר ויקרא, ספרא שהוא מדרש הלכה וויקרא רבה שהוא מדרש אגדה.

נתונים סטטיסטיים – מספריים על חומש "ויקרא"

מצוות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	ומסתיימת ב-		הפרשה מתחילה ב-		סה"כ פרשיות	שורות בספר תורה	פרשה
							פסוק	פרק	פסוק	פרק			
5	11	16	6,222	1,673	111	5	כ"ו	ה'	א'	א'	(8)13	215	ויקרא
9	9	18	5,096	1,353	97	3	ל"ו	ח'	א'	ו'	(1)7	169	צו
11	6	17	4,670	1,238	91	3	מ"ז	י"א	א'	ט'	(3)3	158	שמיני
2	5	7	3,667	1,010	67	2	נ"ט	י"ג	א'	י"ב	(4)5	128	תזריע
0	11	11	4,697	1,274	90	2	ל"ג	ט"ו	א'	י"ד	(3)3	159	מצורע
26	2	28	4,294	1,170	80	3	ל'	י"ח	א'	ט"ז	(12)3	154	אחרי מות
38	13	51	3,229	868	64	2	כ"ז	כ'	א'	י"ט	(1)3	109	קדושים
39	24	63	6,106	1,614	124	4	כ"ג	כ"ד	א'	כ"א	(6)11	217	אמור
17	7	24	2,817	737	57	1	ב'	כ"ו	א'	כ"ה	(6)1	99	בהר
5	7	12	3,992	1,013	78	2	ל"ד	כ"ז	ג'	כ"ו	(2)3	131	בחוקותי
152	95	247	44,790	11,950	859	27	ל"ד	כ"ז	א'	א'	(46)52 98	1,539	סה"כ חומש ויקרא
365	248	613	304,785	79,796	5,846	187					291 (382) 673	10,197	חמישה חומשי תורה
42%	38%	40%	6,222	15%	15%	14%					24.1%	15%	חומש ויקרא מכל התורה

1.1. נתונים על הפרשה

פרשת ויקרא היא פרשת השבוע הראשונה בחומש השלישי – "ויקרא". היא מתחילה בראשית הספר, בפרק א' פסוק א' ומסתיימת בפרק ה' פסוק כ"ו. בחלק מהשנים קוראים את פרשת ויקרא בשבת הסמוכה לפורים, ולפיכך קוראים בה גם את הפרשייה השנייה מ"ארבע פרשיות" – פרשת זכור. יש שנים שבהן קוראים אותה בשבת הסמוכה לראש חודש ניסן, ואז קוראים בה את הפרשה הרביעית – פרשת החודש. השנה השבת היא "שבת הפסקה" כי אין קוראים בה אף פרשייה מ"ארבעת הפרשיות" שם הפרשה היא המילה הראשונה בה פותחת הפרשה: " ויקרא אל משה...". בפרשה זו יש 111 פסוקים.

נתונים סטטיסטיים – מספריים על פרשת "ויקרא"

הפרשה מתחילה ב-		ומסתיימת ב-		סה"כ שורות בס"ת	סה"כ פרקים	סה"כ פסוקים	סה"כ מילים	סה"כ אותיות	סה"כ מצוות מצוות	מצוות לא תעשה
פרק	פסוק	פרק	פסוק	215	5	111	1,673	6,222	16	5
א'	א'	ה'	כ"ו							
דירוג פרשת "ויקרא" בפרשות חומש ויקרא		2	1	2	1	2	1	1	7	3
דירוג פרשת "ויקרא" בפרשות חמישה חומשי תורה		19	5	26	20	20	14	7	15	

1.2. הנושאים בפרשה

הפרשה עוסקת כולה בדיני הקורבנות שמקריבים במשכן ובבית המקדש. בזה אחר זה מפורטים:

דיני העולה, קורבן שנשרף כולו על המזבח, ואינו נאכל. פרשה זו מחולקת לשלוש פרשות משנה העוסקות בנפרד בקורבן עולה הבא מן הבקר, מן הצאן ומן העוף. (עולת העוף)

דיני המנחה, קורבן הבא מן הצומח. פרשה זו מחולקת לחמש פרשיות משנה העוסקות במנחת סולת, מנחת מאפה תנור, מנחת מחבת, מנחת מרחשת ומנחת ביכורים. (מנחת העומר)

דיני השלמים, קורבן הנאכל לכהנים ולמקריב. פרשה זו מחולקת לשלוש פרשיות משנה, העוסקות בקורבן שלמים הבא מן הבקר, מן הכבשים ומן העזים. דיני החטאת – קורבן שבא לכפר על חטא. פרשה זו מחולקת לחמש פרשיות משנה:

חטאת הכהן המשיח – הכהן הגדול

חטאת הציבור – פר העלם דבר

חטאת הנשיא – המלך.

חטאת היחיד – כשבאה מן העזים

חטאת היחיד – כשבאה מן הכבשים

דיני קורבן עולה ויורד – קורבן אותו מביא הנשבע לשקר שבועת העדות, והעובח על טומאת מקדש וקודשיו ועל שבועת ביטוי. קורבן זה מיוחד בכך שסוג הקורבן משתנה בהתאם למצבו הכלכלי של האדם.

פרשה זו מחולקת לשתי פרשיות משנה. הראשונה עוסקת בקורבן עולה ויורד הבא מן הכבשים או העזים והבא מן העופות, והפרשיה השנייה עוסקת בקורבן עולה ויורד הבא – מנחה. קורבן זה מכונה במקרא 'אשם'.

דיני האשם, קורבן שבא על חטאים מסוימים. פרשה זו מחולקת לשלוש פרשיות משנה:

אשם מעילות

אשם תלוי

אשם גזלות.

מתוך הפרשיות שעוסקות בקורבנות מסוימים, נלמדים גם דינים כלליים לכל עבודת הקורבנות.

1.3. ההפטרה

האשכנזים והספרדים מפטירים השבת בישעיהו מפרק מ"ג פסוק כ"א – "עם זו

יצרתי" עד פרק מ"ד פסוק כ"ג – "ובישראל יתפאר"

התימנים : מפטירים השבת בישעיהו מפרק מ"ג פסוק כ"א – "עם זו יצרתי"

עד פרק מ"ד פסוק ו' – "מבלעדי אין אלוהים"

1.4. הקשר בין פרשת "ויקרא" להפטרות

השבוע **אנו פותחים בקריאת חומש ויקרא**, ספר שמדרש בראשית רבה מעיד עליו שהוא מלא הלכות רבות. לפי מניין המצוות של הרמב"ם מכיל הספר 247 מצוות,

שהן כ-40% מכלל המצוות. שתי הפרשיות הראשונות עוסקות בעניין הקרבנות:
"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, אדם כי יקריב מכם קרבן לה', מן הבהמה מן

הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם." התורה מפרטת תחילה את קרבנות
הנדבה: עולה, מנחה, זבח שלמים, ואח"כ מדברת על קרבנות החובה: חטאות
ואשמות. בחטאות ואשמות חוזרים על עצמם הביטויים: "וכפר עליו הכהן, ונסלח
לו". את התיבה וכפר שמשמעה כיסוי מבאר ספורנו כך: "וענין הכיפור היא הקטנת
החטא והכנתו לקבל סליחה. אבל השגת הטהרה והסליחה הגמורה תהיה לפני ה'
בלבד וזה בוודאי ותשובה שהוא לבדו ידע אמתתם...". הכהן הוא העושה את
מעשה הכיפורים, אך הסולח הוא הקב"ה. הביטוי החוזר: "ונסלח" הוא בבחינת
הבטחה של הקב"ה, שאדם שחטא בשוגג ומתחרט על מעשיו, מתוודה ומביא
קרבן, ייסלח לו. המקריב חש הקלה מהרגשת האשם והחטא שרבעה עליו.

הקרבנות נועדו לשמש דרך של עבודת ה', דרך אשר בה מודה האדם לבוראו על
חסדיו ומביע את כניעתו ואת כמיהתו אליו. באמצעות המעשה מתקרב האדם אל
אלוהיו, ומתרצה לו באמת, והקב"ה מתרצה למקריב כנאמר: "ריח נחוח לה'"
ומבאר רש"י: "נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני".

שמעון הצדיק אומר בפרקי אבות: "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה,
ועל העבודה (כלומר: עבודת הקרבנות) ועל גמילות חסדים". העבודה היא מעמודי
התווך שעליהם עומד עולמנו.

הנביאים בדורות השונים מנסים לסלק את טעות העם שלקרבנות יש ערך עצמי,
ושניתן להתכפר או להתקרב לה' באמצעותם בלבד. הנביאים טוענים שאין חפץ
לה' בעולות וזבחים אם לא מצורפת אליהם הטהרות וכוונת הלב. אין הקב"ה
שועה לקרבנות אם אין הם מלווים בתיקון ההתנהגות, ובנקיז פנימי.

פסוקי הפתיחה להפטרה מישעיה מ"ג מדברים בקרבנות ובכפרה. "ולא אותי
קראת יעקב, כי יגעת בי ישראל. לא הבאת לי שם עולותיך, וזבחיך לא כיבדתני,
לא העבדתיך במנחה ולא הוגעתיך בלבונה. לא קנית לי בכסף קנה, וחלב זבחיך
לא הרוויתני, אך העבדתני בחטאתיך, הוגעתני בעוונותיך. אנכי אנכי הוא מוחה
פשעיך למעני, וחטאתיך לא אזכר." ובסיום ההפטרה: "מחיתי כעב פשעיך וכענן
חטאתיך, שובה אלי כי גאלתיך".

הנביא אינו טוען כי הקרבנות מיותרים. מעשה הקרבן מורה על נכונותו של האדם להקריב משלו לגבוה. אך אם מחזיק האדם בחטאו, ובאותה עת עובד את ה' אין הקב"ה חפץ בקרבנו, והרי זה כאילו לא הקריבו כלל. לא הבאת לי שם עולותיך משמעו כי למרות שהקרבנות במקדש, לא היה נחשב כאילו הבאת שם. כנגד: "לא העבדתיך במנחה ולא הוגעתיך בלבונה" אומר הנביא: "אך העבדתני בחטאתיך הוגעתני בעוונותיך." לעם נדמה שהוא טורח הרבה בעבודת ה', אל למעשה, כיוון שהוא ממשיך לחטוא, אין עבודתו עבודה. הנביא שב ומדגיש, לא הקרבן מכפר. אין משמעות לקרבן כשלעצמו. המכפר הוא הקב"ה: "אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך, למעני. וחטאתיך לא אזכור". קרבן ללא תשובה אינו קרבן רצוי. בהלכות מלכים פרק י"א הלכה א' פוסק הרמב"ם: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד לישנה, לממשלה הראשונה. ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל. וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם. מקריבין קרבנות, ועושין שמיטין ויובלות ככל מצוותה האמורה בתורה." לפי דבריו אלה, הקרבנות לא יתבטלו לעתיד לבוא. מקריבין קרבנות גם בימות המשיח. יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך. ושם נעבודך ביראה, כימי עולם וכשנים קדמוניות.

1.5 . תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת "ויקרא"

- א. ספר ויקרא שאותו אנו מתחילים לקרוא השבת נקרא גם בשם "תורת כוהנים" כיון שעיקרו של הספר הוא עבודת הכהנים במשכן במדבר ובמקדש שבירושלים
- ב. ישנם סוגים שונים של קורבנות מן החי. ישנם קורבנות הבאים כנדבה אישית של נותן הנדבה, וישנם קורבנות הבאים כחובה שמוטלת על האדם (כגון קרבן פסח).
- ג. בשר הקורבנות מוקרב ונשרף על מערכת העצים שבמזבח. ישנם קורבנות שנשרפים כליל (קורבנות עולה), וישנם קורבנות שחלקם נשרפים על גבי המזבח, וחלקם ניתנים לאכילה לכוהנים ולאדם שהביא אותם למקדש.
- ד. בנוסף לקורבנות ישנם "מנחות" המנחות הינן מן הצומח (כגון סולת), חלק מהמנחות הינן מנחות הבאות לנדבה וחלק מהם הינן כחובה.
- ה. בפרשה מתוארים סדרי קורבנות של אנשים שונים שחטאו בשגגה כגון: הכהן הגדול, ציבור שחטא, אדם פרטי שחטא. לקורבנות אלו אנו קורבן אשם.

ו. פעמים קיימת התחשבות במצבו הכלכלי של האדם שהתחייב להביא קרבן. כגון מי שהתחייב להביא קרבן מפני שנשבע שבועה ובטעות לא עמד בדיבורו, מתחייב להביא כבשה אבל אם מצבו הכלכלי אינו מאפשר לו להביא כבשה צריך להביא שני תורים או שני בני יונה, ואם גם זאת אינו מסוגל יביא מנחת סולת.

ז. אדם שגזל, והכחיש את דבר הגזילה ונשבע שלא גזל – מתחייב בנוסף להשבת הגזילה בתוספת 20% בהבאת קורבן שנקרא "אשם גזלות" – וקורבן זה הוא איל.

ח. כל נושא הקורבנות הינו מורכב וקצת קשה לנו לתפוס זאת. ישנם מספר סיבות לכל נושא הקורבנות. והרבה פרשנויות נכתבו על כך. ישעיהו ליבוביץ (בספרו על פרשיות השבוע) מביא שלוש סיבות עיקריות:

- הגישה המוסרית – מתקנת: הרואה בקורבנות סמל, וכל עבודה הקשורה בשחיטת הבהמה המוקרבת אמצעים מוחשיים להעלות בתודעת האדם את ההכרה הגדולה שהוא למעשה אינו אלא בשר ודם העומד לפני ה', וכל אותן פעולות הנעשות בקורבן, כמו שחיטה, הפשטה, התזת הדם ושריפה ראויות היו שתיעשינה באדם המקריב בגלל חטאיו ולכן נועדו לשבור את רוחו הגאה ולהביאו להכנעה בפני בוראו.
 - גישת הרמב"ם וספורנו: הרמב"ם אינו רואה בעבודת הקורבנות שום משמעות חיובית דתית והיא נועדה להיות תריס בפני עבודה זרה. לאדם יש נטייה חזקה לעבוד עבודה זרה באמצעות הקרבת קורבנות ולכן כאמצעי בלימה לעבודה זרה ה' ציווה להקריב אליו את הקורבנות. הספורנו טוען כי כל עבודת הקורבנות אינה מכוונת לקירוב האדם אל ה' אלא לריחוקו מעבודה זרה. מצוות הקמת המשכן והקרבת הקורבנות באה לאחר חטא העגל וכדי לתקנו. עם הקמת המשכן בעקבות חטא העגל, חלה ירידה במדרגה של השראת השכינה מכוון שרק שם היה מותר להקריב קורבנות בעוד שלפני חטא העגל כל מקום שיש בו עבודת ה' נקרא בית אלוקים.
 - גישת הרמב"ן: הרמב"ן רואה בקורבנות משמעות חיובית וקבלית אשר באמצעותה האדם מתעלה ומתקרב אל האלוקים. הוא מתנגד לגישת הרמב"ם ורואה בה פיחות במקדש ובעבודת הקודש בו. ולראייה הוא מביא לדוגמה את קורבנות הבל ונח שהביאו לה' כשלא היה בעולם שום עבודה זרה.
- יש מהמפרשים האומרים שמטרת הקורבנות היתה לפרנס ולכלכל את הכוהנים שעסקו בעבודת המקדש. וכידוע לא היתה לכוהנים אפשרויות פרנסה אחרות.

2. לקח טוב מהפרשה

2.1. "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי. בסוד מעשה הקורבנות / ר' משה רוט

נעמי שמר בשירה "האורח" (מילים ולחן), עוסקת בסוגית הכנסת האורחים:

אִם בְּשַׁעַר יֵשׁ אֹרֵחַ
שְׁנַחַת מֵעֶבֶר יָם
מָה נִצִּיעַ לְאֹרֵחַ
בְּבֹאוֹ מִשָּׁם?

טָנָא יָרֵק, פָּרַח לְבָן
יֵין אָדָם, פֶּת בַּמַּלַּח
זֶה מָה שְׂיִישׁ
שֵׁב אֶתְנוּ כָּאן.

שֵׁב אֶתְנוּ, זֶה הַבַּיִת
תָּרִיס פְּתוּחַ לַמְדַּבֵּר
שֵׁב אֶתְנוּ כְּבֵן בֵּית
לֹא כְּהֶלֶךְ זָר...

מָה נִצִּיעַ לְאֹרֵחַ, בְּבֹאוֹ מִשָּׁם, שואלת המשוררת.

לאחר שהמשוררת עוסקת בצדדים המעשיים של הכנסת האורחים – במאכל ובמשקה, היא חותמת בהכרזה: שֵׁב אֶתְנוּ כְּבֵן בֵּית, לֹא כְּהֶלֶךְ זָר...
הדבר החשוב אותו ניתן לאורח, הוא תחושת הביתיות. זוהי הכנסת האורחים האמיתית.

ומאידך, מי שנותן לאורח שלו רק מאכל ומשקה, אך לא מקנה לו את תחושת הקירבה של בֵּן בֵּית ונותן לו להרגיש כְּהֶלֶךְ זָר, לא באמת הכניס אותו אל ביתו ואל ליבו.

בשבוע שעבר סיימנו את קריאת חומש "שמות" והשבת אנו מתחילים את החומש השלישי – חומש "ויקרא", חומש העוסק בעבודת הקורבנות במשכן.

בשפת היום היום יום, אנו משתמשים במילה קורבן כדי לתאר אדם מותקף, סובל מעונה ופגוע. אולם, למילה קורבן יש גם משמעות נוספת.

קורבן הינו מַתָּת, המבטאת ויתור.

מתנה שנועדה ליצור קירבה.

הַקְרָבָה מצד הנותן, שנועדה ליצור קירבה עם המקבל.

וכך פותחת פרשתנו – פרשת "ויקרא" ומכריזה: "...אָדָם פִּי יִקְרִיב מִפֶּסֶם קָרְבָּן לַה'..." (ויקרא א, ב).

אחד מסוגי הקורבנות הינו קורבן של יחיד – קורבן נדבה.

קורבן של נתינה, שכל מטרתו הינה התקרבות לקב"ה. וכדי שזה יקרה, הקורבן צריך להיות "מִפֶּסֶם" – מן הלב ולא רק מן הכיס...

וקשה הדבר. בניגוד לאורח הנהנה מן המטעמים המוגשים לפניו, איזו הנאה יש לקב"ה מן הקורבנות המוקרבים לפניו?!

והתשובה היא, שלקב"ה אין כלל צורך ורצון בעדרי הקורבנות.

הנתינה האמיתית שלנו אינה הקורבן. הבהמה הינה רק האמצעי בעזרתו אנו יוצרים את הקירבה אל ה'. הקורבן הוא רק הכלי להבעת האהבה והיראה שלנו כלפי "בעל הבית" שלנו...

בעוד שבשיר "האורח", הופכת המַתָּת של בעל הבית, את ההלך הזר לבן בית, הרי שבמעשה הקורבנות התמונה הינה שונה משהו.

כאן, אנו – אורחיו של הקב"ה בעולם הזה, מכניסים אותו (את בעל הבית..) אל עולמנו בעזרת המַתָּת והקורבן. קורבן המעיד על רצון להתקרב. קורבן המעיד על רצוננו לקיים את חיינו לאור האידיאלים האלוקיים.

ומי שרואה את הקורבן כמטרה וכעיקר ולא ככלי וכאמצעי, מפספס את הכל.

לאלה שחשבו שאפשר להביא קורבן "מן הכיס" ולהמשיך הלאה.... אמר הנביא מיכה: "הִירְצָה ה' בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת נְחָלֵי שָׁמֶן..?"! (מיכה ו, ז).

ותשובתו של הנביא לשאלה הזאת היא, לא ולא!!!

תכלית הקורבן היא התקרבות אל הקב"ה, אל עולמו ואל ערכיו הרוחניים.

ומהם ערכים אלה? מהו ה"טוב" הנדרש מאיתנו?

עונה הנביא ואומר: "...ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע
לכת עם אלוהיך" (שם, ח).

צדק חברתי (משפט), גמילות חסדים עם הזקוקים לכך (מתן בסתר ובצנעה...)
והתנהגות אישית צנועה וראויה, אלה הם המפתחות העיקריים ליצירת חברה
מתוקנת ויצירת הקירבה אל הקב"ה (דברים התלויים זה בזה...).

שתי פנים לקורבן, מחד זוהי דרכנו לתת מתת, להודות ולהתקרב אל ה'. ומאידך,
זוהי דרכו של הקב"ה להזכיר לאדם את אפסותו ואת קוצר ימיו, לבל יתגאה
ו"ידרוס" את סביבתו...

עד עתה, עסקנו במילת המפתח "מָכַס", המופיעה בפסוק.
כעת נפנה לעסוק במילת מפתח חשובה נוספת, המילה: "אָדָם".
התורה משתמשת בכוונה תחילה במילה "אָדָם", תוך פניה כללית לאנושות
כולה. כל אדם באשר הוא, ולא דווקא מישראל, מוזמן להביא קורבן ולהתקרב
אל ה'.

היהדות אינה כת פרטית. עיסוקה הוא ברוח האנושית כולה, כדברי הנביא ישעיהו:
"...בֵּי בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים" (נו, ז).
הקב"ה עושה רבות כדי לארח ולקיים אותנו כראוי בעולמו.
והשאלה המונחת לפתחנו היא, האם אנו יודעים כיצד לתת לקב"ה (ולתורתו...)
"מקום" ראוי בעולמנו שלנו...

בברכת שבת שלום,

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova
יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל: nekudatova.roth@gmail.com
אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה

מי פה הקורבן?/ ניר אביעד

פרשת "ויקרא" עוסקת רובה ככולה במלאכת הקרבת הקורבנות בבית המקדש. הפרשה עמוסה בדינים והנחיות המפרטים את סוגי הקורבנות השונים והמצבים בהם יש להקריב כל אחד מהם. בימינו, בזמן בו לצערנו בית המקדש חרב, כל אותן הנחיות ומצוות נראות על פניו כלא רלוונטיות במקרה בטוב, ואף כאכזריות ופגאניות במקרה הפחות מוצלח. נוסף לכך את המודעות הגדולה שקיימת היום לצער בעלי חיים ולזכויות ההולכים על ארבע, ונגלה שלמרות שאנחנו מתפללים כמה פעמים ביום לבנייתו של בית המקדש מחדש ולחידוש מלאכת הקורבנות, מעטים באמת מתחברים אל אותה מלאכה ומשתוקקים בכל ליבם למחזות אותם אנו רגילים לראות דווקא באטלזי השכונתי או בחגיגות ה'על-האש' ביום העצמאות.

על מנת להבין טוב יותר מה התורה רוצה לומר לנו בהקדישה כמה פרשות לנושא, מומלץ להתחיל בדבריהם של הפרשנים ה'קלאסיים':

הרמב"ם טען שלמלאכת הקרבת הקורבנות לא היה ערך אמיתי בפני עצמו, וכי הקב"ה ידע שבאותם הימים בני ישראל, שהיו עד לא מזמן עבדים במצרים, היו מורגלים בהקרבת קורבנות לאילילים, ועל כן תפקיד הקורבנות היה לעקור את העבודה הזרה ע"י כך שעבדו את ה' באותו הסגנון המוכר להם מהעבר.

הרמב"ן יצא בחריפות נגד הסבריו של הרמב"ם וגרס שלקורבנות יש בפרוש כן תפקיד בפני עצמו. לדבריו, כאשר יראה האדם מה נעשה בקורבן אותו הוא הביא, הוא יחשוב שכך היה ראוי שיעשה לו עצמו בעוון חטאיו, יזדעזע ויחזור בתשובה.

החסידות על גווניה השונים לקחה את ההסבר של הרמב"ן לפיו הקורבן מחליף את האדם עצמו ופיתחה אותו לכיוון שבכל אחד מאתנו קיימים שני כוחות מנוגדים – 'נפש בהמית' ו'נפש אלוקית'. הנפש הבהמית מושכת אותנו למטה לתאוות העולם הזה, לוותר עצמי ולהתנהגות אנוכית, בעוד הנפש האלוקית שואפת להתעלות, ללכת בדרך הישר ולעשות רק טוב. המאבקים הללו בין שני חלקי הנפש הוא הוא מסע החיים, ובכל פעם שאנחנו מצליחים להימנע בפעולה

שמקורה בצדדים הנמוכים והחייתיים שבנו אנחנו מנצחים את ה'חיה' שקיימת בתוכנו ובעצם מקריבים אותה קורבן לקב"ה.

הפסוק בספר איוב אומר: "ועיר פרא אדם יולד". "פרא" הוא דבר שאינו מעוצב, אינו יודע גבולות, פורץ לכל אשר יחפוץ – כמו "שיח פרא", שצומח ללא השגחה והכוונה. כך גם תינוק קטן – מטבעו אין לו ריסון והגבלות. כל עולמו סובב סביב סיפוקיו, תאוותיו ורצונותיו, והכול משועבד לו ללא מחויבויות מצדו. אילו האדם ימשיך לגדול ללא הדרכה והכוונה, ללא גבולות ברורים וקבלת סמכות, הוא יהפוך ברבות הימים מ"עיר פרא" קטן לחמור גדול. אדם כזה חושב שכל העולם משועבד לרצונותיו, כל האמצעים כשרים להשגת תאוותיו, בשרירות ליבו הוא פועל, והוא אינו מקשיב לאנשים סביבו המנסים לתקשר את רגשותיהם ורצונותיהם עימו. אם הוא אינטליגנט הוא יעטוף את "פראותו" בעטיפות יפות ואולי אף ייראה נימוסי ו"יפה נפש", אולם במהותו הוא עדיין יישאר "פרא" ללא שום ריסון עצמי אמיתי. לצערנו מסתובבים בנינו לא מעט אנשים כאלה, ועם יד על הלב – אפילו בכל אחד מאתנו מסתתר חמורנצ'יק קטן ואנוכי שכזה. מאה ועשרים (בשאיפה...) שנות חיינו לא ניתנו לנו לחינם. תפקידנו בזמן היקר הזה להפוך מחמורים לבני אדם.

למה אנחנו עצלנים? למה אנחנו אוכלים יותר מדי או לא יכולים להפסיק לעשן? למה אנחנו נוטים להתעצבן ולכעוס במהירות? בתוך כל אחד מאתנו מתנהל ללא הרף קרב אימתני. זהו הקרב בין תשוקות ומאוויי הגוף לבין שאיפות הנשמה, או במילים אחרות בין ה"חלק אלוקה ממעל" שבנו לבין הנפש הבהמית שיש בכל אחד.

"לפתח חטאת רובץ... ואתה תמשול בו" – המאבק הפנימי הוא חלק מחיינו וחובה עלינו לכבוש את אותה נפש בהמית, אשר רואה רק את עצמה וכל שחשוב לה זה ה"אני" – הכבוד, המעמד והנוחות החומרית. ישנם זמנים בהם אנחנו יודעים באופן אובייקטיבי שמשונו נכון עבורנו, אך התשוקות הגופניות שלנו מפריעות ומטשטשות את שיקול הדעת. מי לא מכיר את הסיטואציה בה אנחנו מנסים לרדת במשקל ומישהו מציע לנו פרוסה מגרה ביותר של עוגת שוקולד עתירת קצפת. התגובה הראשונה היא, "לא, אסור לי, אני בדיאטה". אבל בעודנו בוהים בעוגה,

גופנו מדבר בקול אחר: "רק חתיכה קטנה, מחר בטוח נתחיל את הדיאטה מחדש". מכאן הדרך של פצצת הקלוריות הזו אל הפה שלנו קצרה ביותר. הגוף אינו אומר: "תשכח מההבטחות שלך לעצמך, אכול את העוגה ותהיה שמן" משום שהוא יודע שאנחנו נדחה על הסף את צורת השכנוע הזאת. במקום זאת, הוא מניח לנו להאמין שאנחנו יכולים לוותר רק קצת ועדיין להיות בשליטה. מסיבה זו הגוף הוא אויב ערמומי ובכל פעם שאנו נכנעים לו אנחנו רק גורמים לכך שיהיה לנו קשה יותר לעמוד בפיתוי בפעם הבאה.

כיצד מתגברים על כל הכוחות הפנימיים והחיצוניים שמושכים אותנו למטה? התשובה מתחילה בהכרה שיש בעולם ובחיים שלנו אמיתות שונות שיש להכירן, לכבדן ואף להרכיב בפניהן את הראש. כך לדוגמא, ישנה את "אמיתת הזוגיות" שאומרת שעל מנת שקשר זוגי יצליח חובה עלינו תמיד להתגמש לטובת בן/בת הזוג ולוותר ככל שניתן, להתחשב בצרכיו, ללמוד להקשיב באמת, להפסיק עם הפלירטוטים והדמיונות על בני/בנות זוג אחרים, להוות בעבורו רשת ביטחון והגנה בפני כל תלאות וקשיי היום-יום, לא להעביר ביקורת על התנהגותו מתוך הציפיה שהוא ישתנה בהתאם למה שנוח ומתאים לנו וכו'. אם לא נקשיב לאמת הזו סביר להניח שהזוגיות שננהל תהייה מלאה בקשיים וריבים ואולי אף תסתיים בצער ובעוגמת נפש רבה. דוגמא נוספת היא "אמיתת ההורות" שאומרת שעל מנת שילדינו יגדלנו להיות אנשים עצמאיים, שמחים ומאושרים עלינו תמיד לתת להם אהבה ללא תנאי, לנשק ולספר להם עד כמה הם משמחים אותנו, לעשות איתם שיעורי בית בהיסטוריה ולהסיע לחוג חלילית (גם אם ממש לא מתחשק לנו) ולהימנע מביטויי כעס ומירמור לידם. אם לא נקשיב לאמת הזו אל לנו להתפלא אם לא ירחק היום וילדינו המתוקים יהפכו לקרים ומסוגרים כלפינו ואף יפתחו תסכולים כאלה ואחרים מהחיים. מכיוון אחר, ישנה את "אמיתת הפרנסה" אשר אומרת שעל מנת שנצליח לפרנס את ביתנו בכבוד וגם נהנה מעמלינו חובה עלינו תמיד לעשות את המיטב במטרה שהמעסיק שלנו ייצא נשכר ושהוא ירוויח מהעשייה שלנו. אסור לנו לשקר ולגזול מלקוחותינו או מהחברה בה אנו עובדים ומוטל עלינו להתאמץ כדי להיות ראויים לשכר. אם לא נקשיב לאמת הזו סביר להניח שפרנסתינו תהייה בדוחק, או לחלופין לא נראה ברכה ולא נהנה ממה שאנחנו כבר כן מרוויחים.

מובן מאליו שהמכנה המשותף לכל אותן אמיתות (ולרבות נוספות) היא העובדה שאותן עשיות לרוב קשות ומחייבות אותנו להתגבר על ה"נעים" והנוח". כל זה אפשרי רק אם מחליטים שתפקידינו פה בעולם הוא להדליק אור – לא להסכים לחושך ולסתמיות ולהיאבק על משמעות חיינו. המדהים הוא שבכל פעם שאנחנו "מנצחים את עצמנו" פתאום אנו מגלים כמה כיף להיות משפחה, כמה טוב להיות חבר של אשתי/בעלי, איזה מתוקים הם ילדיי, כמה נפלא לעבוד היכן שאנחנו עובדים, וכו'. יהודי זה אדם שיש לו אלוקים, הוא יודע שיש אמת שגדולה ממנו והוא מוכן להכפיף את הצד הנמוך שבו בעבור אותה האמת, הוא המשרת של אותה האמת.

תפיסה ילדותית ואילית רואה את הקורבנות כמעין מתנה לאל כדי שלא יכעס עלינו וימחל לנו. היהדות שוללת את ההאנשה הזו של הבורא. בגן הילדים אומנם מלמדים שהוא כועס ולכן צריך לתת לו מתנה, בעוד שהאמת היא שמטרת הקורבנות היא בראש ובראשונה שהאדם עצמו יעבור תהליך פנימי וישתנה.

כשאדם רוצה להצליח בתחום מסוים או להשיג מטרה נכספת הוא חייב להקריב מעצמו משהו קיים. זה יכול להיות מאמץ שהוא נדרש לו, יכול להיות ויתור על עשייה/תכונה כלשהם ויכול להיות ויתור על כסף ורכוש. עצם הויתור וההשתדלות הם אלה שגורמים לנו להשיג את מה שבשגרה רחוק מאתנו. כך בדיוק היה עם הקורבנות בבית המקדש – לרוב הבהמות היו דברים יקרים שהאדם נקשר אליהם והויתור עליהם הצריך מאמץ כספי ונפשי, אשר העלה לא רק את הקורבן מעלה מעלה, אלא גם את המקריב.

גישה זו רואה בקורבן מלשון התקרבות, כלומר הבאת הקורבן מבטאת את תהליך התקרבות האדם אל בוראו. הפסוק המדויק בפרשה אומר "אדם כי יקריב מכם קורבן". לכאורה היה צריך להיות כתוב "אדם מכם כי יקריב קורבן", אלא שהמשמעות הפנימית שבכתוב היא כי הבאת הקורבן צריכה להיות, כפי שנאמר כאן, מנפשנו הבהמית דווקא.

בפרשה דוגמאות רבות לסוגי הקורבנות השונים. החל מקורבן חטאת המובא אחרי עשיית חטא ועד קורבנות המבטאים הוקרת תודה לשם והתלהבות. ברצוני להתייחס היום לסוג מיוחד של קורבן ולפסוק המתאר את ההתנהגות של נשיא העם שנתפס בקלקלתו – "אֲשֶׁר נָשִׂיא יַחֲטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל-מִצְוֹת ה' אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ, בְּשִׁגָּה וְאִשָּׁם...וְהֵבִיא אֶת-קֶרְבָּנוּ " (ויקרא ד'). בתלמוד ביארו את המילה "אשר" מלשון "אושר", כלומר אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קורבן על טעויותיו. במציאות כזו שבה הנשיא מוכן להודות בחטאו ולהביא קורבן כדי לקבל מחילה, ודאי שנתנינו ימנעו מעשיית חטאים במזיד. מנהיג הפועל כך מחדיר אמות מידה מוסריות חדשות לחברה.

ע"י הדוגמא האישית, שבלקחת האחריות, המנהיג למעשה אומר שהחטא והטעות נובעים מחולשתו האנושית, ובזכות ההתמודדות עם טעויותיו הוא מלמד את העם לבוז לגאוה המזויפת, הטורחת להוכיח ש"אני בסדר" בכל מקרה ומצב. היכולת לומר "טעיתי" בפומבי היא גדולה ועצומה. המנהיג במקרה הזה לא מגלגל את האחריות הלאה ממנו, אלא מתמודד עם אנושיותו ומכה על חטא, ובכך בעצם מוכיח גדלות רוח.

מבלי חלילה להשמיץ ולרמוז לאף אחד ממנהיגינו בהווה באופן ספציפי, אנחנו חשים כיום את הכמיהה לתקופה בה התהלכו בקרב העם נשיאים (מנהיגים) הגונים וענווים. נשיאים, אשר גם ממרום מעמדם החברתי והכלכלי נתנו דעתם לאיכות התנהגותם האישית, וזכרו כי העם מביט בהם ומחקה מעשיהם. עם הרואה כיצד מנהיגיו מוכנים להודות בפומבי בטעויותיו, לבקש עליהן מחילה ואף להביא קורבן כפרה – יסיק מכך מסקנות מבורכות. הוא ילמד כי אין בושה בעשיית תשובה, הוא יבין כי גם המנהיגים הם בני אדם עם חולשות אנושיות וישפע מאומץ ליבם להודות בחטאם ולעשות חשבון נפש מבורך.

קל לנו היום לראות את התנהלות מנהיגנו ולבקרם, ומובן לנו שרובם צריכים להתנהג אחרת. אולם מה אתנו? האם גם את עצמינו אנחנו רואים ומבקרים באותה חריפות וחדות? הרי ידוע שמנהיגי העם הם רק בבואה של העם עצמו! כמו ברוב תכונות הנפש קל לנו הרבה יותר לראות את הקלקול אצל אנשים אחרים ולא אצלנו. אנחנו תמהים איך מישהו אחר לא יודע להודות בטעותו, איך הוא

"מתחפר" בעמדתו או שפשוט נשאר לעולם יהיר וגאה. האמת היא, כפי שנהג
ללמד הבעש"ט הקדוש, שהעולם כולו הוא מראה אחת גדולה ומה שאנחנו רואים
שקיים בחוץ – קיים בהכרח גם בתוכנו, אחרת לא היינו רואים אותו ומזהים אותו
כתקלה. על כך אמרו חז"ל: "הפוסל במומו – במומו פוסל", כלומר מי שפוסל
תכונה של אדם אחר בהכרח פוסל את התכונה שקיימת גם בו עצמו. מתוך ההבנה
הזו, חשוב להבין שאותו קושי להודות בטעויות, שאנו מזהים אצל המנהיגים שלנו
ואצל הסובבים אותנו, קיים בהכרח גם בנו!

האתר העסקי החדש שלי עלה לאוויר. אשמח לחלוק אותו עם קוראי הנאמנים:

www.wise-planning.co.il

שבת שלום, ניר אביעד

א. סיכום מתומצת של פרשת "ויקרא"

בס"ד

פרשת ויקרא

א. מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

פרשתנו עוסקת כולה בדיני הקרבנות שמקריבים במשכן ובבית המקדש: העולה • המנחה • השלמים • חטאת ואשם

"ויקרא אל משה, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" – משה מצווה עתה על עבודת הקרבנות.

ישנם כמה סוגי קרבנות, ובהם עצמם חילוקים בין האחד לשני. תחילה לומד משה על קרבן ה'עולה' – הנקרא כך על-שם עלייתו כולו לה':

המביא קרבן זה, מן הבקר, כך יהיה סדר הקרבתו; אם הביאו בכדי לכפר על חטאיו, צריך הוא לסמוך את ידיו על ראש הקרבן – "ונרצה לו לכפר עליו" (אך אם קרבן נדבה הוא מביא אין צריך לסמוך את ידיו עליו). אחר שנשחט הקרבן זורקים הכהנים – "בני אהרן" – את הדם על סביבות המזבח ואת נתחי הבקר הם מניחים על העצים הבווערים עליו. את הקרביים והכרעיים רוחצים במים, ואף הם עולים על המזבח – "עולה אשה ריח ניחוח לה'".

אולם אם מן הצאן קרבנו (כבש, עז וכדומה) הרי הוא נשחט על צידו הצפוני של המזבח, דמו מוזה על סביבותיו והוא כולו עולה לקרבן עולה לה'. ואם מן העוף (תורים או בני יונה) קרבנו, הרי הוא נמלק על-ידי הכהן השופך מדמו על המזבח ומקריבו עליו.

"ונפש כי תקריב קרבן מנחה" – פת של סולת או מאפה תנור, עליה שופך הכהן שמן, נותן עליה לבונה ולוקח "מלא קומצו" (כפי הכמות שמכילה ידו כשקומצה) ומקריבה על המזבח, והנותר נאכל על-ידי הכהנים. כל סוג מנחה ותקרובתה המיוחדת לה, כמבואר בפרשה, אלא שהתנאי הכללי הוא: "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח". כלל זה החל אף על הקרבנות: "על כל קרבנך תקריב מלח". קרבן שלמים – שהוא קרבן נדבה – מתחלקים בו: המזבח; הכהנים ובעלי הקרבן. אם מן הבקר או מן הצאן, הרי הוא נשחט בפתח אהל-מועד, ואימוריו (חלקיו

הפנימיים) קרבים על גבי המזבח את השוק והחזה אוכלים הכהנים ובשאר יכול להנות כל אדם "זר" טהור).

עתה מצווה הקב"ה את משה אודות קרבן החטאת שחילוקים רבים לו: אם הכהן הגדול טועה ומורה שם דבר טעות, וזה עשה כדבריו, הרי הכהן חייב להביא פר חטאת (וקרבן זה נקרא בשם "פר כהן-משיח"). הוא סומך את ידיו על הפר וזה נשחט ומדמו מזים שבע פעמים לפני הפרוכת המבדילה בין 'קודש' ל'קודש הקודשים' ועל קרנות מזבח הקטורת. את אבריו הפנימים של הפר מקריבים על המזבח ושאריו נשרף מחוץ למחנה (במקום בו שופכים את דשן המזבח).

אם טעו הסנהדרין והורו באחת ממצות התורה שלא כדין ועשו הקהל כדבריהם, עליהם להקריב פר כקרבן (ונקרא בשם: "פר העלם דבר") עליו סומכים ידיהם כל זקני העדה, ודיני הקרבתו כדיני פר הכהן.

נשיא שחטא בשגגה ולאחר מכן נודע לו שחטא – "והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים" המשמש כקרבן חטאת. הנשיא סומך ידיו על קרבנו ולאחר שחיתתו מקריבים את חלבו על המזבח – "ונסלח לו".

אדם שחטא בשוגג, עליו להביא שעירת עזים לחטאת (או כבשה) – "ונסלח לו". אם שכח אדם את שבועתו והפר אותה, או שלא ידע שהוא טמא ואכל קודשים, עליו להביא קרבן אשם ככל אשר תשיג ידו: אם שעירת עזים ואם שני תורים או שני בני-יונה (ואם גם זאת אינו יכול להביא יקריב מנחת סולת) ובכך יסלח לו. בקרבן אשם חייב גם אדם שמעל בהקדש, אלא שכאן עליו לשלם גם את מחירו של החפץ בו השתמש בתוספת חומש (חמישית מהסכום).

מסתפק האדם אם עבר על איסור או לא – יביא קרבן אשם, "איל תמים" – ונסלח לו.

כן המועל בכספי חברו ונשבע, לשקר, שלא מעל ופטרוהו בית הדין, ואחר זמן החליט לחזור בתשובה ולהחזיר את התשלום – יביא קרבן אשם לה' ולחברו ייתן את סכום הקרן שגנב, בתוספת קנס של חומש – וכיפר עליו הכהן לפני ה' ונסלח לו".

סוף מעשה במחשבה תחילה

העולם מתחלק לשני סוגים: לאלו שחושבים ולאלו שחושבים פחות. בעצם, ישנם גם אלו שלא חושבים כלל. אז העולם מתחלק לשלושה סוגים...

"אדוני, אנחנו לא יכולים לקבל ממך את התמונה הזו לדרכון", הסביר הפקיד לעובד הזר שעמד מולו, "צריכים תמונה רק של הפנים. אי אפשר לשים תמונה של

כל הגוף". "אבל מעולם לא הצטלמתי 'ראש בלי גוף', מה אעשה?!", הקשה הזר ב"היגיון"... "זו לא בעייתך", השיב הפקיד בנוקשות, "תמצא פתרון לבד". חברו של מבקש הדרכון לא הבין בכלל איפה הבעיה: "אנחנו הולכים לשפת הים, תחפור בור ותרד לתוכו, נכסה אותך בחול עד הצוואר, נצלם תמונה טובה והרי לך תמונה של הפנים בלבד". שמחים וטובי לב יצאו השניים לחוף הקרוב, הצלם ביקש מהמצולם להתחיל לחפור, "אני רק רץ להביא את המצלמה והחצובה". לאחר שחזר החבר עם הציוד הוא רואה לתדהמתו ארבעה בורות, "מה זה? למה חפרת ארבעה בורות?"

"אה, אמרו שצריך ארבע תמונות", השיב המצלם בסיפוק.
"אז למה לא אמרת?", רתח הצלם מזעם, "הייתי מביא ארבע מצלמות..."

בפרשת השבוע נקרא "אדם כי יביא מכם קרבן לה'", חלקם הגדול של הקרבנות שהיה מביא אדם פרטי הינם קרבנות על כך שעבר על דברי ה' וכעת הוא זקוק לכפרה. אלא שיש לתמוה על כך: 'אם אדם חטא – בהמה מה חטאה?!' הוא יעשה ככל העולה על רוחו וכדי למצוא לנפשו מנוחה הוא ישחט את הבהמה האומללה, שאינה יכולה להתנגד, כקרבן???

ובכן, בעלי החיים נועדו לשימושו ולעזרתו של האדם – נזר הבריאה – בחיי היומיום. הוא יוכל לחרוש עימם את השדות, ליהנות מתוצרתם (חלב, ביצים, צמר), לרתום אותם לשמירה על ביתו מגנבים ואפילו בעת הצורך להתחמם בפרוותם [השימוש כמובן מותנה בכך שלא יתעללו חלילה בבעלי החיים ובשימוש סביר, כפי מנהגם של רוב בני האדם].

התורה מלמדת אותנו שכשמגיע יהודי ובידו בהמה לקרבן, צריך הוא לסמוך את ידיו על ראשה של הבהמה ולהתוודות. וידוי זה אינו מסתיים ברגע שהבהמה מובלת לשחיטה – שם הוא מתחיל.

כשהכהן שוחט את הבהמה – חושב היהודי לעצמו: "אני הייתי צריך להישחט כעת במקומה"; כשעורה מופשט ואיבריה מנותחים, החוטא מהרהר בכאב: "את עורי היו כיצד מצלמים תמונה של הפנים בלבד? מה חטאה של הבהמה שנלקחת לקרבן במחשבה תחילה {סוף מעשה} צריכים להפשיט על חטאי הנורא, את איברי היו צריכים לנתח לנתחים". וכך על כל שלב ושלב מהקרבת הקרבן עומד החוטא ומהרהר בתשובה.

יוצא, אם כן, שכשמהרהר החוטא בתשובה ומחליט בלבו – לא עוד! הוא לא יחזור יותר לעשות את העבירה שביצע, הרי שהמטרה הושגה. הוא שב בתשובה שלמה. במידה ואינו חוזר בתשובה על חטאו, מגלה לנו ה"כתב סופר" יסוד גדול,

שמשימים יתבעו ממנו גם את הריגת הבהמה האומללה הזו שאותה 'הקריב קרבן'
תחת נפשו ללא הפקת תועלת.

אבל רגע, גם אם החוטא שב בתשובה באמצעות התהליך שמבצעים בבהמה, מה
הקשר שלה לחטאו? שימצא לו שיעורי עזר ללמידה בדרכים אחרות.

דבר זה הסברנו, כשהקדמנו שתפקידם של בעלי החיים בעולמנו הוא לטובת
האדם ולעזור לו בעבודת ה' שלו. אם על ידי בהמה זו שב החוטא מחטאו – הרי
שלנפשה של הבהמה יש בכך תיקון גדול מאוד, וזכות עצומה היא עבורה לעלות
על גבי מזבח ה'. ***

יש כאן עומק נוסף במשפט: "סוף מעשה במחשבה תחילה". אדם שיתנהג בכל
דרכיו בתכנון מוקדם מראש, בצפיית המהלכים ובקריאת המפה נכונה – הרי
שחפצו יעלה בידו בצורה טובה לאין ערוך מאותו אחד שלא התכונן [כמובן שהכל
תלוי ברצון ה', אבל השתדלות חייבת להיות].

ומה יעשה זה שלא חשב מראש, כאותו עובד זר שחפר ארבעה בורות בלי לחשוב
שמספיק בור אחד וארבע תמונות? שלא יתלונן שאין לו ארבע מצלמות...
שיתחיל לחשוב מעכשיו!

כי כשמבינים ב"סוף מעשה" ששיגינו בכך שלא חשבנו היטב על תכנון הדברים
"במחשבה תחילה", כבר התחלנו את שלב התשובה והתיקון לחטא, ומכאן
והלאה נוכל לתקן את סוף המעשה על ידי חשיבה מראש מהו רצון ה' טרם
שנעשה פעולה בלתי מבוקרת.

ב . פרפראות

1. "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (א', א') – אומר
רש"י: "לכל דיברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה – לשון חיבה".
רמזה תורה למוכיחים בשער, המדברים אל ישראל, אומרים לישראל, ומצווים את
ישראל – שמוטלת עליהם חובה להקדים דברי חיבה לדברי לקחם, שלא יהיו
"נביאי זעם" ואל ידברו לישראל, בין ציבור ובין יחיד, בפנים זועפות ובקוצר רוח.
על מנת שהביקורת תשמע ותופנם יש לפתוח ולדבר בנועם...

2 . ויקרא אל משה (א,א)

כתוב במדרש שמשך העביר מעט דיו שנשאר בקולמוסו על מצחו, ומזה קרן אור
פניו.

וצריך באור, מדוע הקב"ה הביא לו יותר דיו מכדי צרכו, ולא את הכמות הנדרשת בלבד? כמו כן משמע מדברי המדרש שמשה הוא שגרם שיקרן אור פניו, והרי ברור שאין בכוח הדיו לגרום שיקרן אור פניו, ואם כן מדוע אומר המדרש שמשה עשה זאת?

ונראה לבאר את המדרש, ולומר שבאמת הקב"ה נתן למשה כמות מדויקת של דיו, אך משה מחמת שהיה עניו מכל אדם כתב ויקרא עם א' קטנה – "ויקר" מלשון מקרה ולא "ויקרא" לשון חיבה כפי שמסביר רש"י – ולכן נשאר לו דיו על קולמוסו. את הדיו שנשארה מרח משה על מצחו, והקב"ה גרם לדיו שיקרין את אור פניו של משה לבל יבואו לזלזל בו אחרים כיוון שהיה חשש שמחמת שהוא משפיל את עצמו יבואו אחרים לזלזל בו.

3 . ויקרא אל משה (א,א)

פסוק זה ביאר רבינו יעקב בעל הטורים נכתב בתורה עם אות אל"ף זעירה, משום שמשה רבינו היה עניו ולא רצה לכתוב אלא "ויקר", שמשמעו כאילו לא דיבר הקב"ה עמו אלא בדרך מקרה. אמר לו הקב"ה שיכתוב גם את האות אל"ף "ויקרא". אמר לו משה מחמת רוב ענוה שלא יכתבנה אלא קטנה יותר משאר אלפיי"ן שבתורה, וכך עשה.

ידוע היה ה"חפץ חיים", במידת הענוה הגדולה שלו. מימיו לא ראה ה"חפץ חיים שום יתרון או מעלה במעשיו ובהתנהגותו. תמיד היה טוען שאינו עושה אלא מה שכל יהודי חייב לעשות ומקיים את חובתו בעולמו.

האם יש מקום להתפאר ולהודות בכך? האם מגיעה תודה או תשלום בעד זה? היתכן שאל ה"חפץ חיים" שאדם יתגאה או יחשוב שמגיע לו שכר על אשר הוא אוכל ושותה?... הרי הוא אוכל ושותה להנאת עצמו, כדי שיהיה בריא ויתקיים בעולם. קיום התורה והמצוות אמר ה"חפץ חיים" אינם שונים במאומה מכך, שהרי גם התורה והמצוות הם לטובתו ולהנאתו של האדם ורק בזכותם הוא חי וקיים.

4 . ויקרא אל משה (א,א)

פסוק זה נכתב בתורה באל"ף זעירה, מחמת ענוותנותו של משה רבינו. בעיני רבינו ה"חפץ חיים" נחשב הכבוד לבזיון הגדול ביותר. כאשר חלקו לו כבוד היה זה בעיניו עינוי ללא נשוא, טוען היה תמיד בהקשר לכך שאם בני אדם חולקים לו כבוד שאיננו זכאי לו, הרי אינו אלא צער ועלבון.

משל למה הדבר דומה? אמר ה"חפץ חיים" לבן מלך שקלקל את דרכיו, גנב ופשע, ואביו הענישו בזה ששלל ממנו את תארו והגלה אותו למדינה רחוקה. בהגיעו לשם חלקו לו הבריות כבוד מלכים משום שלא ידעו מאומה מכל אשר אירע בארמון.

נקל לשער איזה יסורים וכאב לב גרם כבוד מסוג זה לנסיך... הרי בתוך לבו ידע היטב את שפילות מצבו ופחיתות ערכו... כך היה ה"חפץ חיים" אומר: כיצד יכול אדם להתגאות בכבוד שאחרים חולקים לו, בשעה שהוא מרגיש ויודע היטב את שפלותו ופחיתות ערכו?...

5 . אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (א,א)

נאמר בתהלים: "צדקתך – כהררי אל, משפטיך – תהום רבה, אדם ובהמה תושיע ה'". הקשה הגאון רבי עזרא עטיה מה השייכות בין תחילת הפסוק לסופו, ובכלל, מדוע נזקקו האדם והבהמה שה' יושיע אותם.

ותירץ על פי המדרש הידוע (ירושלמי מכות פ"ב): שאלו את החכמה מה עונשו של החוטא? ענתה: הנפש החוטאת היא תמות. לא בתור עונש, אלא זו מציאות, כשם שאדם המכניס אצבעו לאש בשוגג, יישרף, למרות שלא התכוון לכך. כך החטא מחייב הותרת רושם באדם בצורת מוות.

שאלו את התורה מה יעשה החוטא? ענתה התורה: יביא קרבן ויתכפר לו.

וכששאלו את הקב"ה מה תקנת החוטא? ענה: יעשה תשובה ויתכפר לו.

מעתה יתורצו שתי השאלות בדרך נפלאה: "צדקתך" – בצדקת התורה שהיא

"כהררי אל", יוכל האדם להביא קרבן ויתכפר לו עונש המוות. למרות

ש"משפטיך" – משפטי התורה מחייבים מציאות אשר בה החוטא נענש, והם

נוקבים עד "תהום רבה". אבל אם נשמע לבורא יתברך ונעשה תשובה – "אדם

ובהמה תושיע ה'" גם האדם וגם הבהמה יינצלו ממיתה.

6 . ויקרא אל משה וידבר ה' אליו (א,א)

ברש"י: ויקרא אל משה – יכול אף להפסקות היתה קריאה, תלמוד לומר וידבר,

לדבור היתה קריאה, ולא להפסקות.

ומה היו הפסקות משמשות, לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין

לענין, קל וחמר להדיוט הלומד מן ההדיוט. כתב הט"ז בספרו "דברי דוד": "בודאי

יש כח לקב"ה ליתן חכמה למשה שיתבונן אפילו בלא הפסקה", לשם מה, אפוא

נצרכו כאן אותן הפסקות שבין פרשה לפרשה?"

אלא", עונה ה"דברי דוד", "עשה כן ללמדנו דרך ארץ, כדי שלא יסמוך אדם על חריפותו, שיאמר: ממהר לקבל אני, ואדרבה, לפום חורפא שבשתא, ועל כן יעשה הפסקה בלמודו".

רצה הקב"ה ללמדנו בזה, שגם אדם שהינו גאון גדול, חריף ובקי, זקוק הוא לזמן כדי לעכל את הדברים, שהרי אפילו משה רבנו נצרך לאותו רוח להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין.

7 . אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (א,ב)

מבאר רש"י מדוע נאמר כאן לשון "אדם"? אלא ללמדנו כשם שאדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל! אל הצדיק רבי מאיר מפרימשלן באו שני שותפים שפתחו עסק חדש ובקשו את ברכתו של הרבי.

נו... שאל הרבי ושטר שותפות יש לכם? לא השיבו השנים.

אם כן אמר הרבי אכתוב אני לכם שטר שותפות.

נטל הצדיק גיליון חלק וכתב עליו: א. ב. ג. ד.

לאחר מכן הגיש להם את הגיליון וברכס בהצלחה רבה.

הסתכלו בגיליון ותמהו השניים איזה נוסח שותפות הוא זה? איננו מבינים דבר...

בארבע אותיות אלה אמר הרבי טמון יסוד הצלחת השותפות ביניכם שכן א. ב. ג. ד.

הם ראשי התיבות: אמונה ברכה, גניבה דלות!

8 . אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (א,ב)

מבאר רש"י מדוע נאמר כאן לשון "אדם"? אלא ללמדנו כשם שאדם הראשון לא

הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל!

יש להבין שאל הגאון רבי אברהם שמואל בנימין סופר, בעל ה"כתב סופר" מדוע

דווקא בקרבן מזהירה אותנו התורה שלא נביא מן הגזל, האם אין לנו יודעים שמי

שמקיים מצווה מדבר גזול הרי זו מצווה הבאה בעבירה?!

אלא תירץ ה"כתב סופר" כאשר האדם חוטא, הקלקול הגדול שנוצר מכך הוא כה

גדול עד שלכתחילה היה עליו לקבל עונש מיתה, אולם הקדוש ברוך הוא ברחמיו

המרובים הורה שבמקום עונש חמור זה יביא האדם קורבן ויתכפר לו.

אלא שעדיין יש להבין הוסיף ה"כתב סופר" ושאל אם האדם חטא, בהמה במה

חטאה?... מה אשם הקורבן שבעליו חטא?

אלא באמת עיקר הכפרה על החטא היא התשובה שהאדם מתחרט על מעשיו

הרעים ומקבל על עצמו שלא יחטא שוב, אלא שנקבע גם שיביא קרבן, והדמים

המרובים שהאדם צריך להוציא מכיסו לשם קניית הקורבן הם ימנעו בעדו לשוב ולחטוא שנית.

משום כך ברור איפוא שנצרכת כאן אזהרה מיוחדת שאין להביא קרבן מן הגזל, שהרי אין בכך כל תזכורת וסייג שלא לשוב ולחטוא.

9 . דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (א,ב)

מדוע בחר הקב"ה דוקא בבהמות להקרבת הקרבנות ולא בחיות?

ה"בן איש חי" בדרשותיו (פר' אחרי מות) מביא לכך שלושה טעמים שכולם הוזכרו בדברי חז"ל.

הטעם הראשון: כיון שהחיות אינן מצויות במקומות הישוב, לא הטריח הקב"ה את האדם לצאת ליערות ולמדבריות בכדי להביא קרבן, לפיכך צוה להקריב רק מן הבהמות המצויות במקומות הישוב.

הטעם השני: כיון שכתוב (קהלת ג, טו) "והאלהים יבקש את נרדף", והבהמה תמיד יותר נרדפת מהחיה, בחר הקב"ה דוקא בה ולא בחיה, שבדרך כלל, היא הרודפת.

הטעם השלישי: החיות, מטבען הן יותר גסות רוח מן הבהמה, לפיכך בחר הקב"ה בבהמות ומוסיף ה"בן איש חי" בשם המפרשים, שאף שנאמרו בזה שלושה טעמים, מכל מקום הטעם העיקרי הוא הטעם השלישי. הראיה לכך היא מכך שגם לעתיד לבוא שהחיות תהיינה מצויות בקרבת מגורי בני אדם, וגם לא תהיינה רודפות, שהרי על תקופה זו נאמר (ישעיהו יא, ו-ז):

"וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירביץ וגו'... ועגל וכפיר ומריא ונער קטן נהג במ... ודאי לא יוכשרו אז החיות להקרב על גבי המזבח. רמז לפרוש זה הביאו המפרשים מן הפסוקים (תהלים נא, יט - כא): "לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה. היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים.

אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים". "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה" - הקב"ה בחר בבהמות לקרבן, כיון שאוהב הוא את השפלים, וההוכחה לכך היא שגם לעתיד לבוא ש"היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים", ואז תהיינה החיות מצויות ולא תרדפנה, אף על פי כן "אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים", ולא יעלו עליו חיות כלל.

10 . מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם. אם עולה קרבנו וגו' (א,ב-ג)

מה שאמר בתחילה "מן הבהמה וגו' תקריבו את קרבנכם", קאי לפי פשוטו בין על עולה בין על שלמים, והיינו שכשנדר ואמר "הרי עלי קרבן מן הבהמה" יכול

להביא הן מן הבקר הן מן הצאן, ולא אמרינן כיון דקי"ל (נדרים יח, ב) סתם נדרים להחמיר, יביא דוקא מן הבקר שהוא מעולה ומובחר, אלא כיון דגם צאן בכלל בהמה, הוי כאילו נדר שיביא מאיזה בהמה שירצה. כמו כן, "אם מן הצאן קרבנו", היינו שנדר שיביא מן הצאן, אף שהכבש מעולה מן העז (פסחים נו, ב), מ"מ כיון דאמר סתם "מן הצאן", הוי כאילו אמר מאיזה שארצה. וכן באומרו "מן העוף" יוכל להביא הן תורים הן בני יונה. ונראה, דהא דשינה הכתוב גבי בן בקר דכתב "אם עולה קרבנו", היינו דקאי על מה שנאמר מקודם "מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם", והכוונה גם לעולה וגם לשלמים. ואח"כ חזר ופירש "אם עולה קרבנו", עולה דייקא. וכן גבי צאן כתיב "מן הכשבים או מן העזים לעולה", ולא כתיב "עולה", היינו משום שיש מן הצאן נמי קרבן שלמים לכך כתיב "לעולה" שנדר להביא עולה. משא"כ בעוף כתיב "ואם מן העוף עולה קרבנו", "עולה" ולא "לעולה", משום דבעוף אין שום נדבה אלא עולה, לכך אם אמר סתם הרי עלי קרבן מן העוף, אף אם לא הזכיר עולה, הרי זה בוודאי עולה.

11. אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן... אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו (א,ב-ג) אמרו חז"ל (סוטה ה"ע"ב):

"אמר רבי יהושע בן לוי: בוא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה, שבשעה שבית המקדש קיים, אדם מקריב עולה – שכר עולה בידו, מנחה – שכר מנחה בידו, אבל מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, שנאמר: 'זבחי אלקים רוח נשברה'; ולא עוד, אלא שאין תפילתו נמאסת, שנאמר: 'לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה'".

למדנו מכאן – אומר בעל ה"ילקוט אפרים" – שתפילה גדולה יותר מן הקרבנות, שהרי כהן בעל מוס אינו יכול להקריב קרבנות, ואילו להתפלל הוא יכול, ולא עוד אלא שלתפילתו יש ערך יותר מתפילת אדם אחר שאינו נכה בעל מוס, כי רוחו נמוכה בשל היותו נכה,

ו"זבחי אלקים רוח נשברה". נמצא, שה"רוח נשברה" גדולה הרבה יותר מן הקרבנות, וזהו שכתוב כאן בפסוק: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" – אם אדם מקריב "מכם", מעצמו, שזו תפילה, והתפילה הזו היא בבחינת "זבחי אלקים רוח נשברה", הרי שזה "קרבן לה'". אבל אם הקרבן בא "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן" – זה כבר לא כל כך פשוט: "אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו", צריך שהקרבן יהיה תמים, לא בעל מוס, שלא כמו בתפילה ששם גם בעל מוס כשר.

עד כמה גדול כוחו של שברון לב בשעת התפילה נוכל לראות מן המעשה הבא:
ה'בעל שם טוב' הכין את אחד מתלמידיו לקראת תפקיד של בעל תוקע בראש
השנה, ובמשך תקופה ארוכה למד אותו את כוונות התקיעות, התלמיד השקיע עד
מאד בלמודים אלו, אולם משנקרא לתקוע לבסוף, התרגש כל כך וכל הכוונות
פרחו מזכרונו. במשך דקות אחדות הוא נסה להזכר בהן, או למצער בחלקן – אך
העלה חרס בידו, וכך עמד ותקע כשלבו שבור על חסרון הכוונה שיש בו.
לאחר התקיעות קרא לו ה'בעל שם טוב' ואמר לו: דע לך, כי התקיעות הללו
הועילו יותר מתקיעות אחרות שנעשו בכל הכוונות הראויות. שכן, הכוונות
בתקיעת השופר הן כמפתחות לפתוח שערי שמים לתפילותינו, ולכל שער נצרך
'מפתח' מיוחד המתאים לו, שהוא כונה מיוחדת לשער זה.
אבל לב נשבר ונדכה דומה לגנב השובר את המנעול ואינו נזקק כלל למפתח...
באפן כזה, נתן לשבור את כל המנעולים גם ללא מפתח פרטי לכל שער ודלת.
חילוק נוסף בין התפלה לבין הקרבנות, הוא שהקרבנות הנם בעלי כללים ומגבלות
של זמן ושל מקום, ואלו התפלה יכולה להאמר בכל עת ובכל שעה, ואינה נתונה
לאף מגבלה.

בספר "גאון וחסיד" מסופר כי באחד הימים הפסיד יהודי בדין תורה שערך עבורו
רבי לוי יצחק מברדיטשוב. אותו יהודי היה גס רוח, וכשלוץ זה הכעיס אותו מאד,
עד שהוא איים לגשת לפריץ העיירה ולהלשין לפניו על רבי לוי יצחק, מתוך כוונה
להעליל עליו עלילות שוא, אשר יחייבו אותו בעונשים כבדים. כששמע רבי לוי
יצחק את האיומים, הוא פנה אל אותו יהודי והאיץ בו: "נו, נו! לך גש ותלשין מיד!".
החוזה היהודי בידו לעבר השמים השחורים, ואמר: "כעת מאוחר. אינני יכול לגשת
עכשיו, שהרי הפריץ ישן, והוא עלול להתרעם עלי על שהערתי אותו והפרעתי את
שנתו". "אדה" – נענה רבי לוי יצחק ואמר – "הפריץ שלך ישן עכשיו, אבל בעל
הבית שלי אינו ישן... הוא נמצא בין ביום ובין בלילה, ותמיד יכול אני לגשת
אליו...". השואה זו בין הפריץ הדל, שהיום הוא כאן ומחר הוא מת, לבין מלך מלכ
המלכים הפנוי תמיד, ושומע בכל עת לשוועת בני עמו, חלחלה לתודעתו של
האיש, והכניעה אותו.

12. מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (א,ג)
פסוק זה תיאר באופן נפלא רבי יוסף חיים, בעל ה"בן איש חי", על פי משל: בעיר
אחת חי רב גדול בתורה.
תלמידים רבים היו מצטופפים בבית מדרשו ומבקשים תורה מפיו, והרב לא מנע
מהם ובמשך שעות ארוכות הרביץ בהם תורה ודעת.
יום אחד אמר הרב לתלמידיו כי ברצונו לצאת יחד עימם לטייל בשוק.

תמהו התלמידים על כך ואף שטחו בפניו את תמיהתם, אולם הרב נותר איתן בדעתו.

כאשר הגיעו אל השוק ראו סבלים שגיבי כח הנושאים משאות כבדים בדרכם לחנויות השוק.

ראו את הסבלים הללו אמר הרב מוסר גדול יש ללמוד מהם! הם נושאים משא כבד עד שקומתם נכפפת מחמתו. אין הם משגיחים בחוס או בקור, את עבודתם הם מבצעים. כך הם עמלים כל היום כולו בכל יום.

גם אנו אמר הרב אל לנו להתחשב במאמץ, בחוס או בקור. אל לנו להתרפות מעמל התורה אף לא לרגע אחד ומשום סיבה שהיא!
לאחר מכן המשיכו הרב ותלמידיו והגיעו אל בית מסחר.

הסוחר היה שקוע ראשו ורובו בספרי חשבונותיו. על השולחן שלפניו היתה מונחת צלחת אוכל, אולם הוא לא נגע בה כלל אלא היה טרוד בחישובים ובמספרים.

אבא פנה בנו של הסוחר האוכל כבר קר... מדוע אינך אוכל?
מזה שלוש שעות ענה הסוחר אני מתייגע למצוא היכן יש טעות בחשבונות החנות כי חסרים לי סך של שני זהובים...

רואים אתם אמר הרב לתלמידיו סוחר זה נעשה עבד לממונו.
הוא נותר בלא אכילה ובלא שתיה והוא מכופף את ראשו שלוש שעות כדי למצוא טעות של שני זהובים!...

אף אנו אמר הרב כאשר אנו מתייגעים בהבנת הסוגיה עלינו לשקוע בכך בכל מאודנו עד שלא נבחיץ בכלל באוכל או במשקה, ובלבד שיבוא הדבר על הסברו הראוי והנכון! זהו עמל התורה!

המשיכו הרב ותלמידיו והבחינו בקבוצת ילדים המשתובבים במשחקם. היו בהם שקפצו בשלולית מים והיו שהתפלשו בעפר והיו שצחקו ורצו ללא כל סיבה נראית לעין.

ראו את הילדים הללו אמר הרב עושים הם מה שליבם חפץ ואין הם מתביישים כלל מפני המלעיגים עליהם.

אף אנו אמר הרב כאשר אנו עוסקים בתורה ובמצוות כחפצנו, אל לנו להתבייש מפני המלעיגים עלינו!

זהו גם הנמשל אמר ה"בן איש חי" נאמר בפסוק: "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן",
רמז לשלושה קבוצות הללו:

"מן הבהמה" הסבלים הנושאים משאות כבדים כבהמת משא.

"מן הבקר" הסוחר המבקר ובודק תמיד את ספרי חשבונותיו.

"ומן הצאן" הם הילדים הצעירים העושים מה שליבם חפץ.

מכל אלה "תקריבו את קרבנכם" תלמדו מוסר ותתקרבו לעבודת ה'!

13 . והפשיט את העלה ונתח אתה לנתחיה (א,ו)

להסרת הגאווה יש צורך לניתוח

העולה מכפרת על הרהורי הגאווה שבלב, וזה רמוז במילת עולה, המורה על כך שהמקריב סבור שיש בו יכולת לעלות על אחרים במעלותיו.

ה"צמח דוד" מבאר פסוק זה בצורה נפלאה: "והפשיט את העולה" – את אותה עולה, את אותה גאווה, יש צורך להפשיט ממנו ולהסיר ממוחו, ורק לאחר שיסיר ממנו את רגשי הגאווה הפסולים, אז יוכל לקיים את המשך הפסוק – "ונתח אותה לנתחיה", אז יוכל להתבונן ולנתח את מעשיו והליכותיו שפגמו באיבריו, אך ראשית יש להוציא את הגאווה מליבו כמו המנתח המסיר את האיבר המקולקל, מחליפו או מתקנו.

כל מנתח מתחיל יודע שכאשר ישנו איבר פגום והוא חיוני לתיפקוד האדם, יש לנתחו. שכן גם אם שאר האיברים יטופלו ורק איבר זה יישאר פגום – לא יוכל האדם לתפקד.

כך הדבר במידת הגאווה. אף אם האדם יעבוד על שאר מידותיו ומידה זו תישאר חתומה בטבעו – גם שאר מידותיו יכולות להיות מושפעות ממידה קלוקלת זו, כפי שכותב ה"פלא יועץ":

"ואין אתנו יודע מה הוא גאווה, אבל סימן יש מכוח הבן להכיר כוח האב, כי ההקפדה והכעס וכד' הם בני הגאווה, ואם אין אבות – מאין יצאו תולדות? והאיש הירא ורך הלבב תסמר שערו מראות חומר וגודל רעת הגאווה ויתלהב לבו בראותו גודל שבח הענווה, וישתדל בכל כוחו במחשבות טהורות להכיר מיעוט ערכו ולהיות מן הנעלבים לכל אדם."

לעיתים אדם יכול לעשות מעשים גדולים אך זוכה עבורם לשכר בעוה"ז כגון לכבוד, לעושר או למעמד מכובד. ואין ספק, שזה בא על חשבון חלקו בעוה"ב. לעומת זאת אדם החפץ לזכות בשכר נטו בעולם הבא חייב לאמץ לעצמו את מידת הענווה ולא לחפש אחר כבוד של "מה יאמרו הבריות" כפי שיעיד המעשה הבא:

בבית קברות יהודי אשר בקראקוב מצויה מצבה מחוץ לגדר עליה רשום: "פה נטמן יוסל'ה קמצן קדוש".

באותם ימים, לפני למעלה משלוש מאות שנה, שרר בקראקוב רעב ועוני כבד. רוב התושבים לא מצאו מלאכה לפרנס בה את משפחתם, ואלו אשר שלחו ידם בדבר, היו שואבי מים וחוטבי עצים אשר אין הפרוטה מצויה בידם, כיוון שכך,

לבושים היו בבגדיהם הבלויים, ודרים בביתם עלובים, וכאשר תקפן רעב, פעמים נתמזל מזלם והשביעו בפת חרבה נפשם, אך בדרך כלל ניצחוהו בדרך גמרא, או פרק בחומש, על דרך הכתוב: "לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה'".

ובין כל העניים המרובין הללו חי אדם אחד בעושר גדול ויוסליה שמו. ביתו היה גדול ומפואר, וחדרים לו מימין ומשמאל, ובשעות הלילה – עשיות חניניות מאירות את חללו, ותנורים משכחים בו את הקור העז אשר בחוץ, למען תומתק על יוסליה שנתו. ומרוב בגדים וכלים נאים, הגיע הדבר לידי כך, שמה שלובשים בני ביתו בתשעה באב קודם חצות, לא לבשה בקראקוב אפילו כלה תחת חופתה... ברם, אף שאמרו חז"ל "דירה נאה וכלים נאים מרחיבים דעתו של אדם", דעתו של יוסליה צרה עליו מאוד ולבו גס בבריות. מימיו לא פרס פרוסה לעני ולא שעה לשוועת רעבים עד שהיו אומרים עליו הבריות: "גדולה קמצנותו מגודל עושרו".

איש לא רצה בשיג ושיח עימו, לא בירכוהו ביום השבת ב"שבת שלום" וביו"ט לא איחלו לו "חג שמח". והגיעה שנאת הבריות אליו עד שילדים ניצבו על עצים וגגות ורגמוהו באבנים ובפירות רקובים.

יום אחד חלה יוסליה במחלה קשה ושכב על ערש דווי. רופאיו קבעו ששעותיו ספורות. באו אצלו אנשי חברה – קדישא ואמרו לו: "יוסליה, הנה אתה הולך למות! לא ירד כספך עימך לקבר ולא יפיח בעצמותיך היבשות רוח חיים. תן לקופת הקהילה אלף רובל למען עניי העיר, ואנו נעסוק בקבורתך לפי כל הכללים ולפי הלכות כבוד המת. דע לך, אם אי אתה עושה כן, אין אנו מתעסקים בקבורתך, והיה בשרך טרף לעוף השמים!"

"אין אני נותן כי אם חמישים רובל, ותו לא! אם לא תרצו, לא תקברוני. כל חיי הייתי לבדי, וכך גם אקבור את עצמי לבדי". אמרו האנשים לעצמם: "לא רק קמצן הוא זה, אלא גם משוגע. הולך להיפרד מן העולם וחושב שלא ייפרד מכספו." קמו והלכו להם.

אחר שעה קלה נפח את נשמתו ומת. עבר יום אחד – ולא קברוהו. יום שני – ולא קברוהו. יום שלישי – ולא קברוהו. כיוון שהגיע יום רביעי, נכנס אצלו שכן הגר בקרבת מקום, אמר בלבבו: "לא משום כבודו של יוסליה, אלא משום כבודו של הקב"ה, שלא יהיו בריותיו זרוקים כבשר בשדה טריפה". נטל את גופתו, הניחה על עגלה, ומשהגיע לפאתי בית הקברות, חפר בור אחרי הגדר, טמן בו את המת ושב לביתו.

ערב שבת נמנס עני מעניי העיר אצל רב העיירה, הלא הוא הגאון הקדוש בעל
ה"תוספות יום טוב" זיע"א: "רבנו! תן לי מעט פת להאכיל בו את ילדי בשבת
קודש!"

"אתן לך בכבוד ובשמחה. אך אמור לי נא, מכירים אנו זה עשרים שנה. מדוע
באת דווקא היום?"

"רבי, אומר לכם את האמת בעניין הזה, אף שכל ימיי נשתמרה כסוד בלבי. מדי
שבוע ביום חמישי, קיבלתי תחת דלתי השבורה מעטפה ובה חמישה רובל. אין אני
יודע מי היה מניחה שם, אך אני יודע שבמעות אלה לוקח הייתי

צורכי שבת לבניי ולבנותיי. ועתה לא קיבלתי המעות, והיכה הרעב בביתי."
בעוד הם יושבים ומשוחחים, באו עוד ועוד עניים מעניי העיר, וכולם סיפור אחד
להם על מעטפה תחת הדלת. מעולם לא דיבר איש מהם על זה, כי חושש היה
שאם יפרסם את הדבר ברבים, יפסיק אותו אדם החפץ לתת בסתר להניח שם את
מתנותיו, שמא בגלוי לא יחפוץ לתת. הרב הבין בחכמתו את סוד העניין וצווח
צווחה גדולה ונוראה: "יוסליה הקדוש! האם סולח אתה לנו? האם יש מחילה לאשר
עוללנו לך? אתה פירנסת את עניי עירנו שנים רבות, ואילו אנו זילזלנו בכבודך
וביזינו אותך בציבור, הלבנו את פניך, ואת חיינו אנו חבים לך. כלום יש מחילה
בעולם לכפויי טובה שכמונו? את, אח...". כך היה עומד וצווח עד שכמעט פרחה
נשמתו. חבורת העניים ישבה אף היא סביבו ומיררו בבכי: "יוסליה דאג לכל
מחסורנו ואנו ובנינו רגמנוהו באבנים ובשאר ירקות."

בליל שבת קודש, כאשר נם הרב את שנתו, ניגלה לו יוסליה בחלומו: "רבנו, סולח
אני לכם בסליחה גמורה ואין לי שום טרוניא. דע לך, שבבית הקברות לא הייתי
לבדי כלל. שמה באו אברהם אבינו, יצחק אבינו, יעקב אבינו, משה רבינו, אהרן
הכהן ודוד המלך עם כינור ביד ליווני לפתחו של גן – עדן. ומאשר אני כאן בכל
אושר, שמעניק הקב"ה לאוהביו. רק צער אחד אנוכי מצטער, מתגעגע אני כל
העת למעטפות תחת הדלתות לכבוד שבת קודש..."

בגמרא נאמר: אמר רבי פינחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה
לידי זריזות... ענוה מביאה לידי יראת חטא. המסקנה שמביאה הגמרא: ענוה
גדולה מכולן!

על מידת הגאווה אומר הקב"ה: אין אני והוא יכולים לדור כאחד, והחי יתן אל
ליבו דברים המכניעים את הלב.

14 . במלח תמלח (ב, יג)

בכל הקרבת קרבן ישנו צווי להוסיף מלח, ובתוספתא שנינו, שגם אם המנחה
עצמה היא מלח, יש להקריב איתה תוספת של מלח.

בספר "המאזר הגדול" מובא שעל פי דין זה הוכיח רבי שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל שיש להשקיע עמל, ולטפח גם ילדים מוכשרים ומחוננים, בנגוד לתפיסת העולם המקבלת, הגורסת כי חובה להשקיע באלו שאינם מוצלחים, ולתת לילדים המוכשרים מטבעם לפלס בעצמם את דרכם בחיים בהסתמך על כשרונותיהם המולדים.

גם ילד ממלח, צריך תוספת מלח – חזר ואמר רבי שלמה זלמן – ילד מוכשר צריך רב מעולה יותר, וחרף יותר, כדי ללמדו תורה, ובמקביל עליו לזכות לעדוד גדול ולהדרכה אמיתית בלמוד, כשבהתאם לכשרונותיו הברוכים הוא זוכה לרמת למודים גבוהה יותר.

15 . ואם תקריב מנחת ביכורים לה' וגו' (ב,יד)

פירש רש"י במנחת העומר הכתוב מדבר, יש להבין למה הזכירה התורה את מנחת העומר שהיא מנחת ציבור בין כל המנחות שהן מנחת יחיד וכדכתיב (פסוק א) זנפש כי תקריב קרבן מנחה לה' וגו', ובן (פסוק ד) זכי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור וגו', ועוד הרי מנחת העומר היא חובה בניגוד לשאר המנחות שהן רשות. ועוד קשה כיון דמיירי במנחת העומר למה כתיב 'אם' שהוא לשון רשות הרי מנחת העומר היא חובה.

ויש לומר דהתורה רמזה כאן הא דאמרינן בגמרא (ב"מ ק"ח, א) גבי שומרי ספיחים לצורך העומר דתנן שומרי ספיחי שביעית (של שעורין לצורך מנחת העומר, או של חטין לצורך שתי הלחם. רש"י) נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, ר' יוסי אומר הרוצה מתנדב הוא ושומר חנם. דהיינו בשביעית כיון שהפירות הם הפקר ב"ד, היו שוכרים שומרים שישמרו על הספיחים שצמחו מאליהם שלא יאכלום הבהמות ושלא יקחום בני אדם והשומרים קיבלו את שכרם מתרומת הלשכה, דכסף שניתן לצורך קרבן הוא כקרבן והיה מותר להשתמש בכסף של תרומת הלשכה שנועד להקרבות גם לצורך שמירה על ספיחי השעורים, שמהם הביאו את מנחת העומר זו שיטת ת"ק. ור' יוסי סבר שאדם יכול להתנדב ולשמור בחנם על הספיחים.

והשיבו לו רבנן אתה אומר כן אין באין משל צבור, עיי' רש"י וביאור הדברים כן הוא דרבנן אמרו לו הרי גם אתה מודה שקרבנות ציבור באים משל ציבור ואם התנדב אדם לשמור על הספיחין בחנם אפשר שקנה אותם מן ההפקר עיי' שמירתו, וא"כ נמצא שאין מנחת העומר באה משל ציבור דרבנן לשיטתייהו אזלי דאין קרבן יחיד משתנה לקרבן ציבור, וכיון שהיחיד זכה בהם תו אין הם כשרים לקרבן ציבור, אך ר' יוסי ס"ל דקרבן יחיד שפיר משתנה לשל ציבור, ואף אם זכה בהם היחיד ששמר על הספיחין בכל זאת אם הביאם לשם הציבור אפשר להקריבם.

למדנו א"כ חלד' יוסי מנחת העומר באה בנדבת יחיד אם מוסרו לציבור. ומזה שנחלקו רבנן דר' יוסי דוקא במנחת העומר ש"מ שהיה מצוי דבר זה במנחת העומר שיתנדב יחיד לשם ציבור, משא"כ בשאר קרבנות ציבור. ע"פ כל זה י"ל שפיר דלכך הביאה כאן התורה את מנחת העומר בהדי שאר המנחות אף כי מנחת ציבור וחובה היא, משום שגם מנחת העומר משכחת לה לר' יוסי דבאה משל יחיד ושפיר הוי רשות כשאר המנחות.

16 . אֲשֶׁר נָשִׂיא יַחְטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹקָיו אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ בְּשִׁגְגָה וְאִשָּׁם... וְהֵבִיא אֶת קִרְבָּנוּ שְׁעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים (ד, כב-כג) מצוות תוכחה

אשר נשיא יחטא – ללמדך שאם העם חוטא והמנהיג מעלים עינו ולא מוחה בחוטאים, הרי הוא נתבע על אותו עוון ונענש כמותם. כיוון שלציבור יש יראת כבוד מהמנהיג והם נשמעים לדבריו – ואם ימחה בהם יתכן שישובו מדרכם. משום כך, אם המנהיג מעלים עינו ולא מוחה בהם, הקולר תלוי בצווארו וחטאם רובץ על ראשו (כד הקמח תורה ב').

זהו המקור לדברי הגמרא שפוסקת שמי שבידו למחות באנשי ביתו ולא מוחה נענש על עוונות אנשי ביתו, בידו למחות באנשי עירו ואינו מוחה נתפס על אנשי עירו, בידו למחות בכל העולם כולו ולא מוחה נתפס על כל העולם כולו, כמו המעשה המובא שם בגמרא (שבת נד ע"ב). ידוע הדבר ומפורסם העניין שכל אדם באשר הוא – מחזר אחר השלמות, ובפרט בדברים שהם בעלי משמעות גדולה עבורו. אנשים נהנים מעצות בונות ומקדמות ומייעלות – מי באופן גלוי ומי באופן סמוי, ובדברים הרי גורל בני אדם אף משקיעים על כך ממיטב זמנם וכספם עד כדי מסירות נפש, והמפורסמות אינן צריכות ראייה. אך מחמת שאנו רוחשים חיבה יתרה לכל העקשנים המתוקים שאוהבים מסמכים מהשטח והסברים מתובלים במשלים ונמשלים – נעלה כאן לכבודם שלושה דוגמאות לדברינו, ואין ספק שזה יועיל גם לכולנו לחידוד הבנת המאמר – העוסק בנושא מאוד רגיש. דוגמא ראשונה: כיצד בוחר מושיקו את בת זוגתו לעתיד? האם הוא ניגש לשדכן ומבקש ממנו שיסדר לו פגישה עם הרווקה הראשונה שמופיעה אצלו בפנקס – תהא מי שתהא? או שהוא עושה עבודת שטח ארוכה ועמוקה וחופר ונובר בכל פינה ונישה ובודק כל הצעה שמציעים לו – עד דלא ידע, וגם לאחר שנראה לו שההצעה הולמת אותו ומדובר בשידוך מנצח עם נתונים חלומיים – שידוך המתאים לו כמו מכסה לסיר ומתלבש עליו כמו כפפה על היד, למרות זאת הוא

עדין לא רגוע והוא מחזר אחר כל בדל אינפורמציה על בת זוגו לעתיד, והוא שותה בצמא כל מידע שמוכן כל אדם למסור לו בעניין. שהרי מי יודע... אולי המידע הזה יהיה חיוני עבורו ויחכים אותו בפרטים חשובים...

דוגמא שניה: לא עלינו... כאשר מושיקו עומד לפני ניתוח סבוך ומורכב הוא טורח ומחזר אחרי היועצים הטובים ביותר וליבו פתוח לקבל הצעות ייעול מכל מי שמוכן לסייע לו, והוא אף מוכן להזייל למען כך ממיטב זמנו וכספו. מי יודע... אולי המידע החדש שישמע ישפר את חייו וייעל את בריאותו...

דוגמא שלישית: לפני שמושיקו קונה דירה הוא עושה בירור על הנכס המוצע לו, וטורח מאוד להשיג כל אינפורמציה בעניין. הוא מברר היטב האם הנכס לא משועבד... האם המוכר לא מתחזה לבעל הנכס... האם הדירה באמת מוצלחת – או שמא יש לה חיסרון שמסתירים ממנו... הרי כבר היו סיפורים שבהתחלה נראו "קומדיה" ובסוף הסתיימו "בטרגדיה" כאשר דירה בודדת נמכרה למספר אנשים בו זמנית והמוכר הרזה עם הארנק השמן עזב את הארץ כאשר הוא מותיר את שרשרת הקונים עם "מסמכים" ביד ללא הדירה... היו מקרים שהתברר שהנכס לוקה בתקלות בטיחות ודורש השקעה גדולה והקנייה כלל לא הייתה כדאית וכו'...

אין פלא שבשלושת הדוגמאות הללו והדומים להם מושיקו פתוח לשמוע מידע מכל מי שרק אפשר – והוא שותה בצמא את דבריו של כל יועץ מזדמן. והשאלה נשאלת: מדוע באמת מושיקו לא רואה בכך פחיתות כבוד והשפלה? למה שיתכופף לדעתם של אחרים ויקשיב להם? הרי מושיקו בטוח שמוחו פעיל ויעיל... שהוא בלש מומחה... שיש לו קליטה מהירה... שהחוש השישי שלו מושלם... אפילו סבתא שלו מאשרת שהוא חד בדרא – וגם אשתו מעידה שהוא חד גדיא... האם זה לא מספיק בשביל שיעשה כפי הבנתו ועומק חשיבתו הפורה הברוכה והיצירתית? התשובה פשוטה!

בעניינים גורליים ומהותיים הגאווה זזה הצידה והיוהרה נעלמת כליל, כולם מבינים שזה לא הזמן למשחקי כבוד ואסור לקחת שום סיכון, משום שהמחיר על כך עלול להיות מאוד יקר. לכן מושיקו טורח להשיג כל מידע.

ומי שנוהג אחרת ממושיקו... לא נעים להגיד – אבל אין ספק שזה לא נובע "מעודף שכל", אלא מחוסר בשלות ובגרות.

לאחר שהבנו היטב את הדברים הללו קל לנו יותר להבין את מה שמסתתר מאחרי המצווה שנקראת "תוכחה" שנצטוונו עליה בפסוק "הוֹכֵחַ תּוֹכֵחַ אֶת עַמִּיתְךָ" (ויקרא י"ט י"ז), מצווה נפלאה שהבורא העניק לנו אך ורק לטובתנו – ורבים לא יודעים היטב את התוכן המתוק של מצווה זו. מה כוונת המשורר?

לפני למעלה מ-3300 שנה עבר העולם אירוע נדיר ומיוחד, חתונה היסטורית אשר לא הייתה כמותה.

בחתונה זו נפתחו השמים, כסא הכבוד ירד על ההר, קולות וברקים ליוו את המעמד, ריח של שושנים מילא את החלל, עוף לא פרח, חמור לא נער, המלאכים הפסיקו את שירתם, דוד הזיז את הכינור הצידה, היונה מהתיבה של נוח שמטה את העלה, כל הבריאה עצרה את הנשימה והייתה מרוכזת בחתונה הנפלאה שנערכה בין עם ישראל לבורא עולם – בזמן מתן תורה.

במעמד מרגש זה זכה האדם היהודי להיבחר על ידי מלך המלכים מתוך כל המיליארדים ולקבל ממנו את התארים המתוקים והנפלאים של בְּנֵי בְּכָרִי (שמות ד' כ"ב), הַבֵּן יָקִיר לִי... יֶלֶד שְׁעָשׂוּעִים (ירמיה ל"א י"ט), זכינו גם לשמוע את המילים המרגשות של וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם (הושע ב' כ"א), ומבואר בחז"ל שכל השבחים הללו שייכים בכל יהודי גם בזמן שהוא חוטא!

כן כן! גם בזמן שנפשו של האדם היהודי מוכתמת ברפש העבירות, עדין הוא מכונה בתואר "בני בכורי – בן יקיר – ילד שעשועים", וגם אז הוא אהוב וחביב אצל ה' (מלבי"ם ירמיהו לא י"ט). ובאיזו זכות? בזכות התורה הקדושה.

אין ספק שהמידע הזה יקר מזהב ומפז ושווה יותר מכל הון וממון שבעולם, ומי שיתעמק בו יכול להתרומם מאוד בעבודת ה' ולהגיע לאהבת הבורא עד אין קץ. אלא שלמידע הזה יש עדכון קטן:

יהודי יקר! נשמתך אומנם נמצאת בפסגה הגבוהה ביותר, יש לך את הקשר הכי חזק עם מלך המלכים, ובורא עולם אוהב אותך ואתה משובח בעיניו תמיד. אך אל תשכח שזה בזכות התורה – ועליך להתאמץ על קיום מצוותיה ולהיצמד להוראותיה ולא לסטות ממנה ימין ושמאל, ממש כמו עבד המתבטל לאדונו ומקיים את רצונו. שהרי ליהודי יש תואר נוסף. לא רק "בן יקיר וילד שעשועים", אלא גם "עבד ה' – וכפי שנאמר "כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (ויקרא כ"ה נ"ה)

נציין רק שכלל לא מדובר בתואר משפיל חלילה – אלא "בהגדרת התפקיד של האדם היהודי", עד כדי כך שאפילו בחיר הנבראים משה רבנו, כאשר התורה רוצה לתאר אותו בשבח הכי רם ונישא – היא משתמשת בביטוי 'עבד נאמן', כפי שנאמר "עֲבָדֵי מֹשֶׁה, בְּכָל בֵּיתִי נְאֻמָּן הוּא" (במדבר י"ב ז').

* ומה סוד העניין? מדוע היהודי מכונה גם בתואר "עבד ה'?" כדי להזכיר לו כל הזמן שמטרתו ותכליתו זו עבודת ה' – עבדות לה, שהוא אמור לבצע באמצעות לימוד התורה ושמירת המצוות.

* ולמה ה' שם לאדם את המטרה והתכלית הזו? מדוע שלא יתן לו להגות פרפר חופשי ומאושר השותה צוף ושט בעולם כלבבו ועושה מה שבא לו?
משום שהבורא חפץ להיטיב עם האדם ולתגמל ולפנק אותו בפינוק המושלם והזך ביותר בעולם הבא – לנצח נצחים, לכן הוא נתן לו כאן בעולם תורה ומצוות – כדי שבאמצעותם ירכוש את השכר לעולם הבא.
* ולמה שה' לא יפנק את האדם בעולם הבא "בחינם" – מבלי התשלום של "שמירת התורה והמצוות"?

כדי שהאדם לא יתבייש "ממתנת חינם" שמקבל בעולם הבא, כמו העני המתבייש בקבלת הצדקה.

* אז שה' יעשה שהאדם לא יתבייש?

זאת ה' לא עושה! מחמת שחותמו אמת ועל פי האמת צריך שיהיה לאדם "בושה" – וכפי שגילה לנו המדרש שהבושה היא אחת משלושת המתנות שהאדם היהודי התברך בהן (מדרש תהילים א' י) עד כדי כך שמרוב עוצמתה הכבירה של הבושה ונחיצותה בעבודת ה' – היא אף נבחרה להיות הסימן הראשון מבין שלושת סימני היהדות – שהם "ביישנים רחמנים וגומלי חסדים" (יבמות ע"ט ע"א).

וכיוון שהאדם נבנה על פי "האמת המושלמת" שהבורא חקק בתורה – והוא צריך להיות ביישן, לכן הוא קיבל את המתנה של קיום התורה והמצוות בתור "עבודה" – כדי לתגמל אותה על ידה לעולם הבא, ואשרי המבין את דקות הדברים. ומי שלא מבין את עומק העניין, יאמר לעצמו כך:

הרי ה' מכנה אותי "בן יקיר וילד שעשועים", ה' אוהב אותי בכל הזמנים – גם כאשר אני מלא בחטאים ומצער אותו (מלבי"ם ירמיהו לא י"ט), וממילא אין ספק שהתורה והמצוות הם בונוס שקיבלתי מה' מרוב חיבה ואהבה.

ואם אני לא זוכה להבין זאת... זה בגלל שאני בעולם חומרי וגשמי והיצר מטעה אותי ובעצם זה חלק מניסיון הבחירה, וכעת אני נמצא במבחן האם אעבוד את ה' למרות הכל – או שחלילה אעבור על דבריו רק בגלל שאיני מבין את הנימוק והצורך שבקיום המצוות.

נ.ב. משום כך יש בתורה מצוות שהם בגדר "חוק" נטול טעם ושכל אנושי (אך מלא בשכל אלוקי), כדי לבדוק אם האדם מקיים גם את זה – בגלל שסוף סוף זה צו מאלוקים, או שהוא עושה סלקציה ומקיים רק את מה שהוא מבין. בנקודה הזו האדם נמדד ונבדק, ומכאן מתחילה בעצם כל עבודת ה' של האדם שהרי מה החכמה לעשות מה שמבינים?

זה בעצם גם מה שמסתתר בציווי "עשה לך רב" (אבות א' ו'), ובמצוות "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים י"ז י"א). האם האדם עושה מה שבא

לו ומה שהוא מביין, או שהוא מוכן להתכופף לדעת "התורה" הטמונה בתוך דברי הרב, ולבטל את דעתו מול דברי ה'.

הרחבנו עד כאן את היריעה בכדי להרוויח מספר דברים "על הדרך" – דברים שלא כולם שמים עליהם את הדגש ואצל רבים הם "חורים פתוחים"...

א) בפתיחה של המאמר הפנמנו שבדברים חשובים כמו דירה ושידוך ובריאות – אנשים מחזרים אחר כל הערה בונה ומועילה, והם שמחים בה כמוצאי שלל רב.

ב) חידדנו את ההבנה וההכרה שעבודת ה' והתורה ומצוותיה הם תכליתנו וחובתנו, וממילא אין ספק שיש להתייחס אליהם כבעלי ערך וחשיבות – לא פחות משידוך ובריאות וקניית דירה. וכמו ששם אנשים פתוחים לקבל ולהתייעל, השכל מחייב לנהוג כך גם במה שקשור לעבודת ה'.

ג) העלנו את הנקודה שעבודת ה' זה "פרס" שקיבלנו מהבורא והיא זו שיצרה את המעלה והשבח שלנו על פני שאר הנבראים, והקנתה לנו את המעמד המרגש והיקר – את "המעמד המשפחתי" אצל הבורא.

ד) הרחבנו את היריעה וביארנו מעט את מה שעומד מאחרי המצוות, כדי לחדד נקודה מסוימת שהיא מיסודי האמונה – דבר שתמיד נחוץ ומועיל לחיזוק עבודת ה'. (ומכיוון שרבים מקוראי העלון הם אחים יקרים שמתקרבים ליהדות – ירבו כמותם בישראל, העדפנו על הדרך להעלות לכבודם את הנושא קצת בהרחבה). לאחר שהגענו עד הלום נתחיל להלום וללטש את היהלום, אשר טמון במצוות הנפלאה שנקראת "תוכחה":

אחד הכלים המייעלים את האדם ומשפרים אותו ומשלימים אותו, זו התוכחה. זה אומנם נראה "לא נעים", אך בפועל זה רק מועיל לאדם.

לדוגמא: מושיקו ממהר לחתונה הנמצאת בצפון הארץ, אך בטעות הוא נוסע בכיוון ההפוך. לפתע עוצר אותו מישהו ומעיר לו שהוא נוסע בכיוון הלא נכון, והוא מתרחק מהמטרה במקום להתקדם אליה. כיצד מושיקו יגיב על ההערה והביקורת הזו שהופנתה אליו? האם הוא יכעס על זה שהעיר לו והציל אותו ברגע האמת מהחמצת המטרה? חלילה! אדרבא, הוא יודה לו על המידע החיוני.

אך למרבה הפלא, כל זה טוב ויפה בדוגמא הזו של הנסיעה. אך כאשר מעירים לאדם על מידותיו הלקויות ומעשיו הלא מושלמים, הוא נפגע מהדברים וקשה לו מאוד לקבל את הביקורת הבונה. ובאמת מדוע?

משום שכאשר מעירים לו על "כיוון הנסיעה", אזי דנים על בעיה חיצונית. אך כאשר מעירים לו על מידות ותכונות ומעשים – הוא מרגיש שהוא הבעיה ובעצם מתנגחים באופיו ויושרו, ולכן הוא נחסם מלקבל את המסר כדי לשמור על כבודו

האבוד. (זה מה שטמון במשפט "אין אדם רואה נגעי עצמו" (נגעים ב' ה'). עד כדי כך יש לאדם סיבוך עם עצמו, שאפילו בינו לבין עצמו קשה לו להודות בטעויותיו. הבעיה היא שאין אדם מושלם – ואין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. אם כן מה יהיה? הרי האדם עלול להיות עקום ופגום כל ימיו ולעבוד את ה' עם הרבה ליקויים, ולהפסיד שכר נצחי רב. לא חבל? (שהרי אף אחד לא ירצה להוכיח אותו "וכאילו" להתנגח בכבודו...)

משום כך – ומחמת שהבורא אוהב כל יהודי והוא חפץ בטובתו המושלמת, שתל הבורא בתוך התורה "פנינה נפלאה" הלא היא מצוות תוכחה, אשר באמצעותה כל אחד מצווה לעזור לרעהו להתייעל ולהיבנות ולתקן ולהשביח את עצמו. כמובן שמדובר בנושא מאוד רגיש – וברור שיש ללמוד אותו כהוגן בטרם מוכיחים את הזולת, שהרי להוכיח את הזולת זה "דיני נפשות" פשוטו כמשמעו. וכפי שאף אחד לא הולך להיות מנתח על סמך החוש השישי שלו פן הוא יזיק במקום להועיל, ממש כך צריך לדקדק במלאכת "הוכחת הזולת" – ואין לאדם להוכיח את רעהו לפני שלמד היטב את גדרי ופרטי המצווה ופיתח את הכלים לכך, כמו: להוכיח בצורה מאוד עדינה וזהירה, "להאיר לשני" ולא "להעיר" לו, לפסול את "המעשה" – ולא את "עושה המעשה", לשדר חמימות ולעשות זאת מתוך רצון לשפר את השני – ולא כדי לשדר לו מסר בסגנון של תפסנו אותך... הנה גילינו שגם אתה לא מושלם... וכו'.

האמת היא שלא קל לשמוע תוכחה וביקורת – וקשה שבעתיים לומר אותה, וכפי שאומרת הגמרא:

* אמר רבי טרפון, תמה אני אם יש בדור הזה מי שיכול להוכיח...

* אמר רבי אלעזר בן עזריה, תמה אני אם יש בדור הזה מי שמקבל תוכחה.

* אמר רבי עקיבא, תמהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח (ערכין טז ע"ב). שיודע להוכיח – דרך כבוד, שלא ישתנו פני השומע מחמת הבושה (רש"י שם).

אך מצד שני, אל לו לאדם להימנע מלהוכיח את הזולת! שהרי זו מצווה מהתורה – בדיוק כמו המצווה של אכילת מצה בפסח ושתיית ארבע כוסות. גם התוכחה היא מצוות "עשה", ואותו בורא ציווה גם עליה.

ושמא יאמר אדם: הרי בגמרא שהוכרה לעיל ראינו שלהוכיח את הזולת זה פרויקט סבוך וקשה לביצוע, ממילא מתברר שמצוות תוכחה כבר לא רלוונטית לגבינו. לא כך?

ידע אדם זה שהחשבון הזה לא נכון! שהרי 'השולחן ערוך' גם ידע את הגמרא הזו, ולמרות זאת הוא כתב לנו את הלכות תוכחה וגדריה – ואף החפץ חיים המשיך במלאכה והרחיב את הנתונים, ואין ספק שהם כתבו זאת לדור שלנו.

לבן:

א) אדם אשר זוכה לקבל תוכחה – עליו להבין שזו "מתנה" שה' שלח לו וזה נועד לטובתו בלבד, ומסופר על גדולי ישראל שהיו משלמים משכורת בכסף מלא לאדם שיוכיח אותם ויבדוק את שלמותם בעבודת ה'. צדיקים אלו השכילו להבין את הזכות הזו לשפר את מעשיהם, ואת הרווח שכולו בעצם... רק שלהם.

ב) אין ספק שמי שיודע את ההלכות והכללים ובידו להוכיח – חובתו לבצע את המלאכה הקדושה ולהיות בכלל מזכה הרבים, ושכרו רב ועצום בזה ובבא.

ג) כל אדם בתוך ביתו נושא את המשרה של "הרב הראשי והדיין של הבית" ועליו לעמוד בפרץ ולנווט את בני משפחתו ולעזור להם להתקדם בעבודת ה', ואם צריך... אז גם להוכיחם בצורה בונה ולא הורסת – כפי גדרי ההלכה. חכמנו ז"ל גילו לנו שזו חובתו של כל מנהיג וראש משפחה, ואם הוא מתחמק מזה – הוא נתפס על אותו עוון (רמב"ם דעות ו' ז'). אם כן כיצד ידע האדם מה חובתו בעולמו? אין ספק שעליו ללמוד את הנושא, ולמען התועלת נעלה כאן בעזרת ה' קורס מזורז בעניין הכולל את רוב פרטי הלכות תוכחה, לכל החפץ להחכים. נ.ב. החומר עיוני ופרטני מאוד ומומלץ לעבור עליו ביסודיות, ובמקרה שפרט מסוים לא מובן בו – לברר אותו מול מורה הוראה.

1) דבר שאינו מפורש בתורה, אפילו שעיקרו מהתורה, במקום שיודע בוודאות שלא יתקבלו דבריו – לא יוכיח, מהנימוק מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין (תר"ח מר"ן ורמ"א ב'). משום שיש חשש שלא יקבל החוטא את דבריו מחמת שקל בעיניו הדבר, וימשיך לעמוד במריו מתוך זדון (מ"ב ס"ק ג').

2) אם לא ברור בוודאות שלא יתקבלו דבריו ויש לו ספק בכך – חייב להוכיח (מ"א א' מ"ב ס"ק ג'), הן את הרבים והן את היחיד (מ"ב ס"ק ד'), ואפילו אם מדובר בחטא שהוא מדרבנן (מ"ב ס"ק ג').

3) כל זה כאשר החוטא חוטא בשוגג, שאז אין להוכיחו אם "ברור" שלא יקבל את התוכחה. אך אם החוטא חוטא במזיד – אפילו אם ברור שלא יקבל את התוכחה חייבים להוכיחו (מ"ב ס"ק ה').

אלא שאת הרבים יוכיח רק פעם אחת (הג"ה ומ"ב ס"ק ח'), אך את היחיד יוכיח עד שהחוטא ינזוף בו – ולאחר מכן אסור להמשיך להוכיח אותו (מ"א ג'). [אומנם במ"ב ס"ק י"א הביא זאת בשם י"א, אך פוסקי זמנינו מורים שזו ההנהגה בדורנו].

4) מה שאמרנו שיש פְּטוּר מלהוכיח את השוגג (בדבר שאינו מפורש בתורה – וגם ברור שלא ישמע החוטא לתוכחה), זה רק על דבר שרבים נכשלים בו. אך אם מדובר בדבר שרק מעט שוגגין בו – מצווה להוכיח אף שהחוטא לא ישמע לתוכחה

– ולא חוששים לנימוק של "מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, כדי להציל את המון העם שלא יגרוו אחר אותו מיעוט (שעה"צ ס"ק ג').

5) כל זה אם החוטא עבר על דבר שאינו כתוב בתורה בפירוש. אך אם החוטא עבר על דבר שכתוב בתורה בפירוש – חובה להוכיחו גם אם ברור למוכיח שהחוטא לא יקבל את התוכחה, משום שברור שהחוטא חוטא במזיד (מ"ב ס"ק ו').

6) אם באמת ניכר מהמעשה שהחוטא חטא בשוגג, אפילו שהחטא הוא דבר הכתוב מפורש בתורה, אם ברור שלא יקבל החוטא את התוכחה – נראה שאין להוכיחו (משמעות מ"ב ס"ק ו').

7) חטא שנשתרש והפך למנהג רע עד כדי כך שנוהגים בו בפרהסיה, הרי הוא בגדר "ברור שלא ישמע המוכיח לתוכחה". ואם החוטא חטא "בשוגג" – לא יוכיח את החוטא. אך אם החטא נעשה במזיד – עדין יש חיוב להוכיח (ביאור"ל ד"ה ודווקא, בתוספת משמעות מ"ב ס"ק ו').

8) במקום חשש סכנה – לא יוכיח את החוטא (מ"ב ס"ק ז'), וכן הדין גם במקום שיש חשש שהחוטא ישנא את המוכיח או ינקום בו (ביאור"ל ד"ה חייב להוכיחו).

9) פורק עול – מומר להכעיס או מחלל שבת בפרהסיא שיצא מכלל עמיתך – לא חייבים להוכיחו, ומומר לתיאבון ומחלל שבת שלא בפרהסיא צ"ע אם צריך להוכיחו (ביאור"ל ד"ה אבל אם).

10) יחיד החוטא בסתר – יוכיחו בסתר, ובחוטא בגלוי יוכיחו מיד – כדי שלא יתחלל כבוד שמים (מ"ב ס"ק י').

11) במקום שצריך להוכיח ולא מוכיח, נענש על אותו עוון (רמב"ם דעות ו' ז').

12) המוכיח ידבר בנחת, בלשון רכה, ויודיעו שמחפש את טובתו ולהביאו לחיי העולם הבא (רמב"ם דעות ו' ז'), ולא ידבר עימו קשות ולא יכלימנו. במה דברים אמורים? בדברים שבין אדם לחבירו. אבל בדברי שמים – מוכיחין אותו בסתר, ואם לא שב – מוכיחין אותו בגלוי... כמו שעשו כל הנביאים לישראל (רמב"ם דעות ו' ח').

13) התוכחה חייבת לבוא "מלב אוהב" ומתוך מטרה טהורה בלבד של תועלת ושיפור איכות הזולת, כמו האב המוכיח את בנו העושה זאת מתוך כאב ומניעים טהורים, בכדי לשפר את דרכיו. אנו למדים זאת מהקדוש ברוך הוא, כפי שנאמר "כִּי אֶת אֲשֶׁר יֵאָהֵב ה' יוֹכִיחַ, וּכְאֵב אֶת בֶּן יִרְצֶה (משלי ג' י"ב).

14) במקום שהאדם מסתפק מה הדין – אל לו להתחמק מתפקיד המוכיח, אלא עליו לשאול מורה הוראה מה עליו לעשות. שהרי רובין עליו חיוב דאורייתא של "הוכח תוכיח", ועליו לברר מול הרב מה רצון ה' ממנו כעת. כמובן שאם האדם לא יודע את ההלכה, אין לו רשות להוכיח, ועל זה נאמר "שב ואל תעשה – עדיף".

15 . או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שעירת עיזים תמימה נקבה
על חטאתו אשר חטא (ד, כח) הרב

הקדוש רבי אברהם יהושע, בעל "אוהב ישראל, מאפטא, שוחח פעם עם תלמידיו
אודות חומרת החטא, וכך תיאר בפניהם: נתאר לנו יהודי צדיק וסר מרע ושמו ר'
הרשל.

יום אחד מגיע ר' הרשל אל שוק הבהמות ומבקש מהמוכר בשפה רפה שימכור לו
שעירת עיזים.

מדוע דווקא שעירת עיזים תמה המוכר והרי לקרבן שלמים אפשר להקריב גם
זכר?...

נכון עונה ר' הרשל בשקט אבל אני זקוק לקורבן חטאת...

חטאת?! תמה המוכר אתה?! ר' הרשל... לא מתאים לך... לקח ר' הרשל את
שעירת העיזים ופנה אל בית המקדש.

בהגיעו אל שערי הר הבית נבהלה שעירת העיזים מקול המון העם וברחה... רדף
אחריה ר' הרשל ברחובות ירושלים ושאל את העוברים והשבים: שמה ראיתם
שעירת עיזים?... שעירת עיזים? אמרו הכל ר' הרשל, אתה צריך להביא חטאת?...
יהודי נכבד שכמוך!... לבסוף מצא ר' הרשל את אבידתו וכך הוא חוזר נכלם אל
שערי הר הבית.

בדרכו פוגש הוא את האנשים שפגש מקודם והם אומרים לו: הו, נראה שמצאת את
אבידתך, הלוואי שיתכפר לך... מגיע ר' הרשל אל הכהן ומוסר לו את שעירת
העיזים.

חטאת?... תמה הכהן נו נו... האמינו לי סיים בעל ה"אוהב ישראל" באותו יום
הלבינו שערותיו של ר' הרשל מבושה... לא במהרה ישוב ויחטא.

הוסיף: הבחה אשר לורבר

או נפש אשר תגע בכל דבר טמא... ונעלם ממנו והוא טמא ואשם. או כי יגע

בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם (ה, ב-ג)

כתוב פעמים "ונעלם", ודורשת הגמרא (שבועות יד ע"ב),

שבא הכתוב לחייב על העלם טומאה [ששכח שהדבר טמא] ועל העלם מקדש

[ששכח שנמצא במקדש].

והדבר מוזר לכאורה – תמה הרב אלישיב שליט"א [בספר "דברי אגדה"]: היתכן?!

אדם עומד בבית המקדש, במקום האופף את כל הנכנס לשם גלי קדושה וטהרה,

שהלא כמה וכמה גדרים הוקבעו בטרם בואו אל הקדש, וכאשר כבר נכנס פנימה,

מה נהדר היה המראה, אפשר היה למשש קדושה מלא חפנים; והנה עומד שם אדם

ושוכח בכלל שהוא נמצא במקום קדוש?!

אמנם, אומר הרב אלישיב, יתכן והגורם לכך הוא ההרגל! עד כדי כך גדול כוחו של ההרגל, שההמצאות בבית המקדש – או בבית המדרש – אינה עושה עליו שום רושם, והוא חש כנמצא בביתו הפרטי, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין נב ע"ב): "למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ?

בתחילה דומה לקיתון של זהב, סיפר הימנו – דומה לקיתון של כסף, נהנה ממנו – דומה לקיתון של חרס, כיון שנשבר – שוב אין לו תקנה".

כן הוא בכל דבר שבקדושה, אם האדם אינו מתאמץ להרגיש את ה"דיוטגמא החדשה", הרי יתרגל בו פעם ופעמים עד שנעשה עליו כקיתון של חרס. זו היתה בקשתו של דוד המלך: "שבת י בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו", כלומר, על ידי "שבת י בבית ה' כל ימי חיי", שאהיה כל כך הרבה זמן בבית ה', עלול להחלש ההרגש שלי שהנני נמצא בבית ה', ולכן מבקש אני "ולבקר בהיכלו" – שלא אתרגל לשהותי שם ובכל פעם ארגיש כאלו זה הביקור הראשון שלי בבית ה'.

17 . והביא את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא (ה,ו)

מפרש רבינו בחיי (לקמן פסוק י"ז) ש"אשם" הוא מלשון שממה, שהורות לנו שהחוטא חטא בדבר שהוא ראוי שיהיה שם בו.

דהיינו שמלכתחילה היה על החוטא להיענש ולהאבד מן העולם! יש להבין שאל הגאון רבי סלימאן מנחם מאני, אב בית הדין בעיר חברון האם עבור חטא קל מגיע לאדם שיאבד מן העולם?!

אלא אמר רבי סלימאן אין אנו יודעים כלל עד כמה קשה השפעתו של חטא על העולם כולו, אפילו חטא קל נושא בחובו קלקול גדול עד מאד. משל למה הדבר דומה? לאניה המתקרבת לחוף מבטחים.

רב החובל עתיר הנסיון עומד על משמרתו בחרטום הספינה ועיניו בולשות את המים בחיפוש אחר סלעים חדים הפזורים לאורך החוף העלולים לפגוע בספינה ואף לגרום לטביעתה.

ממקום עומדו הוא מורה למלח האוחז בהגה כיצד לנהוג את באניה. לפתע רואה רב החובל סלע משונן בולט מעל המים.

ימינה!!! זועק רב החובל אל ההגאי מהר וסובב את כל ההגה ימינה! המלח הפשוט מתעלם מקריאותיו של רב החובל ואינו עושה מאומה... הספינה פוגעת בסלע בעוצמה רבה וחור גדול נפער בתחתיתה... הספינה מתחילה לשקוע במים... החל רב החובל לצעוק על ההגאי: מה עשית?! גרמת לטביעתה של האוניה!

אל תגזים! עונה המלח השוטף האם אתה חושב שהזזת הגה קטן יכולה להשפיע כל כך על אוניה כה גדולה?...
את הנמשל אמר רבי סלימאן אין צורך לבאר...

18 . וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל (ה,כא)

מעשה היה באדם שהיה מומחה בגניבת אבנים יקרות. זו היתה פרנסתו, ובכך עסק כל ימי חייו. יום אחד, בבקרו בתערוכת תכשיטים גדולה בשווייץ, צדה עינו אבן יהלום גדולה ומלוטשת, המוצגת לראווה באחד מדוכני המכירה היוקרתיים. בעודו מביט באבן, תוך שהוא משתדל לא לבלוט בקהל, מגיע גביר הלבוש בחליפה ומגבעת והאוחז בידו מקל הליכה מוזהב, והחל בוחן ומתעניין ביהלום זה. לאחר משא ומתן ארוך, רכש הגביר את האבן תמורת כ-100 אלף דולר (!) ויצא לדרכו. הגנב, שהבין כי הזדמנות פז נקרתה בדרכו, נחפז בעקבות הגביר, ופסע בעקבותיו כברת דרך ארוכה, עד שעלה על אוניית פאר בדרכו חזרה לעירו. הגנב המיומן עלה אף הוא בעקבותיו. הוא פנה אל פקיד הקבלה ושיחדו בממון רב, ובתמורה ביקש שיודיע כי אירעה טעות של קבלת יותר מדי נוסעים, ובלית ברירה יוכנסו כמה נוסעים לתאים בהם יש מיטות ריקות. כמובן שאל תאו של העשיר, הוכנס אחר כבוד מיודענו הגנב...

לאחר שאכל הגביר את ארוחת הערב, החליף את בגדיו לבגדי שינה, עלה על יצועו ונרדם. הגנב, שהבין כי שעת הכושר שלו הגיעה, החל לחפש במרץ ובקדחתנות אחר האבן היקרה. חיפש בתיקו של הגביר ובבגדיו, חיפש בזהירות מתחת למזרון עליו ישן ומתחת לכרית, חיפש בנעליו, בארנקו, אך לשווא – הוא לא מצא דבר.

בבוקר, לאחר שהתעוררו, התלבשו ושתו את קפה הבוקר בתאם, ופנה הגביר לרדת מהסיפון. ואז ניגש אליו הגנב: "סלח לי, אדוני. הייתי מבקש להחליף עמך מספר מילים". "בבקשה", השיב הגביר.

והגנב התוודה: "ובכן, אני עוסק במקצועי כגנב כבר שנים רבות, ואתמול ראיתי אותך רוכש אבן יקרה בתערוכה. עקבתי אחריך עד לכאן, ואף הצלחתי להיכנס כשותף לתא אותו שכרת. בלילה, לאחר שנרדמת, חיפשתי את היהלום שרכשת בכל כליך, במיטתך ואפילו על גופך. אך לשווא. אני סקרן מאוד לדעת את הסוד – היכן אפוא החבאת את היהלום?... אודה לך מאוד אם תוכל לספק את סקרנותי".

חייך הגביר וענה: "וכי חשבת שלא שמתי לב שהפכת לי'על' החדש שלי?!... כבר בתערוכה הבחנתי שאתה לוטש את עיניך אל האבן היקרה, ולכן לא התפלאתי

באשר ראיתו אותך בתאי. ידעתי היטב שאתה מעוניין באבן, ולכן לפני שנרדמתי, דאגתי להכניס אותה בחשאי אל תוך – – – כיס החליפה שלך! הייתי בטוח ששם בודאי לא תחפש את האבן. בבוקר, כשהתרחצת, הוצאתי את האבן מכיסך, ולקחתי אותה אלי בחזרה..."

והמוסר מהמעשה עבורנו הוא – שאת היהלום אין לחפש בכיסיהם של אחרים, יש לדעת כי הוא מונח בכיס שלנו. 'כי קרוב אליך הדבר מאוד'. בכל אחד ואחד יש אוצר של כישרונות ויכולות, אם נחשוק בו ונחפש אחריו, נמצא אותו ונתעשר. ה'חליפה' שהינה הגוף היא זו שמגבילה אותנו, ועלינו לעבוד ולזכך אותה, ואז בס"ד יכול נוכל. נמצא את היהלום'.

19 . והשיב את הגזילה אשר גזל (ה,כג)

סיפר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על זוג בעלי תשובה שבאו לפני הרב ובפיהם סחפור מצער: הבעל עסק כל ימיו בחלוקת סחורה לחנויות ונכשל תמיד בגזל.

נהג היה האיש להפחית מכל חבילה מעט מן הסחורה שהוזמנה ואת מה שהפחית נטל לעצמו.

למשל אם חנות מכולת הזמינה מן המאפיה עשרים ככרות לחם, היה האיש מוציא מהארגז שלוש ככרות לחם ומספק לחנות המכולת רק שבע עשרה ככרות... כעת, מששבו בני הזוג בתשובה שלימה, הם מבקשים לדעת מה לעשות לגבי מעשי הגזל שנמשך שנים רבות.

אין כל ברירה פסק הרב נחרצות עליך להשיב את הגזילה! אבל כבוד הרב מלמל האיש במבוכה שווי הסכום הגזול שבידי הצטרף במשך הזמן למאות אלפי שקלים, איך אוכל להשיב זאת?

ומה אוכל לעשות. השיב הרב בשאלה את הכסף יש להחזיר לבעליו! אם כך אזרה האישה אומץ יש לי רעיון! נמכור את הדירה שברשותינו ובכסף שנקבל תמורתה נוכל להשיב את הגזילה שבידינו! אמרו ועשו! מכרו בני הזוג את הדירה ופנו לכל אותם סוחרים איתם עסק הבעל במשך שנות עבודתו והשיבו להם את כספם!

20 . והשיב את הגזילה אשר גזל או את העשק אשר עשק (ה,כג)

מעשה בסוחר יהודי מלודז' ששכר את שירותיו של עגלון גוי כדי להוביל סחורה שקנה ביריד.

כאשר הגיעו אל תחנת המכס, עבר העגלון בתחנה בלא להצהיר על הסחורות שבעגלתו, והיהודי שתק ולא אמר מאומה.

באשר עברו כבדת דרך והתקרבו ללודז' פנה העגלון אל נוסעו היהודי ואמר: אם לא תיתן לי מסחורתך שווי של חמש מאות רובל כסף, אסע הישר אל תחנת המשטרה ואספר להם כי לא שילמת מכס על הסחורה שברשותך.

התחנן היהודי לפני העגלון שיחוס עליו ועל משפחתו, שהרי שווייה של כל הסחורה כולה עולה בקושי רב לסך זה, ואם יקח ממנו את כולה יבוא אל ביתו בחוסר כל: אולם הגוי האכזר נותר בשלו: אם לא תיתן לי את שבקשתי, אסע הישר אל תחנת המשטרה! לא נותרה ליהודי כל ברירה, נתן לגוי את מבוקשו. בהגיעו לעיר פנה היהודי אל ביתו של רב העיר, הגאון רבי אליהו חיים מייזל, ותינה בפניו את צערו.

כאשר שמע הרב את הדברים קרא למשמשו וביקשו שילך אל מרכז העיר ויזמין את אותו עגלון אל בית הרב כי חפץ הוא בנסיעה ארוכה. כאשר בא העגלון אל בית הרב היתה מוכנה על השולחן ארוחה דשנה. סעד את ליבך בטרם נצא לדרך אמר הרב דרך ארוכה לפנינו! התיישב העגלון והחל סועד את ליבו בכל טוב.

בינתיים הורה הרב לממשו שיקח את הסוס והעגלה בחשאי אל המחסן שמאחורי הבית וינעל את הדלת בפניהם כראוי.

כאשר סיים הגוי את הארוחה יצא אל פתח הבית וזעקת שבר נשמעה מפיו: אבוי לי!!! הסוס והעגלה נגנבו!!! הארוחה עלתה לי ביוקר רב! יצא הרב אל פתח הבית והעגלון סיפר לו בדמעות שלישי את שאירע.

ומה בכך אמר הרב בשלווה לך ומכור את הסחורה ששדדת זה עתה מהסוחר היהודי וקנה לך סוס ועגלה חדשים!...

הבין העגלון כי קלונו נתגלה.

אבל רבי כך אמר הסחורות שלקחתי מהיהודי אין שווים אפילו מחצית הסכום ששווה סוס טוב ועגלה איתנב.

לך והבא את הסחורות אמר הרב לעגלון ואני אנסה לברר דבר או שניים אודות סוסך... רץ העגלון אל ביתו והביא את הסחורה שעשק מהיהודי ולאחר שהניח אותה על שולחנו של הרב, הורה הרב למשמשו שיחזיר לעגלון את סוסו תוך שהוא מתרה בו שלא ישוב עוד לעשות מעשים כעין אלה...

21. והשיב את הגזילה אשר גזל או את העשק אשר עשק (ה,כג)

מעשה בסוחר יהודי מארצות הברית, שעסק ביצור ובשיווק של שקיות ניילון. פעם אחת הגיע הסוחר אל רב ידוע וסיפר כי נוהג הוא מזה שנים לשווק את סחורתו בחבילות של מאה שקיות בכל אריזה, והנה לפני זמן מה פתתה אותו אשתו

שבמקום מאה שקיות ישים בכל אריזה רק תשעים... הרי ממילא איש אינו סוסר את השקיות – אמרה האשה כך תוכל להרוויח יותר... התפתה האיש לדברי אשתו ועשה כעצתה הרעה. לאחר שהבחין כי אכן הדבר אינו מתגלה, הפחית את מספר השקיות בכל אריזה לשמונים....

במשך שנים לא תפס אותו איש בקלקלתו. כעת סיפר הסוחר הוא מתחרט על מעשיו ובא לשאול כיצד יוכל להשיב את הגזילה אשר גזל. הדבר אינו פשוט כלל אמר הרב עצתי לך שמהיום והלאה תמכור בכל אריזה מאה וחמש עשרה שקיות. בכך אולי תכפר על מה שעשית. כעבור זמן מה הגיע הסוחר אל הרב וסיפר כי אכן עשה כדבריו ומן השמים נתנו לו את שכרו על כך, שכן עיתונאי אחד החליט לבדוק את מהימנותם של יצרנים שונים ובדק מספר רב של מוצרים, האם הנתונים הכתובים על האריזה תואמים את התכולה.

בין השאר בדק גם את אריזות שקיות הניילון של הסוחר היהודי ולתדהמתו גילה שבכל אריזה לא רק שלא חסר במניין השקיות אלא עוד יש יתרה!... מכיון שהיה זה ממצא נדיר, פרסם העיתונאי את הדבר בכלי התקשורת שלו והדבר גרם שהזמנות רבות הופנו אל בית החרושת של אותו יהודי. כך זכה אותו סוחר להשיב את הגזילה ולקדש שם שמים ברבים!

22 . והשיב את הגזילה אשר גזל או את העשק אשר עשק (ה,כג)
זהירות רבה נזהרו גדולי ישראל בממון שבידם שלא יהיה בו חלילה משום אבק של גזל. לאחר נישואיו למד ה"חפץ חיים" בוילנא בכולל "פרושים". לפי הסדורים המקובלים באותה תקופה היו עקרות בית מביאות קדירות מזון אל חדר צדדי ליד בית הכנסת, כדי לספק את מזונם של הלומדים שלמדו בהתמדה עצומה בלא לעזוב את בית המדרש מבוקר ועד ליל. אל ביתם היו שבים הלומדים רק אחת לכמה חודשים. פעמים אירע ואשתו של ה"חפץ חיים" היתה באה לוילנא כדי לרכוש סחורה עבור חנותה הדלה. כמובן מאליו היה אז ה"חפץ חיים" טרוד כל היום כולו ומסייע בידה.

לאחר יום כזה, בשובו אל בית המדרש, היה מסרב ה"חפץ חיים" להשתתף בסעודה, וטען: הרי היום לא למדתי תורה ואיך מותר לי להנות ממה שאחרים הביאו לכאן כדי לתמוך בלומדי התורה!...

23. "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא" (ה', ב')

שאלו את רבי מנחם-מענדל מקוצק: התורה קובעת כמה וכמה פעמים שכאשר טהור נוגע בטמא – נטמא הטהור. למה ההשפעה היא תמיד בכיוון השלילי, שהטמא מטמא את הטהור, ולא להפך – שהטמא ייטהר בעקבות הנגיעה בטהור? השיב הרבי מקוצק, בקצרה כדרכו: "הטמא הוא ודאי טמא, אך הטהור – מי ערב לנו שהוא באמת טהור!.."

24. "ויקרא אל משה....."

התורה מעידה על משה "והאיש משה ענו מאוד מכל האדם על פני האדמה" תכונה מיוחדת זו של משה נרמזת באות א' הזעירה שבתחילת ספר ויקרא. למרות שאלוקים קרא אותו לדבר אליו נשאר בענוותנותו.

משל למה הדבר דומה לאדם העולה על הר גבוה מאוד ומשקיף לכל העברים. האדם עלול להתפס למחשבה מוטעית שהוא רם ונישא מכל דרי הסביבה. אך האיש החכם ובעל המידות יודע היטב. שרוממותו הנוכחית על ראש ההר אינה נגרמת בשל כוחותיו העצומים אלא בגלל הימצאותו על ההר הגבוה.....

25. "כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו .."

יש בני אדם שהם 'נופת צופים' – מתוקים כדבש, אך טובה לזולת לעולם לא תצמח מהם. יש כאלה שכאשר מבקשים מהם דבר, הם מחמיצים פנים ו"מצטערים" שאין הם יכולים לעזור. על זה ועל זה – על הדבש והשאור אמרה תורה "לא תקטירו ממנו אישה לה" – אין הם רצויים לה. (בשם רבי שמואל מליובוויטש). רבי יוסף נתנזון הסביר, "שאור" ו"דבש" הם שני קצוות, ולפי מהותם וטעמם אלו שני הפכים. הקצוות מזיקים הם, וראוי לאדם שיתרחק משניהם. צריך אדם שילך בדרך האמצע. ויש המפרשים "שאור" – המתנפח – בעל הגאוה, ה"דבש" – המתוק וממתיק, זה בעל החנופה – לגביהם אמרה תורה: "לא תקטירו ממנו". ופירוש נוסף: האומרים "מצוות ליהנות נתנו" והם מקיימים רק מצוות נוחות,

ולעומתם אלה המציגים את התורה כעולם שכולו חמוץ – כולו איסורים – לא תקטירו ממנו – אינם ראויים להיות לא קרובים ולא קרבים למזבח ה'.

26 . " ויקרא " .

בספרי-התורה, במלה הפותחת את פרשתנו, מופיעה האות א ב"ויקרא" קטנה בגודלה מגודל האותיות ה"סטנדרטי". פרשנים רבים נותנים לכך טעמים. מקצתם להלן: "בעל הטורים" מפרש, שמשא לא רצה שייכתב "ויקרא" שהוא לשון חשיבות, אלא "ויקר" – כאילו התגלות ה' אליו הייתה במקרה. הקב"ה הורה לו לכתוב גם את האות א' – לשון קריאה ולא מקרה, ומשה הצנוע כתבה באות א' זעירה.

בזוהר על "ויחי" ניתן ההסבר, לפי שקריאתו זו של ה' למשה הייתה חסרה, שכן אין שלמות אלא בארץ ישראל.

וב"תורת עם" מביא הרב מנחם הכהן, שאלף זעירה באה לומר למבקשים את קרבת ה', שלא יטפסו מיד

במדרגות התלולות של חכמת הנסתר והמופלא, אלא יתחילו מ"אלף זעירה", ויעלו דרגה אחר דרגה.

ושם מביא מדברי רבי ישראל מרוז' ין: כתב משה "ויקרא" באל"ף זעירה – מזהירה, להזהיר מפני אותם צדיקים המדמים לעצמם שהם קרובים לקב"ה יותר מכלל ישראל, ומאמינים בעצמם שהם בעלי רוח הקודש. הם והגאווה שבהם דוחקים את רגלי השכינה והופכים את "ויקרא", שהוא לשון של התקרבות והתגלות, ל"ויקר" לשון טומאה והתרחקות. כמאמר חז"ל (פסחים סו, ב): "כל המתיהר, אם חכם הוא – חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא – נבואתו מסתלקת ממנו".

27 . תכלית הקורבן

נתחיל בשבירת מיתוס נפוץ. הקורבן אינו פיוס אל צמא דם, הרג והרס אינם התיקון למערכת היחסים עם הקב"ה. כמו שכתוב ביחזקאל פרק יח "כי לא אחפוץ במות המת נאום ה' אלוקים והשיבו וחיו". גם אם זה היה מקובל בדתות הפגאניות והברבריות שסובבו את עם ישראל, זה בהחלט אינו צו היהדות. אדרבה, התורה

אוסרת את המנהגים אכזריים של העברת בנים למולך תוך הסתכנות בשריפתם ופציעה עצמית בעת אבל. עדות לשלילת ההיבט ההתסני של הקורבן מופיעה בעובדה המעניינת ששחיטת הקורבן אינה נחשבת לעבודת בית המקדש ובמידת הצורך יכולה להיעשות ע"י אדם שאינו כהן. כמו כן יש קורבנות הבאות מסולת, הקריות מנחות. הקורבן גם אינו סחר בסגנון של "אני אתן לך ואתה תיתן לי", אלא היא חוויה המתקנת את הנשמה.

בכדי להבין את תכלית הקורבן, נעשה דבר פשוט, נבין את שורש המילה. לא, המילה הקרבה לא תעזור כאן, הפירוש השגוי חדר גם כאן לשפת היום-יומית! השורש הוא קרב, שבמובן המקורי מציין קרבה כמו במלים קרוב, קרבה והתקרב. אדם המקריב קרבן עושה זאת בכדי להתקרב לקב"ה. יכולות להיות לכך כמה עילות: הוא התרחק בעקבות חטא, הוא מבקש להודות לה' או לשנות את דרכיו ולהתמסר לעבודת ה'. באמצעות הבאת קרבן אל בית ה' מבקש האדם להביע את רצונו להתקרבות להשם. הקורבן בא מנכסי המקריב, המוכיח מחויבות להתקרבות ואינה שוחד לקב"ה.

הקורבן נמסר לכהן, אשר בנוסף לעבודתו בבית המקדש, גם משמש מורה דרך רוחני כפי שבירך משה את שבט לוי "יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל". בתהליך הקרבת קרבן מבהמה או עוף מועלה הדם המסמל את נפש החי על המזבח. בפעולה זו מראה הכהן בסמליות את הדרך להתקרבות לעשיית רצון הבורא במרכז הלאומי – בית המקדש. דרך זו עוברת בשאיפה לעליה בעבודת ה' ועשית רצונו. (חודש ניסן – חודש ההתחדשות (כתב – יוסי לוי מהשנה שעברה

28 . אֲשֶׁר נָשִׂיא יַחֲטָא

פרשתינו עוסקת במצב בו הנשיא, המנהיג רם המעלה, חוטא. אמר רבן יוחנן בן זכאי: אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו. אם על שגגתו מביא חטאת, צריך לומר על זדונו? אם נשיא שלו מביא חטאת, צריך לומר מהו הדיוט?

רש"י מפרש את דבריו, "אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל וחומר, שמתחטט על זדונותיו... אם המלך שאין לבו כפוף מרגיש ומביא קרבן על שגגתו, כל שכן שההדיוטות מרגישים – שליבם כפוף".

רש"י מכוון בדבריו, לרעיון, בו בקרב העם היו נשיאים הגונים, בני חורין, שאינם כפופים לאיש. נשיאים, אשר גם מרום מעמדם יחושו ויתנו לב לאיכות התנהגותם האישית. מנהיגים אשר יזכרו בכל רגע ורגע מחייהם שההמון מתבונן בהם, מחקה אותם ולומד ממעשיהם,

במאמר מוסגר אומר, כי יש הרואים בראשי המלים של התורה רמז לחטאו של הנשיא. "אשר נשיא יחטא" ראשי המילים יוצרים את המלה "אני". כלומר, האגו של הנשיא וכל נגזרותיו הם אלה שעלולים לגרום לחטאו.

כלומר, אפשר ללמוד מכך, כי חטאו של הנשיא, המורס מעם, כאשר מתלווה אליו חרטה כנה וגלויה ללא התחמקויות – יכול לשמש מופת לעם כולו. עם הרואה כיצד מנהיגו מוכן להודות בפומבי על חטאו, לבקש עליו מחילה, ואף להביא קרבן

כפרה – יסיק מכך מסקנות מבורכות ביותר. הוא ילמד כי אין בושה בעשיית תשובה, בחרטה ובבקשת סליחה. הוא יבין כי בסך הכול גם הנשיא הוא אדם עם חולשות אנוש, והחטא רובץ לפתחו כמו לפתח כל אדם עלי אדמות, והוא יושפע

מאומץ לבו להודות בפומבי, לעיני העם כולו, בחטאו. המעשה הנאצל שעושה נשיאו יקבע את אמות המידה המוסריות שלו, שישנו בבת אחת את פרצופו

הרוחני של העם כולו. גם הוא, כנשיאו יבין שאין זו חרפה לערוך חשבון נפש אישי ואין זה אות קלון לאדם, לחזור בו ממעשה שאינו ראוי, ולבקש עליו סליחה.....

ויהי רצון, שנזכה לדור מנהיגים אחר, דור של נשיאים, של מנהיגים, שחטאו, שיביעו חרטה ויבקשו מחילה שלמה וגמורה, ולא ישתלחו במערכת החוק והמשפט, ויהפכו את היוצרות, ויבזו את עצמם ואת הציבור

29 . "ויקרא אל משה... דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם"...

מקשה על כך האברבנאל: אם זאת פרשה העוסקת בקרבנות למה לא ציווה את אהרון ובניו במקום לצוות את משה? שהרי זה התפקיד שלהם! ולמה דיבר על בני ישראל לצוותם – זה קשור רק לכהנים? שהרי כתוב בתורה לפני כל עניין הקרבן

את ציווי ה' לאהרון: "צו את אהרון ואת בניו לאמר זאת תורת העולה דבר אל אהרון ואל בניו לאמור זאת תורת החטאת", אז מדוע לא ציווה כך גם עכשיו בפתחת ספר ויקרא?

וגם אם תגיד שבני ישראל קשורים אף הם לקרבנות שיש קרבנות שמותרות בזרים, עדיין היה עליו לרשום דבר אל אהרון הכהן ואל בניו ואל כל בני ישראל כלומר גם וגם...

על כך עונה האברבנאל מפני שישראל טרחו ועמלו בעבודת המשכן וכל כליו וכל כך ציפו שתצא להם משם דבר ה' וציוויו וסוף סוף ידעו איך לאבדו בצורה נכונה. רצה הקב"ה לכבדם בדיבור הראשון שנאמר מאהל מועד ובעצם להראות הזדהות והערכה כלפי בני ישראל.

30. "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו "

כתוב בתנחומא: "לפי שהיה משה עומד בחוץ שהיה מתיירא לבוא אל אהל מאד כי שכן עליו הענן. אמר הקב"ה אינו דין שיהיה משה עומד בחוץ. מיד – "ויקרא אל משה"...

למה משה לא נכנס לאהל מועד. למה היה צריך לחכות לקריאה מאת הבורא?

ת: אפשר להסביר ע"פ התרגום של יונתן בן עוזיאל. ע"פ התרגום משה דן בליבו ק"ו ואמר: אם במעמד הר סיני היתה צריכה התקדשות למשה ולעם למשה ימים "היו נכונים לשלושת ימים" ואעפ"כ היה אסור למשה לעלות להר עד שה' קרא לו. וקדושת הר סיני היא קדושת שעה, ק"ו שאהל מאד שקדושתו היא קדושת עולם – שצריך לחכות לקריאת ה'. ככתוב: "ויקרא אל משה".

"ויקרא אל משה וידבר יהוה אליו מאהל מועד לאמר" (א', א') – אומר רבי מרדכי הכהן: היה משה ירא שקריאת ה' דווקא לו, בפתחת ספר "תורת כהנים", עלולה לגרום צער לאהרן הכהן הגדול ששמו לא נזכר כלל בכל פרשת "ויקרא" – אפילו פעם אחת. כדי להפיס את דעתו של אהרן כתב: ויקרא אל משה" – לשון "מקרה" – רק במקרה הוא שה' קרא לו ולא לאהרן. אבל הקב"ה ציווהו לכתוב "ויקרא". התחכם משה וכתב: "ויקרא" באל"ף זעירא, לומר, רק מקרה הוא שנקראתי אני בפרשתו של אהרן אחי...

31. "אֲשֶׁר נָשִׂיא יַחְטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ בְּשִׁגְגָה וְאָשָׁם" (ד', כ"ב) – אומרים חז"ל: אשרי הדור שהנשיא מביא קרבן על שגגתו. נשאלת השאלה איזו זכות יש לדור אם הנשיא מביא קרבן על שגגתו? אלא משום שידוע שאין אדם רואה חובה לעצמו. ואם הנשיא מביא קרבן על החטא, לומדים מזה שהדור לא החניף לו אלא אף הגיד לו את עווננו, ולכן אשרי הדור שאינו מחניף לנשיאו. (ר"י מסלנטר)

32. לחודש אדר – מסופר על ר' יונתן אייבשיץ בצעירותו, שבראש חודש אדר רקד ושמח בבית מול אימו, ממש הפך את הבית, והכל בטענה שמשנכנס אדר מרבין בשמחה. לאחר כמה דקות נכנס אביו, ואז הוא נהיה רציני, וכבר לא רקד. שאלה אותו אמו, מה, עכשיו זה כבר לא ראש חודש? ענה לה: אבל כתוב במשנה: משנכנס אב ממעטין בשמחה!

4. מיצירתם וממורשתם הרוחנית של רבותינו

הרב פרופ' משה עמאר שליט"א יו"ר מכון "אורות יהדות המגרב"

החל מהשבת – פרשת ויקרא אנו מתכבדים לארח את כב' הרב פרופ' משה עמאר שליט"א יו"ר מכון אורות לחקר יהדות המגרב לכתוב טור שבועי ב"פנינים לשבת" בו יתן סקירה על ספר מיצירתם וממורשתם הרוחנית של רבותינו חכמי ספרד והמגרב.

בטור זה אנו נכיר עשרות יצירות שנכתבו במשך דורות רבים ע"י רבותינו. יצירות אלו (ובניהן גם כתבי יד מהמאה הט"ז, רובן נמצאו בתהליך התפוררות). אותרו ע"י כבוד הרב בגניזות ואצל אספנים והובאו בדרך לא דרך לארץ. יצירות אלו נחקרו ע"י הרב (ופעמים גם ע"י חוקרים נוספים). היצירות עברו תהליך של פיענוח, עיבוד, ביאור וההדרה.

הרב הוציא לאור עשרות מיצירות אלו שהיו עלומות מאיתנו עד כה.

כל העבודה החשובה הזו נעשית במסגרת מכון "אורות יהדות המגרב" אשר הוקם ע"י הרב. המכון פעל בתחילה באוניברסיטת בר-אילן והיום הוא שוכן בעיר לוד.

השבוע נביא בטור הזה דברי הקדמה:

א. הקדמת יו"ר מכון "אורות יהדות המגרב" – פרופ' הרב משה עמאר שליט"א

ב. מכון "אורות יהדות המגרב" – מטרות ופעולות

ג. רשימת הספרים בהוצאת המכון (כ – 90%) אשר ייסקרו ע"י הרב בשבועות הקרובים

ד. דבריו של הרה"ג שלום משאש זצ"ל – הרב הראשי וראב"ד לירושלים, ששימש כנשיא המכון.

א. הקדמת יו"ר מכון "אורות יהדות המגרב" – פרופ' הרב משה עמאר שליט"א
לסקירה השבועית ב"פנינים לשבת"

מיצירתם ומורשתם הרוחנית של רבותינו

בפזורה היהודית הספרדית, במשך כל הדורות הרבנות והרבנים היו גולת הכותרת של כל קהילה וקהילה. כבודם היה גדול בעיני הציבור הרחב, גם אצל אלה שלא שמרו על המצוות קלה כבחמורה. כאן בארץ ישראל, מאז הקמת הרבנות הראשית בארץ ישראל, הרבנות סובלת מפחות זוחל והולך במעמדה ומפגיעה בכבודה, הן מצד החרדים אשר כל קבוצה הקימה לה רבנים משלה, והן מצד החוגים שהתרחקו מאורח חיים יהודי וממסורת ישראל, על אף שהם מיעוט בעם, קולם הרעשני נשמע למרחוק באמצעות שליטתם בגלי התקשורת. כתוצאה מכל זה נפגע דימויה של הרבנות גם בעיני הציבור הרחב המכבד את התורה והחכמים ושומר על מסורת ישראל. דבר זה הוביל להתרחקות הדדית בין הרבנים לעם.

לעומת זאת בפזורה הספרדית וביהדות מרוקו בפרט, הרבנים שעמדו בראש מוסד הרבנות היו גדולי תורה והוראה ואנשי אשכולות, בנוסף הם התפרסמו בסבלנותם ובמאור פניהם בירידתם אל העם. הם התמודדו עם בעיות שהזמן גרמא, ללא התחמקות מקבלת אחריות ומהכרעות. כפי שניתן להסיק גם מהמאמר הרצו"ב.

על פעילותם הברוכה זכו לציון לשבח מפי כותבי ההיסטוריה היהודית, ועל ידי גדולי חוקרי המשפט העברי בארץ ובעולם. דבר זה הוכח על ידי רבותינו, שזכו לעלות לארץ ונבחרו לכהן כרבנים וראשי אבות בתי-הדין, בערים מרכזיות בארץ ישראל. אשר על אף שהגיעו לארץ בגיל מתקדם, הם ידעו לרדת אל העם על שכבותיו, עדותיו ופלאגיו, ולחבב עליהם את המסורת היהודית ובכך הם קידשו שם שמים ברבים. יתירה מכך הם הפכו לתלפיות שכל הבעיות הקשות בדיני משפחה המתעוררות בבתי הדין הרבניים בארץ ובחו"ל הופנו אליהם. והם מתוך תחושת

אחריות לא נחו ולא שקטו עד שהכריעו ופסקו בנושא הניצב לפניהם. לדוגמה מו"ר הרה"ג רבי שלום משאש, רבה הראשי של ירושלים; הרה"ג משה משה מלכה הרב הראשי וראב"ד לפתח תקוה;; הרה"ג רבי יצחק חזן אב"ד וחבר בי"ד הגדול לערעורים, ועוד רבים זצוקלה"ה וזיע"א.

לכן יזמנו הקמת בתי מדרש לרבנים בהם ילמדו האברכים על רבותינו ועל יצירותיהם ושיטתם בפסיקת ההלכה, כפי המסורת המופלאה של רבותינו חכמי ספרד, ובד בבד ילמדו גם את חיבוריהם ושיטת פרשנות הבנויה על סברה ישרה והגיון בריא. יש דרישה גדולה מצד אברכים להתקבל לבתי המדרש שלנו, אך יכולותינו הכספיות מוגבלות.

מכון "אורות יהדות המגרב" עושה מלאכת קודש בהצלת יצירתם ומורשתם של רבותינו. עד היום הוצאנו למעלה מששים יצירות מכתבי יד, בתחומי פרשנות המקרא והתלמוד, ההלכה והאגדה, מוסר, שירה, הגות וקבלה, בהם יצירות בנות חמש מאות שנה. תוך הארת דמויותיהם של רבותינו המחברים, תקופתם ושיטתם. כמו כן פרסמנו עשרות מאמרים וספרי מחקר בנושא. אבל זה רק מעט מהעט ממה שניתן להציל עוד היום. כיום עשרות ספרים מוכנים לדפוס ורק חוסר תקציב מעכב את הדפסתם.

אני מנצל הזדמנות ברוכה זו ופונה לכל אחד ואחד מבני העדה, להיות שותף למצוה גדולה זו, לתת יד להשגת המטרות הנזכרות: הצלת מורשתה הרוחנית של עדתינו; והקמת בתי מדרש למנהיגות רוחנית על פי שיטתם ומסורתם של רבותינו חכמי ספרד והמגרב. כיום המטרות הנעלות הן בהישג יד, חבל להחמיץ את ההזדמנות, כי הזמן פועל לרעתינו.

בטור זה ב"פנינים לשבת" נביא כל שבוע הארה על אחת מירתם

בברכה ובהוקרה

ע"ה משה עמאר

איתור וחיפוש

במכון עוסקים בחיפוש אחר היצירות הרוחניות בארץ, בתפוצות ובארצות מוצאן. אותרו עשרות יצירות שנכתבו במשך דורות רבים על-ידי חכמים ורבנים, וביניהן כתבי-יד מהמאה ה"ז. רובן נמצאו בתהליך התפוררות. יצירות אלה עוברות פיענוח, עיבוד, וביאור, עריכה ומחקר. לאחר מכן, הן מתפרסמות כספרים בתוספת מבואות, הערות ומפתחות. חלק ניכר מהן יצא לאור כפי שיפורט להלן, וכתבי-יד רבים נמצאים בתהליך הכנה לדפוס.

הוצאה לאור

רבותינו, חכמי ספרד והמגרב, חיברו ספרים בכל מקצועות היהדות. רק מעטים מהחיבורים פורסמו בדפוס. חלקם נרקבו ואבדו, וסכנה מרחפת על קיומם של השרידים. אף הספרים שיצאו לאור במקור, אינם בהישג יד, כי נדפסו במהדורה מצומצמת. עד כה פרסמנו עשרות ספרים מכתבי-יד וכן ההדרנו ספרים נדירים. הוספנו לספרים מבואות על החכמים, על המחברים ועל תקופתם, והוספנו אפראט ומפתחות מפורטים.

כנסים וערבי עיון

במכון עוסקים בהפצת מורשת יהודי ספרד והמגרב, כדי להביאה לידיעת הרבים ולהנחילה לדורות הבאים. חוקרי המכון משתתפים בשבתות עיון, ובערבי עיון ברחבי הארץ, ומרצים במסגרתם, כמו גם רבנים וחוקרים מהאוניברסיטאות השונות. גם פייטנים וזמרים נוטלים בהם חלק. כמו כן, חוקרי המכון משתתפים בכנסים מדעיים ארציים ובינלאומיים כאחד.

ליד המכון קיימת ספרייה תורנית, מחקרית כללית, הפתוחה לציבור. היא אוצרת בתוכה חיבורים של חכמי ספרד והמגרב שיצאו לאור, וחיבורים שעודם מופיעים ככתבי-יד. כמו כן, מרוכזות בה עבודות המחקר שנעשו בנושא.

מחקר

במכון עוסקים בהכנה ובפרסום מחקרים ביוגרפיים על רבותינו ועל מנהיגי הקהילות בספרד ובמגרב, ומונוגרפיות על הקהילות, ובתוך כך עוסקים בחקר יצירותיהם ותקופתם. עד כה פורסמו מחקרים רבים בנושא.

המכון מעודד אברכים וחוקרים צעירים לעסוק בנושא ואף מושיט להם סיוע בחומר תיעודי ובפרסום מחקריהם.

בית-מדרש לרבנים

המכון הקים בתי-מדרש לרבנים, מתוך תקווה להעמיד מתוכם דור של רבנים הפועלים ברוח מסורת רבותינו, חכמי ספרד והפזורה הספרדית מזרחית, אשר נשאו בענוה בעול הקהילה, טרחו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בלי גיבובי חומרות, חיו בתוך העם והנהיגוהו באהבה ובסובלנות.

ליד המכון קיימים שני בתי-מדרש המכשירים לרבנים ולהנהגה רוחנית: 'בית היחיאלי' ע"ש ר' יחיא אדהאן ז"ל, בירושלים; ו'חכמת שלמה', ע"ש ר' שלמה עמאר ז"ל, בבני-ברק. כמו היינו מיוזמי הקמת בית-המדרש 'למרחב' שליד 'ממזרח שמש' בירושלים, המיועד להעשיר את הידע של רבנים ודיינים בספרות ההלכה של חכמי הפזורה הספרדית שיטתם ודרכי הגותם. כל מחזור הוא בין שנתיים ועד כה עברו ארבעה מחזורים.

תשתית מחקרית

חוקרים העוסקים בתולדות היהודים בספרד ובמגרב במאות הט"ז ואילך, נתקלים בקשיים של חוסר תיעוד ומקורות, שישמשו בסיס למחקרם, משום שבארצות המוצא לא קיימים ארכיונים לתקופות הקדומות. אף המעט שקיים מהעת החדשה אינו פתוח לקהל הרחב.

במכון הצליחו לאסוף עשרות כתבי-יד ומאות תעודות מארצות התפוצה מהמאה הט"ז עד המאה העשרים. אנו שואפים להעשיר את אוסף התיעוד וכתבי-היד שיועמדו לרשות העוסקים בנושא. כמו כן, בעבודת צוות מאומצת, אנו שוקדים על הכנת מיפתוח של כל הספרות הרבנית, ובפרט ספרות השאלות והתשובות, לפי נושאים ותת-נושאים נרחבים: חיי כלכלה, חברה ורוח, אישים, מקומות ומוסדות וכו'. לכשיושלמו המפתחות הם ישמשו כלים בידי החוקרים ובסיס בעבודתם.

נשיאות מועצת הרבנים שליד המכון – בעבר ובהווה

המכון הוקם בהתייעצות ובהדרכת מרנן ורבנן, שחלקם נתבש"מ: הרה"ג שלום משאש זצ"ל – הרב הראשי וראב"ד לירושלים, ששימש כנשיא המכון.

הרה"ג משה מלכה זצ"ל – הרב הראשי וראב"ד לפתח-תקוה.

הרה"ג יוסף אביחצירא זצ"ל – הרב הראשי ליבנה.

הרה"ג דוד עובדיה זצ"ל – חבר לשכת הרבנות ירושלים.

*

הרה"ג יהושע מאמאן שליט"א – חבר בית-הדין הגדול.

הרה"ג יוסף שרביט שליט"א – הרב הראשי וראב"ד לאשקלון.

יו"ר המכון

פרופ' הרב משה עמאר שליט"א, יו"ר מכון "אורות יהדות המגרב", יליד מרוקו, בעל השכלה תורנית וכללית רחבה. בוגר ישיבות גבוהות בארץ ובחוץ-לארץ. מוסמך לרבנות על-ידי גדולי הרבנים וראשי הישיבות בארץ. הוכשר לכהן כרב עיר מטעם מועצת הרבנות הראשית לישראל.

בעל תואר דוקטור מאוניברסיטת בר-אילן בפילוסופיה, בתלמוד ובתולדות עם-ישראל. מומחה לפאליאוגרפיה עברית של ימי-הביניים.

מרצה בכיר אמריטוס, בתחומים הנזכרים, ונימנה עם חוקריה הבכירים של אוניברסיטת בר-אילן במסגרת המכון לחקר היהדות במזרח. מרצה בכיר במכללה האקדמית אשקלון.

חבר בוועדות אקדמיות וציבוריות של ארגונים ומוסדות העוסקים ביהודי ספרד, ארצות המזרח וצפון-אפריקה.

מיוזמי הקמת בית-המדרש 'למרחב' שלייד 'ממזרח שמש' בירושלים, ונימנה עם המרצים המרכזיים בתחומי ההלכה ותולדות הפסיקה והפוסקים.

ההדיר עשרות ספרים מכתבי-יד, ופרסם מחקרים ומאמרים רבים בתחומי התמחותו.

על תרומתו המחקרית הוכתר כחתן:

*פרס חכמת-ישראל ע"ש ד"ר יוסף בורג, מטעם ארגון המועצות האזוריות, ואוניברסיטת בר-אילן.

*פרס גאון, מטעם תנועת 'ביחד'.

*פרס ע"ש ד"ר יעקב הרצוג ז"ל, מנכ"ל משרד ראש-הממשלה.

*פרס עיריית-ירושלים למורשת העדות ודברי ימיהן של הגלויות השונות.

זכה במענק מחקר מהאקדמיה הלאומית למדעים, להכנת מהדורה מדעית של החיבור "לשון לימודים" להרה"ג רבי יעקב אבן צור זצ"ל – עבודת מחקר משותפת עם פרופ' אפרים חזן.

הועדה האקדמית

במכון פועלים בעצה אחת עם אנשי אקדמיה מהארץ ומהתפוצות, העוסקים בחקר הפזורה הספרדית בכלל וביהדות מרוקו בפרט, וזוכים לשיתוף פעולה ולעידוד רב.

דבר נשיא המכון

מורנו ורבינו ועט"ר הגאון הגדול מעוז ומגדול
רבי שלום משאש זצוקללה"ה וזיע"א

RABBI SHALOM MESSAS

Chief Rabbi and Head of Religious
Courts, Jerusalem

הרב שלום משאש

הרב הראשי וראש אבות בתי הדין
לירושלים

שבעתי עונג ורצון רב, ביודעי נאמנה, כי נתייסדה עמותה בשם "**אורות יהדות המגרב**" שיש בה כמה מטרות טובות, העומדים ברומו של עולם, ועולה על כולם, הדפסת כתבי יד אבותינו ורבותינו הקדושים נ"ן, אשר בדם נפשם עמלו וטרחו בתורה יומם ולילה, בלי חשמל, בלי משרד, רק הכל כאשר לכל מתוך הדחוק הגדול, בכל העניינים, והניחו אחריהם כמה ספרים קדושים, מאירים ומזהירים, שאלות ותשובות כהלכה, פי' על התורה והתנ"ך, היסטוריה, מחשבה, והכל נשאר מונח אחריהם למאכולת עש ושס, וכמה מהם ספו תמו לא נשאר להם זכר לרוב השנים.

אמנם לזה עמד איש אחד דגול וחרף, חכם גדול ומשכיל, ובעל רגש גדול ה"ה הוא הרב הנכבד כמוהר"ר **משה עמאר** שליט"א אשר דמו בנפשו הוא, להציל שארית הפליטה מכתבי יד הנ"ל. וכבר פעל ועשה לבדו במקצוע זה כל מה שיכול. אך לפי רוב העבודה הנשאת עמד ויסד עמותה יקרה מנבחרים העם, כלולה מהרבה ערים מארץ הקדש, כדי שכל א' יביא תרומת עבודתו השייכה לו, הן בגיוס הכסף, הן בסידור הספרים ועוד, אנשים יקרים מספירים, ובראשם עומד לנס הרב הנז"ל, אשר עינו הפקוחה שולטת על כל העניינים, וכבר זכה לקבל מקום בנוי בעיר לוד, שיהיה בו מכון לעבודות העמותה, וברור אצלי שהענין יתהלך למישרים, ויצאו ממנו אורות גדולים, כשמו כן הוא, זיכוי הרבים שאין כמוהו, וזה חשוב יותר ממצות כתיבת ס"ת כמ"ש בפוסקים.

ולכן אני פונה בזה לאחינו בני ישראל ובפרט לבני עדותינו הבאים מארצות המערב. לפתוח יד נדיבה, בעין טובה, ובמדה גדושה, לקיום וטובת המפעל הנז' אשר הוא באמת יקר המציאות, ולחבת הדבר נעניתי להם להיות נשיא הכבוד, להיותי גם אני בעל רגש גדול במקצוע זה, וכבר עבדתי בזה בהיותי במרוקו והדפסתי כמה ספרים כתבי יד, אשר משמשים יד ימין לכל בתי הדין.

ואני מברך ברכה חמה, לכל העוזרים ותומכים במצוה זו, שזכות הרבנים המחברים תעמוד עמם, ויזכו לבני סמיכי, וחיי אריכי, ומזוני ריחי, בזכות התורה הקדושה, עץ חיים למחזיקים בה ותומכי מאושר.

הח"פ בירושלים עיה"ק, בחדש מרחשון ש' התש"ן לפ"ק

ע"ה שלום משאש שליט"א

הרב הראשי וראש אבות בתי הדין
בעיה"ק ירושלים תובב"א

רשימת הספרים שפורסמו על-ידי מכון "אורות יהדות המגרב"

להלן רשימה חלקית של הספרים שפורסמו על-ידי מכון "אורות יהדות המגרב"

ושההדיר פרופ' הרב **משה עמאר** שליט"א, ואשר יסוקרו על ידו מידי שבוע

בטור קבוע ב"פנינים לשבת". בכל שבוע נביא

א. פירושים וביאורים

1. **ראש משביר** - חידושים לש"ס; כנף רננים - דרושים וחידושים על התורה; להרה"ג רבי **משה בירדוגו** ממכנאס, נפטר בשנת תצ"א (1731). מבוא ותולדות הרב.

2. **פרח לבנון ונחל איתן** - פירוש על התורה להרה"ג רבי **יהודה פרץ** ורבי **יצחק קאוואליירו**. ההדרה הערות ומבוא מאת מ' עמאר, 372 עמ'.

3. **באר משה והשיב משה** - ביאורים וחידושים על התורה להרה"ג רבי **משה מלכה** זצ"ל, הרב הראשי וראב"ד פתח-תקוה, נפטר בשנת תשנ"ז (1997), 300 עמ'.

4. **דברי שמואל** - חידושי ש"ס; מעולפת ספירים ו-ערוגת הבושם - חידושים למסכת עבודה זרה ושבועות, ולדברי הפוסקים; להרה"ג ר' **שמואל צרפתי** זצ"ל, מחכמי פאס נפטר בשנת תע"ב (1712). ההדרה עם תוספות מכת"י, הערות ומבוא מאת מ' עמאר, 480 עמ'.

5. **מרכבת המשנה** - פירוש מקיף על כל מסכת אבות להרה"ג רבי **יוסף אלשקאר** זצ"ל, ממגורשי ספרד בתלמסאן שבאלג'יריה במאה הט"ז. ההדיר מכת"י, מבואות והערות מאת י"ש שפיגל. 396 עמ' + 18.

ב. הלכה שאלות ותשובות

6. **דברי יוסף** - ארבעה ספרים כרוכים יחד: **עדות בהוסף** - על הרמב"ם; **דרך עץ חיים** - על טור או"ח; **רפואת הנפש** - על התשובה; **התפוח** -

ביאור אגדות חז"ל; להרה"ג רבי יוסף אלשקאר זצ"ל. ממגורשי ספרד בתלמסאן שבאלג'יריה במאה הט"ז, ההדירו וערכו והוסיפו הערות ומבואות מ' עמאר וי"ש שפיגל, עמ' 580.

7. הלכה למשה - שאלות ותשובות להרה"ג רבי רפאל משה אלבאז זצ"ל, מצפרו. פוסק, משורר, מקובל, בלשן ובעל השכלה כללית רחבה. נפטר בשנת תרנ"ד (1894). צילום מהדורות ירושלים תרס"א, בצירוף מבוא מאת מ' עמאר, 310 עמ'.

8. מורשת משה – שאלות ותשובות וחידושים להרה"ג רבי משה מרציאנו זצ"ל, מחכמי דבדו. נפטר בלוד בשנת תשנ"ו (1996). ההדרה, הערות ומבוא מאת מ' עמאר, 368 עמ'.

9. כתונת יוסף - מערכות ושו"ת על שו"ע אבה"ע וחו"מ להרה"ג רבי יוסף בירדוגו, מחכמי מכנאס. נפטר בשנת תרי"ד (1854). שלשה כרכים בכרך אחד. ההדרה מחדש ומבוא מאת מ' עמאר, 510 עמ'.

10. נשמת חיים - מערכות בדיני או"ח; **שבילי הזבח** - מערכות בדיני טרפות; **שבילי העזר** - מערכות בדיני אבה"ע להרה"ג רבי יהושע מונסונייגו זצ"ל, מחכמי פאס נפטר בשנת תרנ"ב (1892). **מנחת זכרון** - מערכות בדיני חו"מ להרה"ג רבי ידידיה מונסונייגו זצ"ל, מחכמי פאס נפטר בשנת תרכ"ח (1818). ההדרה מכת"י, עריכה ומבוא, הערות ומפתחות מאת מ' עמאר, 550 עמ'.

11. משפט וצדקה ביעקב – להרה"ג רבי יעקב אבן צור זצ"ל מהעיר פאס, נפטר בשנת תקי"ד (1754). פוסק, דרשן, משורר ומקובל. הוא כיהן ברבנות גם בערים מכנאס ותיטוואן. שני כרכים שאלות ותשובות ופסקים. מהדורת צילום נא אמון (תרנ"ד-ס"ג), בצירוף מבוא מקיף לתולדות המחבר וליצירתו מאת מ' עמאר, ירושלים.

12. עץ חיים – להרה"ג רבי חיים גאגין זצ"ל יליד העיר פאס אשר היגר לספרד ללמוד בישיבותיה, בשנת רנ"ג (1492), חזר לפאס עם המגורשים וכיהן כרב התושבים. תיאור פולמוס הלכתי חריף שהתעורר סביב היתר נפיחת הריאה בין המגורשים לבין התושבים. ההדיר וערך מכת"י, מבוא, הערות ומפתחות מאת מ' עמאר, הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן 200 עמ'.

13. פאת ים-שו"ת; פרחי שושנים - מערכות על שו"ע; **אם הבנים** – מאמרים בהלכה; להרה"ג רבי ידידיה מונסונייגו זצ"ל, הרב הראשי ליהדות מרוקו, נפטר בשנת תשנ"ד (1994). ההדרה מכת"י ומבוא מאת מ' עמאר, 360 עמ'.

14. קופת הרוכלים - מערכות בדיני או"ה להרה"ג רבי ידידיה מונסונייגו זצ"ל, מחכמי פאס, נפטר בשנת תרכ"ח (1818). ההדרה, עריכה מכת"י, מבוא בעברית ובצרפתית, הערות ומפתחות מאת מ' עמאר 370 עמ'.

15. פי חכמים - שו"ת וחידושים לקוטים מכת"י מראשוני הרבנים למשפחת טולידאנו מהמאה הי"ז ואילך; **יד ידידיה** - חידושים להרה"ג רבי ידידיה טולידאנו; **ויזרע יצחק** - חידושים להרה"ג רבי יצחק טולידאנו; **מאיר עינים** - שו"ת להרה"ג רבי מאיר טולידאנו; **נחמד ונעים** - יומן מסע להרה"ג רבי חביב טולידאנו, ועוד. ערכו מכת"י ומבואות: ח' טולידאנו, ח' בנטוב ומ' עמאר, 500 עמ'.

16. שבילי משפט - מערכות על שו"ע חושן משפט להרה"ג רבי יהושע מונסונייגו זצ"ל, מחכמי פאס, נפטר בשנת תרנ"ב (1892). ההדרה מכת"י, עריכה, הערות ומבוא מאת מ' עמאר, 378 עמ'.

17. שו"ת רבי אישטרוק אבן שאנג'י - רבה של העיר סופיה בבולגריה. נפטר בשנת ת"ג (1643). עריכה, ההדרה מכת"י, מבוא, הערות ומפתחות, הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, 331 עמ'.

18. שארית הצאן - ד"כ שו"ת להרה"ג רבי יוסף בן נאיים זצ"ל. נפטר בשנת תשכ"א (1961), בצירוף מבואות והערות מאת מ' עמאר. כרך א' - 414 עמ'. כרך ב' בצירוף מבוא לתולדות הרה"ג רבי שלום משאש זצ"ל, - 426 עמ'. כרך ג' - כולל **מזכרת גיטין** 321 עמ'. כרך ד' - כולל **הדרת פנים זקן** 334 עמ'.

19. צאן יוסף - שאלות ותשובות; **כל חדש** - שאלות ותשובות בהלכה בחידושים הטכנולוגיים, להרה"ג רבי יוסף בן נאיים זצ"ל, מחכמי פאס, נפטר בשנת תשכ"א (1961). ההדרה ראשונה בצירוף מבוא מאת מ' עמאר, 352 עמ'.

20. אבני שי"ש - שו"ת ב"כ, על ארבע חלקי שו"ע, להרה"ג רבי שאול ישועה אביטבול זצ"ל אב"ד צפרו, נפטר בשנת תקס"ט (1809) בצירוף מבוא לתולדות העיר צפרו והרב המחבר, ההדרה עם הערות, מבוא ומפתחות מאת מ' עמאר, כרך א' - 323 עמ' כרך ב' - 405 עמ' + מבוא בצרפתית.

21. תשובות ופסקים - להרה"ג רבי יהודה בן עטר זצ"ל, גדול חכמי פאס במאה הי"ח, ליקוט מאוספים בכת"י תשובות על שו"ע או"ח ויו"ד, עריכה, ההדרה עם הערות מבוא מאת מ' עמאר.

22. שיר מכתב - שירה דידקטית על הלכות שו"ב, עריכה, ההדרה עם הערות מבוא, ומפתחות מאת מ' עמאר, הוצאת מכון ירושלים.

23. שיח יצחק - שאלות ותשובות ואגרות להרה"ג רבי **יצחק אלמאליח** זצ"ל, רבה של העיר תלמסאן באלג'יר. בסוף ימיו כיהן ברבנות בצרפת. עריכה וההדרה מתוך עזבונו הספרותי בכתובים 186 עמ'.

ג. תקנות ופנקסי בית-דין

24. המשפט העברי בקהילות מרוקו – א. תקנות פאס; ב. תקנות מועצת הרבנים במרוקו. תקנות שתיקנו חכמי פאס מהדור הראשון של מגורשי ספרד בשנת הרנ"ד עד שנת תק"י (1494-1750), והתקנות שתיקנו חכמי מרוקו בשנים תש"ז-תשט"ו (1947-1955).

25. פנקס בית-הדין לאיסור והיתר בקושטא – תקנות והנהגות ופסקים מהמאות הי"ח והי"ט. ההדרה ומבוא מאת ל' מקובצקי, 296 עמ'.

26. פנקס הקהילה היהודית הפורטוגזית בתוניס – תקנות ותעודות מהמאות הי"ח – ה'ל', בעברית, בערבית, בצרפתית, באיטלקית ובפורטוגזית. עריכה, ההדרה מכת"י, תרגום ומבואות בעברית ובצרפתית מאת יצחק אברהמי, 380 עמ'.

ד. דרוש הגות וקבלה

27. גינת ביתן – על ענייני הספירות להרה"ג רבי **יצחק הכהן** זצ"ל, מחכמי תארוודאנת במאה הט"ז. ההדרה, הערות ומבוא מאת מ' חלמיש, 148 עמ'.

28. אור החיים – פירוש על התורה בדרך הפרד"ס לגאון עוזנו ותפארתנו נר המערבי הרב הקדוש כמוהר"ר **רבי חיים בן עטר** זצוקל"ה זיע"א, + ניקוד ומקורות, ב' כרכים א'-533 עמ' ב'-571 עמ'.

29. ליקוטי דוד – דברי הגות לנושאים שונים ועל מאמרים בדרך הפרד"ס, להרה"ג רבי **דוד קפשיאן** שליט"א. 246 עמ'.

30. ויאמר שאול – פירוש מקיף על התורה על-פי הקבלה להרה"ג המקובל האלקי רבי **שאול נחמיאס** זצ"ל. חי ופעל באזור וארזאזאת שבמרוקו במאה הי"ט. ההדרה מכת"י + הארות ומבוא מקיף מאת מ' עמאר, שני כרכים 762 עמ'.

31. דרש משה – דרשות ודברי הגות על התורה ולנשאים שונים, להרה"ג רבי **משה מלכה** זצ"ל, הרב הראשי וראב"ד פתח-תקוה, נפטר בשנת תשנ"ז (1997), עמ' 320.

32. זרח יעקב – דרשות וחידושי דינים להרה"ג רבי **יעקב מזרחי** זצ"ל, מחכמי ארגנטינה, נפטר בשנת תש"ה (1945). ההדרה ומבוא מאת מ' עמאר, עמ' 318.

33. סידור לימודי ה' – כולל תפילות כל השנה, תיקונים והנהגות עם הפירושים '**היכל הקודש**' להרה"ג רבי **משה אלבאז** מחכמי תארוואנת במאה ה"ז, ו'**לימודי ה'** להרה"ג רבי **יעיש קריספין** זצ"ל מאזור תיזנית, נפטר בשנת תרצ"ט (1939); **אחד באחד** – ביאור על י"ג מידות. ההדרה, הערות ומבוא מאת מ' עמאר. בהוצאת מכון עמינדב ואורות יהדות המגרב, עמ' 768 (אפשרות לפורמט קטן).

34. מנחה חדשה – להרה"ג המקובל האלקי רבי **יעקב אפרגאן** זצ"ל מחכמי תארוואנת במאה ה"ז. ההדרה, הערות ומבוא מאת מ' חלמיש. לוד תשס"ב. שני כרכים, עמ' 830.

35. שארית יעקב - דרשות, ואיגרות להרה"ג רבי **יעקב פאריינטי** זצ"ל, רבה של העיר בון (עונאבה) באלג'יר. נפטר בשנת תרמ"ח (1848), עמ' 450.

36. צפנת פענח – פירושים ורעיונות קבליים על כל הש"ס, להרה"ג רבי **יוסף אלאשקר** זצוק"ל מתלמסאן, אלג'יריה, עמ' 754.

37. מנחת יהודה – מהדורה תניינא, למו"ר הרה"ג הפוסק הגדול, מופת הדורות המלוב"ן, ארבי אלכביר, כמוהר"ר רבי **יהודה אבן עטר** זצוקללה"ה זזיע"א ראב"ד פאס, יוצא לאור מכתב יד, ההדיר ערך והוסיף מבוא מ. עמאר, עמ' 354.

38. שיורי מצוה – פירוש מקיף על התורה בדרך הפרד"ס להרה"ג רבי **אברהם מונסונייגו** זצ"ל, מחכמי פאס במאה הי"ח. ההדרה, הערות ומבוא מאת מ' עמאר. עמ' 900.

39. שיורי מצוה – פירוש מקיף על המגילות ונ"ך בדרך הפרד"ס להרה"ג רבי **אברהם מונסונייגו** זצ"ל, מחכמי פאס במאה הי"ח. ההדרה, הערות ומבוא מאת מ' עמאר, עמ' 360.

40. אדרת אליהו - פירושים וחידושים על פסוקים ומאמרי חז"ל לרב הצדיק והחסיד רבי **אליהו וידאל בן עזרא** זצ"ל ההדיר מכת"י, הוסיף מבוא ומראי מקום. מ' עמאר, עמ' 286.

41. זקן אהרן – קובץ שירתו של הרה"ג רבי אהרן בן סמחון זצ"ל, מחכמי מכנאס במאה הי"ט. ההדרה ומבוא מאת מ' עמאר, 192 עמ'.

42. תהלה לדוד – קובץ שירתו של פייטנה של יהדות מרוקו הרה"ג רבי דוד בן חסין זצ"ל. מבואות בעברית ובצרפתית מאת א' חזן וא' אלבאז, + מבוא מקיף בצרפתית 960 עמ'.

43. משכיל שיר ידידות – שירת ההלכה על או"ח, להרה"ג רבי משה אבן צור זצ"ל, מחכמי פאס, מנוקד ומבואר + מבוא מקיף על שירת ההלכה מאת יוסי גבאי, 360 עמ'.

44. השירה העברית באלג'יריה – מבוא מקיף ומחקר על השירה העברית באלג'יריה החל מהמאה העשירית לספה"נ ועד למאה הכ' + שירים מנוקדים ומבוארים, הוצאה משותפת עם הקתדרה לחקר הפיוט ולהוראתו ע"ש ח' להמאן ומרכז ההדרכה לספריות בישראל, 400 עמ'.

45. שירת הנביאים – שירת הקודש של נשים מהאי ג'רבה שבתוניסיה. מחקר מקיף על השירה של הנשים בג'רבה, שנהגו לאומרה במחזור החיים והשנה. ליקוט וההדרה + ביאור ומבוא מקיף מאת מ' גז אביגל, 442 עמ'.

46. הספרות היהודית הערבית בתוניסיה – הספר הוא פרי עבודה משותפת של פרופ' יוסף טובי, חוקר השירה העברית מאוניברסיטת חיפה, ורעיתו צביה, החוקרת את המסורת התרבותית של יהדות תוניסיה, במרכז לחקר מסורת הלשון של קהילות ישראל באונ' העברית ירושלים. בהוצאת אורות יהדות המגרב. 317 עמ' כריכה רכה.

ו. הגדה של פסח

47. חוקת הפסח – שני פירושים מקיפים להגדה להרה"ג רבי משה פיזאנטי זצ"ל, מחכמי צפת במאה הט"ז, ולהרה"ג רבי שלמה ברוך זצ"ל, מחכמי יוון במאה הט"ז. ההדרה, הערות ומבוא מאת י"ש שפיגל, 304 עמ'.

48. מגיד לאדם – ביאור מקיף להגדה ודרשות לשבת הגדול להרה"ג רבי יוסף בן נאיים, מחכמי פאס. נפטר בשנת תשכ"א (1961). הערות ומבוא מאת מ' עמאר וי' לוי. 220 עמ'.

49. פה ישרים המורחב – לרבי חיים טולידאנו מחכמי מכנאס במחצית הראשונה של המאה הי"ט. מהדורת צילום, בצירוף פירושים להגדה מחכמי מרוקו ומבוא מאת מ' עמאר, 220 עמ'.

50. פסח אחד – שלושה פירושים מקיפים מכתבי-יד מהרה"ג רבי יצחק ב"ר ישראל מחכמי ספרד במאה הי"ד, רבי אברהם חדידא ורבי יוסף מקלרמון מחכמי צרפת במאה הט"ו. ההדרה, הערות ומבוא מאת י"ש שפיגל, 224 עמ'.

51. שבלי הלקט – לרבנו צדקיה ב"ר אברהם הרופא, מחכמי איטליה במאה הי"ג. הערות ומבוא מאת י"ש שפיגל, 192 עמ'.

52. שיורי מצוה – ביאור מקיף להגדה להרה"ג רבי אברהם מונסונייגו זצ"ל, מחכמי פאס במאה הי"ח. ההדרה, הערות ומבוא מאת מ' עמאר, 148 עמ'.

53. שפת הים – ביאור מקיף להגדה מלוקט מחיבוריהם של חכמי מרוקו מאת רבי יצחק מימרן שליט"א, 144 עמ'.

54. שלל ר"ב – ביאור מקיף להגדה, ודרשות לשבת הגדול, להרה"ג רבי רפאל בירדוגו זצ"ל, מחכמי מכנאס. נפטר בשנת תקפ"ב (1822). ההדרה, הערות ומבוא מאת מ' עמאר, 174 עמ'.

55. סדר פסח – כפי נוסח קהילת התושבים בפאס, כולל תפילות החג, הגדה וצ'היר של פסח. ההדיר והוסיף מבוא ש' אלקאיים. הוצאה משותפת עם מכללת חמדת הדרום, 140 עמ'.

56. שניים מי יודע – שני פירושים מקיפים להגדה והלכות ליל הסדר מכתבי-יד, לשניים מרבתינו הראשונים קודם הגירוש שאינם ידועים: האחד מחכמי ספרד והשני מחכמי אשכנז. ההדרה, הערות ומבוא מאת י"ש שפיגל, 230 עמ'.

ז. מחקרים

57. אבני זכרון לקהילת מראקש – העתק של כמאתיים מצבות מבית-הקברות בעיר, בצירוף פרקים מדברי ימיה, חכמיה ומנהגיה. מאת ר' חביב איבגי, איורים וצילומים + מבוא מאת מ' עמאר, 316 עמ'.

58. אני זוכר – מאתיפיה לסודן ולארץ-ישראל. צעירים אתיופים מעידים על טלטלותיהם בעלייתם ארצה, עם מבוא והארות. מאת משה טויטו, 236 עמ'.

59. מחקרי אליעזר – מאמרים ומחקרים ביהדות צפון-אפריקה והפזורה הספרדית, מאת פרופ' אליעזר בשן. ערך והוסיף מבוא מ' עמאר, בהוצאת 'אורות יהדות המגרב' בשיתוף מכללת אשקלון, 710 עמ'.

60. המלבי"ם ומאבקו ברפורמים – מחקר מקיף על-פי תעודות חדשות מכתבי-יד, מאת יעקב גלר, 312 עמ'.

61. ממצר שמש עד מבואו – פרקים בתולדות יהודי המזרח והמגרב בנושאי חברה וכלכלה. מאת פרופ' אליעזר בשן. מבוא מאת מ' עמאר, 418 עמ'.

62. העמידה הרוחנית של יהדות רומניה בתקופת השואה – מחקר מקיף על חיי הכלכלה, החנוך והתרבות, הסעד, הדת, הרבנות והעלייה לארץ-ישראל, על-פי תעודות חדשות מכתבי-יד, מאת יעקב גלר, 510 עמ'.

63. קהילה ומורשת-יהודי קווקאז – אוסף מאמרים בעריכת ד' שפירא, הוצאת מרכז דהאן, אוניברסיטת בר אילן, בשיתוף מכון אורות יהדות המגרב 160 עמ'.

64. יהודי תוניסיה בישראל עדות ותיעוד – מחקר על עלייתם של יהודי תוניסיה ותרומתם לבניין הארץ וליישובה, מאת נאווה שרה ירדני, 304 עמ'.

65. קו לקו – קובץ מחקרים ומאמרים על יהדות המגרב, מוקדש לזכרו של שאול זיו (אג'ייני), בעריכת מ' עמאר, 216 עמ'.

66. פני משה – עשור לפטירתו של הרה"ג רבי משה מלכה זצ"ל, הרב הראשי וראב"ד פתח-תקוה, לקט מיצירתו + תולדות 164 חיו, הוצאה משותפת עם עירית פתח תקוה. 168 עמ', כריכה רכה.

67. פגיעות בחיי הדת והתאסלמות במרוקו בימי הביניים – א. פגיעות בחיי הדת של יהודי מרוקו, המתבטאות בסגירת בתי כנסת או הריסתם, שריפתם של ספרי תורה, מניעתה של תקיעת שופר, ובאילוצים לחלל את השבת. ב. התאסלמות במהלך הדורות מימי הביניים עד המאה ה-20 וכן תיאר את הידוע על נערים ונערות שהתאסלמו כולל חטיפת בנות יהודיות ונישואין למוסלמים, מאת א' בשן, בצירוף מבוא מקיף מאת מ' עמאר, 260 עמ'.

68. אהבת הקדמונים – סידור תפילה כמנהג ק"ק התושבים בפאס, כאשר ערך הרה"ג רבי רפאל אהרון בן שמעון זצ"ל ראב"ד מצרים, מהדורת צילום ירושלים תרמ"ט, 182 עמ', כריכה רכה.

69. הילולת רבי יוסי בן זמרא – אוסף מאמרי התנא רבי יוסי בן זמרא, בצירוף תפילות ופזמונים, תפילת מנחה וערבית. ליקט, ערך והוסיף מבוא והנחיות, מ' עמאר. כריכה רכה. 220 עמ'.

70. נוהג בחכמה – אוצר של מנהגי יהודי המגרב להרה"ג רבי יוסף בן נאיים זצ"ל, מחכמי פאס. נפטר בשנת תשכ"א (1961). ההדרה, הערות ומבוא מאת מ' עמאר, מס' עמ'.

71. יהדות מרוקו הווי ומסורת – מנהגים ופולקלור ערוכים לפי מחזור החיים. מבואות, איורים והערות מאת ר' רפאל בן שמחון, 564 עמ'.

5. מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1. ז' באדר יום לידתו ופטירתו של משה רבנו

ז' באדר יום לידתו ופטירתו של משה רבנו. בעבר היו נוהגים לקיים ביום זה הילולא אך בדורות האחרונים השתנה המנהג ויום זה הוא תענית, ובמוצאי היום או ביום שלמחרתו עורכים משתה בשמחה רבה. ר' שמואל אבוהב, רבה של ונציה, חיבר בסוף המאה השבע – עשרה (1694) "תיקון ז' אדר" ובו קטעים מהמקרא, התלמוד ו"הזוהר", וכן תפילות ופרקי סליחות מיוחדים ליום זה. במבוא ל"סדר ז' באדר" מביא הרב מרדכי הכהן עשרה טעמים מדוע קבעו את יום ז' באדר ליומה השנתי של "חברה קדישא". הטעם העיקרי, שזהו יום פטירתו של משה רבנו, אשר טיפל בקבורת יוסף, כדברי חז"ל (סוטה מט ע"ב) "מי לנו גדול מיוסף, שלא התעסק בו אלא משה, ומי גדול ממה, שלא נתעסק בו אלא הקב"ה, שנאמר ויקבור אותו בגיא". בערב נוהגים אנשי "חברה קדישא" לערוך סעודת – מצוה. רבים מאנשי "חברה קדישא" נוהגים לעשות יום זה בצום ובחשבון נפש. במרוצת היום הם הולכים לבית הקברות ומבקשים מחילה מן המתים, שמא לא טיפלו בהם כראוי ולא נתנו להם את הכבוד האחרון המגיע להם. הרבנות הצבאית הראשית קבעה יום זה כיום התיחדות עם זכרם של חיילי צה"ל שנפלו במערכות ישראל ומקום קבורתם לא נודע.

מתוך: מועדי ישראל: אנציקלופדיה שימושית לשבת ולחג –

לשאלת רבים, האם יש מנהגים מיוחדים ליום ז' באדר, השיב מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל:

הנה בגמרא במסכת קדושין (לח.) מבואר כי ביום ז' באדר, נפטר משה רבינו עליו השלום. ומנהג חסידים ואנשי מעשה (הבריאים) להתענות ביום זה. וכמו שכתב מרן השלחן ערוך (סי' קפ). ויש נוהגים לעשות לימוד מיוחד בליל ז' באדר, והוא מנהג

יפה. אם יש עשרה בבית הכנסת שמתענים ביום זה, לא יוציאו ספר תורה בבית הכנסת, שאין זו תענית ציבור ממש. (ומכל מקום השליח ציבור אומר "עננו", אך לא יאמרנה כברכה בפני עצמה, אלא בשומע תפילה). וכן לא ישאו הכהנים את כפיהם במנחה של יום התענית.

5.2 . מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו אנו עוסקים השנה – שנת תשע"ד ב–"הפנינים לשבת".

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן.

אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות "הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות התורה במהלך כל שבועות ושבתות השנה.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה לפרשת "ויקרא"

פרשת מצורע (המשך)

קפ. מצות ענין טמאת שכבת זרע שהוא טמא ומטמא.

קפא. מצות ענין טמאת נדה שטמאה ומטמאה.

קפב. מצות ענין טמאת זבה שטמאה ומטמאה.

קפג. מצות קרבן זבה כשתתרפא מזובה.

פרשת אחרי מות

קפד. שלא יכנסו הכהנים בכל עת במקדש וכל שכן זרים.

קפה. מצות עבודת יום הכפורים.

קפו. שלא לשחט קדשים חוץ לעזרה.

קפז. מצות כסוי הדם.

קפח. שלא להתחתן באחת מכל העריות.

קפט. שלא לגלות ערות אב.

קצ. שלא לגלות ערות אם.
קצא. שלא לגלות ערות אשת אב ואף על פי שאינה אמו.

קפ. מצות ענין טמאת שכבת זרע שהוא טמא ומטמא.

להיות שכבת זרע טמא ומטמא, שנאמר (ויקרא טו טז) ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע.

משרשי המצוה. לפי שענין זה לא יקרה רק מצד מחשבות התאוות הגופניות, הודיעתנו התורה השלמה כי הגוף נקרא טמא בהן, כי עקר היותו בעולם אינו רק להבין במשכלות ולעבד בוראו, לפיכך כשיקרה בו אותו דבר שמראה בו הטיותו אל התאוה החמרית ראוי לעמד יום אחד בטמאתו כדי שתתנקה מחשבתו יפה ואחר כך יטהר.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (נדה מג ב) ששעורו לנוגע בכעדשה ולרואה הקרי בכל שהוא, ואחד רואה קרי באונס או ברצון טמא, וזרע של קטן אינו מטמא, וזרע אדום אינו מטמא אלא לבן, וכל זרע שאין האדם מרגיש בו לא בתחלה ולא בסוף, אינו טמא, והמהרהר בלילה וראה ששמש בחלום ועמד ומצא בשרו חם, אף על פי שלא ראה שכבת זרע, טמא. ויתר פרטיה מבארים במסכת זבים [ה' מחוסרי כפרה פ"א]

ונוהגת טמאת שכבת זרע בכל מקום ובכל זמן, אבל עכשין בעונותינו, שאין לנו לא מקדש ולא קדשים, אין אנו צריכין להזהר בענין הטמאה. ואף על פי כן עזרא תקן טבילה לבעלי קריין כדי שיהיו נקיים וטהורים יותר במחשבתן ולא יהיו בני אדם מצויין עם נשותיהן כתרנגולין. ובזמנו לא היה אדם מתפלל ושונה בתורה עד אחר טבילה. ובזמן הזה פסקו בגמרא (ברכות כב א) דבטלוה חכמים לטבילותא. ואין אדם נמנע מעתה מלהתפלל ולשנות גם להניח תפלין בשביל קרי, ואפילו לנטילותא, דהיינו הדחת הגוף בתשעה קבין מים, גם כן בטלו, ועכשו לא יטבלו ולא ידיחו כלל. ואמנם בעל נפש המטהר לקריו גם היום מדה טובה ומשבחת היא לו ותבוא עליו ברכה. ויודע דרך הטהרה ורב טובה, יחזיק בה.

קפא. מצות ענין טמאת נדה שטמאה ומטמאה.

להיות הנדה טמאה ומטמאה אחרים. שנאמר (ויקרא טו יט) וכל הנוגע בה יטמא עד הערב.

שרש המצוה וקצת פרטיה, נכתב כמנהגנו בלאו דנדה בסדר אחרי מות (מצוה רז) בעזרת השם.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן. והעובר עליה ולא התנהג עמה בטמאה, ובן היא שנהגה פעצמה מנהג טהרה בטל עשה זה מלבד הענש שיש בה, כמו שנכתב למטה בעזרת השם.

קפב. מצות ענין טמאת זבה שטמאה ומטמאה.

להיות הזבה טמאה ומטמאה, שנאמר (ויקרא טו כה) ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים וגו'. רמז שרש המצוה כתבתיו ביולדת (מצוה קסו) כי ענין הרחוק מהן וטמאתן, מפני המחלה שבהן שמזקת הרבה בני אדם וכל שכן השוכב אותן, כי לפי רב קרבתו עמהן, ההזק יותר.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (נדה עב ב) שאחד עשר יום הם שהם בין נדה לנדה. כלומר שהאשה נעשית בהם זבה, כך היא הלכה למשה מסיני. ופרוש הדבר כך הוא שכל אשה בעת שתראה דם בתחלת ראיתה תקרא נדה. וענין הנדות כך דינו שאם תראה יום אחד דם, או אפילו שבעה ימים רצופים, כל זמן שתפסק הדם ביום השביעי מבעוד יום, טובלת לערב, דהינו הלילה שמחרתו יום שמיני לתחלת ראיתה. ואחר טבילתה טהורה לבעלה. ואחר שבעת ימי הנדות אם תראה דם בתוך אחד עשר יום אחר השבעה, יקרא אותו הדם דם זיבה, ודינו כן שאם תראה ממנו יום אחד, בין שתראה בתחלת הלילה או בסוף היום, משמרת יום אחד כנגדו וטובלת, וטהורה לבעלה לערב. וטבילתה אפילו ביום משתנן החמה, וזאת היא זיבה קטנה. וכן אם תראה דם שני ימים ותפסק בשלישי, דינה כמו כן לשמר יום אחד, ובכך יספיק לה אפילו לשני ימים ותטהר. וזאת גם כן תקרא זבה קטנה. ואם תראה דם בתוך אחד עשר יום אלו שלשה ימים רצופים, תקרא זבה גדולה וצריכה לישב שבעה ימים נקיים ואחר כך טובלת וטהורה לבעלה. ואחר אחד עשר יום אלו אם תראה, חוזרת לתחלת נדות ויש לה שבעה ימים כדין נדה, כמו שאמרנו למעלה. וכן יהיה הדבר לעולם, שאחר הנדות יש לה אחד עשר יום שבהן נעשית זבה. ואחר שעברו אותן האחד עשר יום אינה נעשית זבה לעולם עד שיעברו עליה שבעה ימי נדות.

ומפני שכבר טעו בזה אחרים וחשבו שהחשבון הוא שתמנה שבעה ימים של נדות ואחד עשר יום של זיבות, ושבע של נדות, ואחד עשר של זיבות, וכן לעולם, הארכתני בענין לומר שאינו כן, אלא לעולם אין ימי זיבה אלא אחד עשר יום אחר שבעה של נדות ולא אחר כך לעולם עד שתחזור לתחלת הנדות. רצוני לומר שאם תעמד ולא תראה אחר האחד עשר יום אפילו שנה, אין לה דין זבה עד שיעברו עליה שבעת ימי נדות.

ויתר פרטיה במסכת זבים ובמסכת נדה גם כן קצת מדיני זיבה [י"ד סימן קפ"ג].
ובלאו דנדה בסדר אחרי מות (מצוה רז) נכתב בעזרת השם מה שנהוג היום בענינים
אלה. והעובר על מצוה זו והוא מקל בענינים אלו ובענין טמאתה, בטל עשה זה,
מלבד הענש שהשוכב עמה הוא בכרת, כמו שנכתב בלאו דנדה בעזרת השם.

קפג. מצות קרבן זבה כשתתרפא מזובה.

שתקריב הזבה קרבן כשתתרפא מזובה, והוא שתי תורים או שני בני יונה, שנאמר
(ויקרא טו כח כט) ואם טהרה מזובה וגו'. וביום השמיני תקח לה שתי תורים.
שרש מצוה זו. וקצת פרטיה כעין מה שכתבנו למעלה בקרבן הזב. וכתב הרמב"ם
זכרונו לברכה (ספר המצוות עשה עה) כי מפני כן נחשב לשתי מצוות שתי קרבנות
אלו של זב ושל זבה, ואף על פי שהם קרבן אחד ממש, מה שלא עשינו כן בשאר
קרבנות הרבה, שאין אנו חוששין למנות מצוה בפני עצמה כל קרבן וקרבן בשביל
חלוק המביאים אותן כל זמן שהקרבן אחד, לפי שטמאתן של אלו אינה שוה כלל,
שהאיש מטמא בלבן והאשה מטמאה באדם, ובהפך לא יטמא זה ולא זה. וכיון
שהם חלוקים כל כך ראוי למנותם לשתי מצוות. ואין דומה ענין זה כלל לענין
מצרע ומצרעת שהוא נחשב למצוה אחת, שהצרעת דבר שוה בכלן. והביא רמב"ם
קצת לדבריו ממה שאמרו בכריתות (ח ב) ארבעה מחסרי כפרה, ואלו הן הזב
והזבה והיולדת והמצרע, הרי שחשבו זב וזבה, בשנים לפי שחלוקים בחלין,
ומצרעת ומצרע כאחת לפי שהחלי שוה בשניהם.
ונוהגת בזמן הבית. והעוברת ולא תקדיב קרבנה כשתתרפא מזובה, בטלה עשה
זו, מלבד שהיא מחסרת כפרה.

פרשת אחרי מות

פרשת אחרי מות יש בה עשרים ושמונה מצוות, שתי מצוות עשה ועשרים ושש
מצוות לא תעשה.

קפד. שלא יכנסו הכהנים בכל עת במקדש וכל שכן זרים.

שלא יכנסו הכהנים בכל עת אל המקדש אלא בעת העבודה. שנאמר (ויקרא טז ב)
ואל יבא בכל עת. ויזהיר בכאן כהן גדול מהכנס בבית קדשי הקדשים ואפילו ביום
הכפורים אלא בזמן העבודה, [וכן יכנס באזהרה [זו] כהן הדיוט מהכנס בהיכל כל
השנה אלא בזמן העבודה ע"פ ד"ן] ויהיה באור ענין המניעה לומר שכל כהן לא
יכנס במקום שהוא ראוי אלא בזמן שהוא דאוי להכנס בו, דהינו בשעת העבודה.

ולשון ספרא, ואל יבא בכל עת זה יום הכפורים, אל הקדש לרבות שאר ימות השנה, מבית לפרכת להזהיר על כל הבית. יכול כל הבית במיתה? תלמוד לומר אל פני הכפרת אשר על הארון ולא ימות, הא כיצד? אל פני הכפרת במיתה, ועל שאר כל הבית באזהרה. ובגמרא מנחות אמרו זכרונם לברכה (כז, ב) על ההיכל בארבעים.

משרשי המצוה. שיקבעו המשרתים בנפשותם גדלת המקום ומעלתו ותהיה יראתו תמיד על פניהם.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (כלים פ"א מ"ט) שכהן גדול אינו נכנס לקדש הקדשים אלא ביום הכפורים שנכנס ארבע פעמים ולא יותר, שאם נכנס חמישית חייב מיתה בידי שמים וכהן הדיוט נכנס בהיכל לעבודה בכל יום, וכל הנכנס להיכל שלא לצורך עבודה בין כהן גדול בין כהן הדיוט כגון שיכנס אפילו להשתחוות לוקה, ואינו חייב מיתה, שנאמר אל פני הכפרת ולא ימות, על קדש הקדשים במיתה ועל שאר הבית בלאו. זהו דעת הרמב"ם (ביאת מקדש פ"ב ה"ד) זכרונו לברכה בלאו הזה. וכבר כתבתי למעלה (מצוה קמט, קנ) דעת הרמב"ן זכרונו לברכה שאמר, שהכניסה בבית שלא לעבודה בפרוע ראש וקרוע בגדים מעלה היא מדבריהם, ואם כן לדעתו כל שנכנס להשתחוות אפשר שאינו במלקות כלל, ואסור זה דאל יבא יהיה בביאה ריקנית לגמרי, לפי שזה זלזול לכבוד הבית להכנס בו חנם. ויתר פרטיה מבארים במנחות ובספרא [הלכות ביאת מקדש פ"ב]. ונוהגת בזמן הבית בכהנים. ואפילו עכשיו שלא בזמן הבית אמרו זכרונם לברכה (מגילה כח א) שמזהרים אנו שלא להכנס למקדש, ודרשו הדבר מדכתיב (שם כו לא) והשמותי את מקדשיכם. ולא אמר מקדשיכם אשים שממה, דמשמע קדשתן עליהן אפילו כשהן שוממין וכיון שכך, יש לי למנות אסור זה בכלל אסורין הנוהגין היום.

קפה. מצות עבודת יום הכפורים.

שיעשה כהן גדול כל מעשה יום הכפורים על סדר הקרבנות והודוין ושלוח השעיר ושאר העבודה כמו שכתוב בפרשה, שנאמר (ויקרא טז ג) בזאת יבא אהרן אל הקדש וגו' כל הפרשה.

משרשי המצוה. שהיה מחסדי האל על בריותיו לקבע להם יום אחד בשנה לכפרה על החטאים עם התשובה שישבו שאלו יתקבצו עונות הבריות שנה בשנה, תתמלא סאתם לסוף שנתים או שלש או יותר ויתחייב העולם כליה, ועל כן ראה בחכמתו ברוך הוא לקיום העולם לקבע יום אחד בשנה לכפרת חטאים לשבים. ומתחלת בריאת העולם (ב"ר פ"ב ג) יעדו וקדשו לכך, ואחר שיעדו האל ברוך הוא

אותו היום לכפרה נתקדש היום וקבל כח הזכות מאתו יתעלה עד שהוא מסיע בכפרה, וזהו אמרם זכרונם לברכה בהרבה מקומות (יומא פה ב) ויום הכפורים מכפר, כלומר שיש כח ליום הכפורים בעצמו לכפר בעברות קלות.

מדיני המצוה. מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא ע, א) שביום הזה היו מקריבין תמיד בשחר ותמיד בין הערבים כסדר כל יום ויום, ומקריבין מוסף היום פר ואיל ושבעה כבשים הכל עולות, ושעיר לחטאת ונעשה בחוץ והוא נאכל לערב. ועוד מקריבין יתר על זה פר בן בקר לחטאת והוא נשרף ואיל לעולה ושניהם משל כהן גדול, ואיל הבא משל צבור האמור בפרשה זו הוא האיל האמור בחמש הפקודים בכלל המוסף, והוא הנקרא איל העם. ועוד מביאין משל צבור שני שעירי עזים, אחד היו מקריבין חטאת והוא הנשרף והשני שעיר המשתלח. נמצאו כל הבהמות הקרבין ביום הצום, מלבד שעיר המשתלח שהוא אינו קרב, חמש עשרה, שני תמידין ופר, ושני אילים, ושבעה כבשים כלן עולות, ושני שעירי חטאת, אחד נעשה בחוץ ונאכל לערב והשני נעשה בפנים ונשרף. ועוד פר בן בקר לחטאת. עבודת כל חמש עשרה בהמות אלו הקרבות ביום זה אינה אלא בכהן גדול בלבד, אחד כהן המשוח בשמן המשחה או המרבה בבגדים. ואם היתה שבת אף מוסף אין מקריב אותו אלא כהן גדול. וכך שאר העבודות של יום כגון הקטרת של כל יום והטבת הנרות הכל בכהן גדול נשוי שנאמר (שם יא) וכפר בעדו ובעד ביתו, ביתו זו אשתו.

ויתר כל העבודות וחליפת בגדים מבגדי לבן לבגדי זהב ומבגדי זהב לבגדי לבן, וחמש טבילות שהיה טובל ביום זה ועשר פעמים שמקדש ידיו ורגליו, וענין ההפרשה שמפרישין אותו קדם ליום הצום שבעה ימים, והכבוד שהיו נוהגין בו, והודוויין שהיה אומר, וכל שאר דיני יום זה הכל במסכתא הבנויה על זה והיא מסכת יומא [הלכות עבודת יוה"כ פ"א].

ונוהגת כל מצוה זו בזמן הבית. ועכשיו בעונותינו שאין לנו לא מקדש ולא כהן גדול ולא בגדי שרד ולא קרבנות, נהגו כל ישראל לעבד ביום זה בתפלות ובתחנונים, וכמו שכתוב (הושע יד ג) ונשלמה פרים שפתינו.

קפו. שלא לשחט קדשים חוץ לעזרה.

שלא לזבח קדשים חוץ לעזרה וזה יקרא שוחט בחוץ, שנאמר (ויקרא יז ג ד) אשר ישחט שור או כשב או עז וגו' ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו' דם שפך ונכרת. ואין האזהרה לנו מזה הכתוב כי הכתוב הזה לא יפרש כי אם הענש, וקימא לן (סנהדרין נו ב) לא ענש אלא אם כן הזהיר. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה שהאזהרה בזה נלמדה בהקש כדאיתא בגמרא זבחים שאמרו זכרונם לברכה שם

(קו, א) השוחט והמעלה בחוץ חייב על השחיטה וחייב על העליה. פרוש עליה שריפה באש. והקשו שם, בשלמא העלאה כתיב ענש וכתיב אזהרה, ענש ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת, אזהרה השמר לך פן תעלה עולותיך (דברים יב יג), כדרכי אבין דאמר רבי אבין אמר רבי אלעא כל מקום שנאמר השמר, פן, ואל, אינו אלא מצות לא תעשה, אלא שחיטה בשלמא ענש כתיב ואל פתח אהל מועד וגו', אלא אזהרה מנא לך? ואחר יגיעה רבה אמרו שם, כי הכתוב אמר שם תעלה ושם תעשה, מקיש עליה לעשיה (כריתות ג, ב) מה עליה ענש והזהיר אף עשיה ענש והזהיר. פרוש עשיה תכלל הכל בין זביחה בין שריפה.

משרשי המצוה. לפי שהשם ברוך הוא קבע מקום לישראל להביא שם קרבנותם ולהכין שם לבבם אליו, ומתוך קביעות המקום והגדלתו ויראתו אל לב בני אדם, נפשם מתפעלת שם לטוב, והלבבות מתרככים ונכנעים לקבל שם מלכות שמים שלמה, על כן מנענו השם יתברך מעשות מעשה הקרבנות רק במקום שהוא כדו שתהא כפרה שלמה לנו. וכלל הדברים כי כל אשר צונו לטוב לנו, כמו שכתב, כי האל חפץ בטובת בריותיו בטובו הגדול, ואמר כי מי שיקריב חוץ לאותו המקום הנבחר דם יחשב לו. והענין הוא כי השם לא התיר לבני אדם בשר בעלי חיים רק לכפרה או לצרכי בני אדם, כגון מזון או רפואה או כל דבר שיש בו שום צורך בני אדם, אבל להמיתם מבלי שום תועלת כלל יש בדבר השחתה ונקרא שופך דם. ואף על פי שאינו כשפיכות דם האדם למעלת האדם ופחיתות הבהמה, מכל מקום שפיכות דם יקרא, מאחר שלא התירו הכתוב לשפכו ללא תועלת, ועל כן אמר סתם שהוא כשפיכות דם אחר שהוא שופך דמה במקום שלא נצטוו לשחטה, ואין באותה שחיטה תועלת כלל, אבל יש בדבר נזק שעבר על מצות בוראו, ולכן ענשו הכתוב בכרת.

דיני המצוה. כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (זבחים שם) שאם שחט בחוץ אף על פי שהעלה בפנים חייב, לפי שהשחיטה והעליה בכל אחד לאו בפני עצמו ולא דעליה בסדר ראה אנכי (מצוה תלט). ואין אדם חייב אלא על שחיטת קדשים הראוים לקרב על המזבח, אבל השוחט בחוץ אחד מאסורי מזבח הרי זה פטור שנאמר (ויקרא יז ד) לפני משכן יי, כל שאינו ראוי לבוא אל משכן השם, אין חייבין עליו. ויתר פרטיה מבארים בפרק שלשה עשר מזבחים [ה' מעשה הקרבנות פרק י"ט]. ונוהג אסור זביחה בחוץ בכל מקום ובכל זמן, שאפילו השוחט בהמה היום לשם קדשים חייב, והכי אמרינן בגמרא במסכת זבחים (קז, ב) במעלה בחוץ בזמן הזה רבי יוחנן אומר חייב, וכן הלכה. והעובר עליה ושחט קדשים בחוץ במזיד חייב כרת. ואף על פי שלא העלה אותה, מעת ששחטן חייב, וכן אמרו זכרונם לברכה (שם קו

ב) חייב על השחיטה וחייב על העליה. ואם עבר ושחט בשוגג, חייב להביא חטאת קבועה בזמן הבית.

קפז. מצות כסוי הדם.

לכסות הדם אחר זביחת חיה או עוף. שנאמר (ויקרא יז יג) אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר. משרשי המצוה. לפי שהנפש תלויה בדם כמו שאמרנו באסור דם (מצוה קמח), ולכן ראוי לנו לכסות הנפש ולהסתירו מעין רואיו טרם נאכל הבשר כי גם בה נקנה קצת אכזריות בנפשנו לאכל הבשר, והנפש נשפך לפנינו. ובבהמות לא נצטוינו כך, לפי שדם הבהמות ניתן לקרבן לכפרה על נפשותינו ואי אפשר לכסותו. ואחר שכן לא רצתה התורה לחלק לנו בין מקדשין לחלין. ואם גם במין העופות יש מהן קרב לגבי מזבח מועט הוא, ולדבר מועט לא תחוש התורה לעולם, ומפני כן חיבתנו בכסוי דם העופות בכלן.

מדיני המצוה. כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (חולין פג, ב) שכסוי הדם נוהג בכל עוף ובכל חיה במזמן ובשאינו מזמן, ולא נאמר אשר יצוד אלא בהווה וכו'. ונוהג בחלין אבל לא במקדשין, ונוהג בכוי מפני שהוא ספק אם מן חיה או בהמה ואין מברכין בכסויו מספק. ודם הנתז ושעל הסבין חייב לכסות בשאין דם אלא הוא, אבל יש דם כלל שלא הוא אינו צריך דכתיב ושפך את דמו וכסהו בעפר, פרושו ואפילו מקצת דמו (שפ פג ב). וצריך המכסה לתן עפר למטה ולמעלה וכל עפר בעולם שהוא דק בכדי שאין היוצר צריך לכתשו (שם כח, א) ראוי לכסות. וכן כל מה שנקרא עפר אף על פי שאינו עפר ממש, מכסין בו כגון זהב שחוק שנקרא עפר, שנאמר (איוב כח ו) ועפרות זהב לו. ומי שראה ששחט ולא כסה חייב הוא לכסות, שנאמר במצוה זו (ויקרא יז יד) ואמר לבני ישראל ודרשו זכרונם לברכה (שם פו, פז א) מצוה זו על כל בני ישראל. ויתר פרטיה בחלין בפרק כסוי הדם [י"ד סי' כ"ח]. ונוהג בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות. והעובר עליה ולא כסה דם חיה ועוף בטל עשה.

קפח. שלא להתחתן באחת מכל העריות.

שלא להתעדתן [נתעדתן] באחת מכל העריות. והן קרובות ואשת איש ונדה, ואפילו בלא ביאה כגון חבוק ונשוק וכל הדומה לאלו הפעולות הרעות שמעמיקין בהן בעלי הזמה ההולכים אחרי ההבל ויהבלו, שנאמר (ויקרא יח ו) איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה. ופרשו, כאלו אמר לא תעשה שום קריבה שהיא הגורמת והמביאה האדם לגלות ערוה. וכן דרשו זכרונם לברכה (ספרא אחרי

יג טו וכא) לא תקרבו לגלות, אין לי אלא שלא יגלה מנין שלא יקרב? תלמוד לומר ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב, אין לי אלא נדה בבל ותקרב ובל תגלה, מנין לכל העריות? תלמוד לומר לא תקרבו לגלות, ושם נאמר (שם כט) ונכרתו הנפשות העושות, שמא תאמר יהיו חיבים כרת על הקריבה לבד? תלמוד לומר העושות ולא הקרבות.

ונכפל הלאו באסור זה באמרו (שם כו) ולא תעשו מכל התועבות, שיכלל כל ענינים אלה שהם תועבת השם יתברך, כלומר שהעושה אותן ירחק מן הטובה ומסיר מעליו השגחת השם ברוך הוא. וזהו פרוש תעוב השם יתברך בכל מקום לפי מה ששמעתי. וגם כן מה שכתוב בסוף הענין כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם (יח כז) ואקוץ במ (כ כג). הענין לומר, שהמדה מגנה מאד, וכל דבר רע ומאוס ביותר יכנה הכתוב כאלו השם יתברך שונא אותו, והכל על ענין שאמרנו וכעין מה שאמרו זכרונם לברכה (מכילתא יתרו יט יח) בכל מקום כדי לשבר (לשכך) את האזן מה שהיא יכולה לשמע. ולשון ספרא (שם ח ח) כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען וגו', יכול לא יבנו בנינים כמותם? תלמוד לומר ובחקתיהם לא תלכו, לא אמרתי אלא בחקים החקוקים להם ולא בנינותיהם. ושם נאמר מה היו עושי? האיש נושא איש ואשה נושאת אשה, ואשה נושאת לשני אנשים.

משרשי הרחקת הזמה כתבתי בפרשת וישמע יתרו בלאו דלא תנאף (מצוה לה) מה שידעתי. וזאת המצוה גם כן מאותו השרש היא, שנמנעו מלהתקרב עם הערוה שום קרבה, לפי שידוע כי הקרבה סבה אל גלוי ערוה, ימשכו (ימצאו) כמה תקלות וכמה הפסדין כמו שכתבתי שם. ואמנם אותו הטעם יספיק באשת איש, אבל בקרובות עדין צריכין אנו לטעם אחר, ובאזהרת ערות אם (לקמן מצוה קצ) נכתב בו מה שנדע בעזרת השם.

מדיני המצוה. מה שאסרו חכמים זכרונם לברכה (אבות ג, יג ואבות דרבי נתן פ"ב) בזה לגדר, והוא שלא יקרץ אדם בידיו וירמז בעיניו לאחת מן העריות, ושלא לשחק עמהם כלל, ואפילו להריח בשמים שעליהם אסרו, ושלא להביט בנשים כלל ואפילו בפני כלה בכונת הנאה, ואפילו באצבע קטנה שלהן אסרו להסתכל, חוץ מאשתו של אדם שמתר לו להביט ביפיה ואפילו בעודה נדה מפני שהיא מתרת לו לאחר זמן, וחזקה בישראל שיצרו מסור בידו בכגון דבר זה שתלוי בזמן. ודוקא במקום מגלה שבה התירו להסתכל בעודה נדה, אבל לא במכסה כדי שלא ילבשו יצר הרע.

ואמרו רבותינו זכרונם לברכה גם כן, (בדכות כד, א) שאסור להסתכל אפילו בשערה של אשה האסורה לו ואפילו לשמוע קולה לכונה שיהנה בה אסור, ואפילו

להסתכל בבגדי צבע של אשה, כלומר בבגדים נאים שדרכן לעשותן מבגדים
 צבועים אסור להסתכל בהן כל זמן שמכיר האשה הלובשת אותן, לפי שמתוך
 ראית המלבוש יבוא להרהר בה. והרחיקו גם כן שלא לשאל בשלום אשת איש
 כלל ואפילו על ידי בעלה (קידושין ע ב ובתוס' שם ד"ה אין שואלין).
 ורבי (ורבו) פרטי הרחוקין שהזהירו עליהן בענין זה. אבל כלל הדבר הוא שלא
 יעשה האדם שום דבר בעולם המביאו לידי הרהור בנשים, לא במעשה ולא בדבור
 ולא שום רמז לקרב דעת האשה הקלה עם דעתו, אלא באשתו לבד. וכענין זה היה
 מוכיח הנביא אנשי דורו באמרו להם (ירמיהו ה ח) איש אל אשת רעהו יצהלו.
 כלומר, לפי דרכם שנראה כאלו אינם מתכוננים לכך ירמזו לנשי רעיהם רמיזות של
 נאוף ומגביהים קולם בענין שישמעו אותן הנשים ויתעורר יצרם אל אהבת הנואף.
 ואין באפשר להגיד פרטי הענינים שידע האדם לעשות לקרב אליו דעת האשה
 שהיא קלה, ולכן הזכירו זכרונם לברכה מהם קצת, ובשאר יזהר כל אחד ואחד
 לשמר עצמו לפי מה שימצא את גופו, כי השם יראה ללבב (שמואל א טז ז).
 ומכל מקום, לפי הדומה מכל מה שהזהירו זכרונם לברכה אין אדם רשאי לזוז
 ממוסרם הטוב, ואף על פי שהוא מוצא עצמו חשוך התאוה קצת, לא יאמר כיון
 שאני מוצא עצמי כן מה אכפת לי אם אסתכל בנשים, כי יודע אני בעצמי שלא
 יתעורר יצרי בכך, שהרבה אמרו כן ונכשלו. ועל זה רמזו זכרונם לברכה (סוכה נב,
 א) באמרם כי היצר בתחלה חלש מאד, והולך ומתחזק על האדם הרבה. ואתה בני
 הזהר על זה מאד ואל יבטיחך יצרך, ואם אלף ערבים יתן לך. וזה שאתה מוצא
 קצת מעשים בגמרא מראים סותרים דברי אלה, כלומר שאפילו במה שאסרו
 רבותינו זכרונם לברכה בנשים לא היו קצת מהן חוששין אין זה סתירה כלל
 לדברי, דבמקום מצוה הוא דוקא שהיו מקילין קצת, כמו שמצינו (ברכות כ, א)
 ברבי יוחנן דהוה יתיב אשערי טבילה כדי שיסתכלו בו הנשים וילדו בנים נאים
 כמותו, והוא לא היה מסתכל בהן חלילה. ורבי (כתובות יז, א) ורב אחא דהוה נקיט
 כלתא אכתפיה למצוה שהיה עושה כן כדי לשמחה, וקצת ענינים כיוצא באלו.
 ועוד שהם זכרונם לברכה היו כמלאכים שלא היה עסקם אפילו שעה קלה כי אם
 בתורה ובמצות, והיתה מפרסמת כונתם לכל העולם כשמש ולא היו מרגישים
 הרגש רע בשום דבר מרב דבקותם בתורה ובמצות, אבל אנחנו עכשו אין לנו
 לפרץ אפילו גדר קטן בענינים אלו כלל, אלא לשמר כל ההרחקים שהודיעונו
 זכרונם לברכה בפרט, ובמה שלא הזכירו הם יש על כל אחד ואחד לעשות כפי מה
 שימצא את גופו מוכן כמו שאמרנו שאם הוא מוצא את עצמו שצריך גדר אף על
 המתר יגדר עצמו, כמו שמצינו (קדושין פא, ב) אחד מן החכמים שאמר הזהרו בי

מפני בתי. ואף על פי שמתר לאדם להתיחד עם בתו, כמו שנכתב בעזרת השם, לפי שענין זה קשה מאד ויצר הרע חזק בו על כן צריך כל אדם להרבות בשמירה. ואם יחשב האיש בפגעו באשה נאה כי גיהנם פתוח בין ריסי עיניה, ובאש תמיד תוקד כל הקרב אליה ויחזיר כל מחשבותיו אל הדברים האלה לא תהיה לו לפוקה. ואמרו זכרונם לברכה (ברכות ה, א) שאם אין כח בידו להמית היצר ולהרחיק מחשבתו ממנו שיקרא קריאת שמע או יעסק בתורה, והודיעונו שעל כל פנים ימות בכך, כמו שאמרו זכרונם לברכה (קידושין לא א), שאם אבן הוא נמוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ, שנאמר (ירמיהו כג כט) הלא כה דברי כאש וגו'.

ועוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה (שם פ, ב) במצוה זו שאסור להתיחד עם כל העריות דבר תורה, בין זקנה בין ילדה, שהיחוד לגלות ערוה הוא גורם, חוץ מן האם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו נדה שמתרין, חוץ מחתן שפרסה אשתו נדה קדם שיבעל, ומתר להתיחד עם הזכר ועם הבהמה שלא נחשדו ישראל על כך. כשארע מעשה אמנון ותמר (ע"ז לו, ב) גזר דוד ובית דינו על יחוד דפנויה שמאי והלל גזרו על יחוד גויים. והתירו זכרונם לברכה (קדושין מא, א) להסתכל בפני פנויה למי שמסתכל בה לדעת שישא אותה לאשה אם תהיה נאה בעיניו. וגם אמרו שראוי לעשות כן, שלא ישא אדם עד שיראנה כדי שלא יבא לגרשה אחר כן אם תתגנה בעיניו. ויתר פרטי המצוה מבארים בהרבה מקומות בתלמוד בפזור [א"ה סימן כא].

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, שגם להן אסור להרהר אחר האנשים זולתי בבעליהן, שעליהם ראוי להן להמשיך כל חשקן וחפצן, וכך יעשו בנות ישראל הכשרות. ועובר עליה וקרב אל הערוה קרוב בשר כדי שיהנה ממנה, במזיד ובהתראה לוקה. ואם עבר על שאר הדברים שאסרו זכרונם לברכה להרחקה, כגון השחוק וקלות ראש, והתרו בו ולא נמנע, היו מכין אותו מכת מרדות. והרמב"ן זכרונו לברכה כתב (בספר המצות ל"ת שנג) שלא נמנה לאו זה דקריבה במנין הלאוין, שכל הרחקת הקריבה, דרבנן היא. והראיה מה שאמרו זכרונם לברכה (ירושלמי סנהדרין ז ז), אמד רבי יוסי ברבי בון היא בל תקרב היא בל תגלה, כלומר שאין בקריבה לאו, אלא לאו דגלוי. ויתר ראיותיו רבות בספרו במצוה שמ"ז (ע"י ל"ת שנג).

הפט. שלא לגלות ערות אב.

שלא יגלה אדם ערות אביו. כלומר, שלא ישכב אותו משכבי אשה. שנאמר (ויקרא יח ז) ערות אביך לא תגלה. וזאת האזהרה נוספת בשוכב את אביו על האזהרה הכוללת משכב זכור בכל אדם, שנאמרה (לקמן מצור רט) במקום אחר, כמו שנאמר (שם כב) ואת זכר לא תשכב משכבי אשה. וכן אמרו זכרונם לברכה בסנהדרין (נד, א) ערות אביך לא תגלה, אביך ממש. ושאלו שם האי מואת זכר לא תשכב משכב נפקא, והשיב המשיב כדי לחיבו שתים, וכדרב יהודה דאמר רבי יהודה גוי הבא על אביו חייב שתים. ושם בארו ואמרו, מסתברא מלתיה דרב יהודה בישראל ובשוגג ובקרובן. והאי דקאמר גוי, לישנא מעליא נקט, כלומר שלא רצה להזכיר הענין המגנה בישראל כיון שאפשר להעמידו בגוי שאף הן מצוין בעריות, אבל הוא הדין בישראל שחייב שתים באביו. כלומר, שאם שכב אותו בשוגג, חייב להביא שתי חטאות. ענין האזהרה זו נגלה הוא, אין להאריך בשרשה, כי הכעור הגדול הזה ראוי להרחיקו מבני אדם ולענש עליו העובר ענש גדול, ולכן יחיבנהו בסקילה.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (יבמות, נג, ב) שהחייב הוא בהכנסת העטרה מיד ולא קדם לכן. והוא הדין בכל העריות שהחייב בהן בהכנסת העטרה מיד, חוץ מן הבא על השפחה שהחייב בה בגומר ביאתו. ויתר פרטיה, בסוף הסדר נודיע מקומן עם פרטי שאר כל העריות בעזרת השם [א"ה שם]. ונוהגת אסור זה בכל מקום ובכל זמן. והעובר על זה ושכב את אביו, מכיון שהכניס ראש העטרה במזיד ויש עדים והתראה נסקל, בשוגג מביא שתי חטאות בזמן הבית. אחד משום לאו דאביו ואחד משום לאו דזכר.

קצ. שלא לגלות ערות אם.

שלא יגלה הבן ערות האם, שנאמר (ויקרא יח ז) אמך היא לא תגלה ערותה. בטעם אסור הקרובות כתב הרמב"ם זכרונם לברכה (מורה נבוכים ח"ג מט) שהענין הוא לפי שהתורה תרחיק המשגל מבני אדם לבד מה שצריך לפריה ורביה או למצוה, ולכן אסרה לנו התורה הקרובות, לפי שהכשלוך ימצא בהן יותר מפני שהן מצויות אצלו תמיד. והרמב"ן זכרונם לברכה (בפי' עה"ת אחרי יח ו) אמר כי הטעם הזה חלוש מאד שיחייב הכתוב כרת על אלה מפני המצאם אצלו תמיד, ויתיר מצד אחר שישא אדם אחד מאה נשים אם ירצה או אלף, ואמר הוא זכרונם לברכה, וזה לשונו, אבל כפי הסברא כי יש בענין סוד מיסודות היצירה דבוק בנפש, והוא מכלל סוד העבור שכבר רמזנו לו, עד כאן. ואני ראיתי להרמב"ם זכרונם לברכה (שם) שכתב עוד טעם אחר בענין, על צד הפשט לדעתי אמר, כי תרחיק התורה שלא יעז פנו

האדם לבוא על האשה שראוי לנהוג בה כבוד, וידחק לפרש רבן על הצד הזה, כלומר, מטעם מדת הבשת, הכל כמו שבא בספרו, יאריך הענין אם באנו לכתב הכל. מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (סנהדרין נד, א), שאסור האם הוא אפילו היתה אנוסת אביו, שהרי מכל מקום אמו היא, וכן מה שאמרו (שם נג, א) שהבא על אמו שהיא אשת אביו, כלומר, שלא היתה אנוסתו חייב שתים משום אמו ומשום אשת אביו, ואין חלוק בזה בין שבא עליה בחיי אביו לאחר מותו, דלעולם אשת אביו נקראת, וחייב בה שתים, כמו שאמרנו. וכן מה שאסרו רבותינו זכרונם לברכה (יבמות כא, א), לגדר אסור זה של אם, אם אמו, כלומר זקנתו, וכן אם זקנתו, עד מעלה מעלה אפילו אלף דור אם יהיה באפשר לראותן כלן אסורות מדברי סופרים. וכן אסרו לגדר האם אם אביו שהיא זקנתו מצד אב, וכן אם זקנתו עד מעלה מעלה לעולם, וכן אסרו לגדר זה של אם אם אבי אביו בלבד, ואם אבי אמו בלבד. ויש שפרשו (רש"י יבמות שם ד"ה ד' נשים), שגם אלו אסורות למעלה לעולם. ואם תשאל למה יתפשט האסור עד למעלה בראשונות כדעת הראשון יותר מבשתי אלו האחרונות? הטעם לפי שהראשונות תקרבנה אל אסור האם, שהוא עקר האסור, שהרי יש בהן זקנה אסורה, דהינו אם האם ואם האב, ועל כן ראוי לגזר בהן אפילו עד למעלה, אבל בשתי אלו האחרונות אין בהן זקנה אסורה, וכיון שאין הענין מתקרב לאמות שהוא עקר האסור, ראו (אמרו) זכרונם לברכה, כי די לנו שנגזר בשתי אלו לבד ודברי פי חכמים חן (קהלת י יב). ואלו שאסורות מדרבנן נקראות שניות, כלומר, שהן שניות לאותן עריות שאסרה התורה. ונוהג אסור זה בכל מקום ובכל זמן. ועובר על זה ושכב עם אמו, במזיד חייב כרת, ובעדים נסקל. בשוגג חייב להביא חטאת קבועה בזמן הבית. ואם שכב עם אחת מן השניות לוקה מכת מרדות. וזאת מן העריות שנצטוו עליה כל בני העולם בכלל, אבל חלוק יש בין ישראל לשאר האמות בענין השניות, כי ישראל גדרו גדר בענין השניות, אבל שאר האמות אין אסור עליהן אלא האם לבד.

קצא. שלא לגלות ערות אשת אב ואף על פי שאינה אמו.

שלא לגלות ערות אשת אב ואף על פי שאינה אמו. שנאמר (ויקרא יח ח) ערות אשת אביך לא תגלה.

משרשי המצוה. מה שכתבנו בענין הקרובות (לעיל מצוה קצ). ועוד יש לנו לומר, כי הטעם בזה לפי שיהיה בדבר קלון אצל אביו. וכבר כתבנו במצות כבוד אב (מצוה לג) התועלת הנמצא לנו בכבוד האבות.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (סנהדרין נג, א), שאשת אביו אסורה מן התורה בין מן הארוסין פרוש מן הקדושיין, בין מן הנשואין, בין בחיי אביו ואפילו

גרשה, בין אחרי מותו. וכן מה שאסרו (יבמות כא, א) לגדר אסור זה, אשת אבי אביו. כלומר אשת זקנו אף על פי שאינה זקנתו. וכן אסרו גם כן אשת אבי זקנו, וכן אשת אבי אם זקנו. וכן עד מעלה מעלה אפילו עד יעקב. ואסרו גם כן לגדר אסור זה אשת אבי אמו בלבד. והטעם, לפי שעקר אסור זה הוא מצד אבות דהינו אשת אב, על כן החמירו זכרונם לברכה יותר בעד האבות, ואמרו שיהא אסור למעלה עד לעולם. ובצד האם לא גזרו אלא באשת אבי אמו לבד, והוא כעין החילוק שכתבנו למעלה באסור האם. ויתר פרטיה הם במקומות שנכתב למטה בסוף הסדר (מצוה ריא) [א"ה שם]. וזאת מן העריות שנצטוו עליה כל בני העולם בכלל, אבל חלוק יש בין ישראל לשאר האמות, שבשאר האמות אין נקראת אשת אביו אלא על ידי בעילה, ובישראל אפילו בקדושין, וכן בענין השניות שאין אסור שניות באמות כמו שאמרנו.

ונוהג אסור זה בכל מקום ובכל זמן. ועובר עליה ושכב את אשת אביו במזיד חיב כרת, ובעדים ובהתראה נסקל, בשוגג חיב להביא חטאת קבועה בזמן הבית. ואם שכב עם אחת מן השניות היה לוקה מכת מרדות.

בין אדם לחברו

אשתו של ר' זושא מאניפולי מסרה אריג משובח לחייט שיתפור לה בגד. כשסיים החייט את מלאכתו והביאה לרבנית, הוא נאנח. כששאלה אותו על מה הוא נאנח, סח לה את כאבו, כי אירס את בתו והחתן כשראה שהוא מתעסק בתפירת בגד לאשה, סבר לתומו שהבגד נועד לארוסתו הכלה, עתה שנודע לו כי טעה בהשערותו, התקצף. מיד נכמרו רחמיה של הרבנית, נטלה את הבגד ונתנתו לחייט במתנה לבתו הכלה.

כשסחה הרבנית את המעשה לבעלה ר' זושא, מיד שאל אותה: ושכר פעולה כבר שילמת לחייט? תמחה הרבנית: הרי נתתי לו במתנה את כל הבגד, ומה שייך כאן תשלום? השיבה ר' זושא: חייט עני זה עמל במשך שבוע שלם למענך, ולא בשביל ביתו. בכליון עיניים ציפה לגמר מלאכתו, בכדי שיוכל להביא טרף לביתו, ועתה מה יאכל? אם זכית לתת מתנה לבתו הכלה, המותר לך לעשוק שכר שכיר? לא המתינה הרבנית, עשתה את רצון בעלה הלכה ופרעה לחייט את "שכרו".

6.1 . שלום לעם/ מבט לחיים

הזר המסתורי / אבינועם הרש

סטנלי נורמן יצא מן המטבחון כשהוא מזמזם לעצמו מנגינה עליזה. הוא סיים להכין לעצמו את הקפה המהביל ממכונת האספרסו שבקפיטריית הבנק כשעיניו נתקלו במראה הזוי לכל הדעות.

זר מסתורי, לבוש סחבות, אשר נדף ממנו ענן סירחון התקדם לו לאטו בקומת העסקים של הבנק. הלה לא התחשב במיוחד במבטיהם של הפקידים המופתעים, וכך לבוש בסחבותיו כשזקן פרא לפרצופו, עבר את שומר הבנק ונכנס פנימה היישר אל מחלקת העסקים שבקומה השנייה.

לפתע כל תנועת העוברים ושבים בבנק כמו קפאה ונעמדה מלכת, כולם נעצו מבטים מופתעים בזר המסתורי שהיה נראה כעוד אחד מאלפי ההומלסים של מנהטן שבמקרה נקלע למקום הלא נכון, באשמת השומר הרשלן.

סטנלי ההמום מיהר להתקדם עם כוס הקפה לעבר העמדה שלו, כאשר הוא שם לב שבמקביל גם הזר מתקדם בדיוק לאותו כיוון. סנטלי הגיע לעמדתו במהירות, הניח את כוס הקפה ולא הוריד את העיניים מהזר המסתורי שהתיישב מולו.

סטנלי החל למשש בחשש את כפתור האזעקה השקטה שמחובר ישירות אל המטה המרכזי של משטרת ניו יורק. 'רק זה מה שחסר לי כעת' חשב לעצמו, לא היה לו חשק לסיים את היום כמו הפקידים חסרי המזל שהסניף שלהם נשדד ושזכו לריאיון של כמה שניות בכותרות החדשות.

'כן אדוני, איך אני יכול לעזור לך?' שאל סטנלי כשהוא מנסה לרמוז לחבריו הפקידים שיזעיקו את השומר שבכניסה שיתקרב אליהם ליתר ביטחון.

'אני רוצה למשוך מהחשבון שלי 5,000,000 דולר וכמה שיותר מהר, בבקשה'.

סטנלי חשב שהוא לא שומע טוב, ושאל בשנית: 'לא הבנתי, מה אתה מעוניין לעשות?!'

'אני רוצה למשוך מחשבון הבנק שלי 5,000,000 דולר, ואני אשמח אם תמהר...'

סטנלי חשב שההומלס הזה שהספיק כבר להסריח את כל הבנק, חומד לו לצון או שפשוט השתגע.

הוא כבר שמע על כמה לקוחות משוגעים שסבלו מפיצול אישיות וחשבו שהם אנשים עשירים, רובם הורחקו על ידי השומרים ונאסר עליהם להתקרב לאזור הבנק. הוא לא יכול היה להתאפק וחיוך מזלזל החל להתפשט על פניו: 'זבכך אדוני, אתה רוצה למשוך את חמש מיליון הדולר מהחשבון שלך? האם הבנתי נכון, אדוני?' שאל סטנלי בלעג תוך שהוא מדגיש את ה'אדוני' במבטא מלגלג במיוחד.

'מדוע אתה מחייך?' שאל הלקוח בעלבון, 'אמרתי משהו מצחיק?'

'לא אדוני, ממש לא' התעשת סטנלי והרגיש שהוא מתחיל ליהנות מהסיטואציה המשעשעת שנקרתה בעיצומו של יום עבודה אפרורי ומשעמם: 'פשוט נזכרתי באיזה בדיחה ישנה, אדוני' אמר סטנלי ושוב הדגיש את המילה 'אדוני' בחיוך לועג.

אוקי, זמני יקר מדיי' אמר הלה בקוצר סבלנות והכניס את היד לכיסו, סטנלי הרגיש כיצד ליבו קופא במהירות. האם הזר הולך לשלוף עכשיו אקדח? או אולי סכין?

סטנלי החל להצמיד את ידו מתחת לשולחן לכפתור האזעקה, עוד תנועה קטנה של הזר והכוחות המיוחדים של משטרת ניו יורק ידהרו לעבר הבנק.

ואז סיים הזר המסתורי את החיפוש בכיסו והציג בפני סטנלי את כרטיס ה'אמריקן אקספרס' המוזהב שברשותו – אחד מכרטיסי האשראי היוקרתיים ביותר בעולם, שרק אילי הון גדולים יכולים להשיג אותו לעצמם.

סטנלי הרגיש כאילו נתקל הרגע בקיר בטון, עיניו נפערו בתדהמה. אבל מיד הוא התעשת, כנראה שמדובר בכרטיס גנוב או שהכרטיס אינו בתוקף.

'אפשר לראות את תעודת הזהות שלך, אדוני?' שאל סטנלי כשהפעם הלגלוג שהתלווה בפעמים הקודמות לתואר 'אדוני' נעלם מלשונו.

'בבקשה' השיב הזר ושלף מכיסו את תעודת הזהות שלו, סטנלי לקח ממנו את תעודת הזהות וראה לתדהמתו שהספרות תואמות את הספרות של כרטיס האשראי. כעת הוא העביר את הכרטיס במסוף של המחשב וחיכה לראות האם המחשב יאשר את משיכת הסכום האגדי.

בעבור עשר שניות הופיעה במחשב ההודעה כי העסקה של הזר המסתורי שנקרא בשם ג'יימס גולפיני אושרה.

סטנלי הרגיש את הבושה מציפה את פניו. הוא התנצל אלף פעם לפני ג'יימס גולפיני שנחשב לאחד האנשים העשירים ביותר במנהטן ולמטורף גדול שבין שלל התחביבים המוזרים שלו, היה מנהג להיכנס למקומות חשובים בלבוש של הומלס.

'אדוני אני מצטער מקרב לב' אמר סטנלי בהתרגשות 'לא ידעתי מי אתה'.

ג'יימס החל לקום מהעמדה של סטנלי, לא לפני שאמר לו: 'את הטעות שלך עשית ידידי, היחס הזה שלך כלפיי עבר את כל הגבולות. אני חושב באמת, שעם

פקידים כמוך, אני צריך לסגור את החשבון שלי ולהעביר אותו למקום שבו נוהגים קצת יותר באדיבות...'

סטנלי הרגיש כיצד הדם מתרוקן מראשו באחת. סגירת החשבון של ג'יימס גולפיני משמעותה פיטורין מידיים שלו מהבנק. הוא תפס בידו של ג'יימס ואמר בדמעות: 'רחם עליי אדוני, אני מבקש ממך סליחה מעומק לב שהתנהגתי כלפיך בזלזול שכזה. אני מבטיח שמכאן ואילך אשנה את דרכיי, אני מבקש ממך בדמעות שתשאיר את החשבון שלך בסניף שלנו...'

ג'יימס הביט בו במבט מבין, ואמר: 'אני מקבל את התנצלותך הפעם, אבל דע לך! לעולם אל תניח הנחות ואל תתן לדעות הקדומות שלך, להשפיע על חוות דעתך כלפי מישהו, לפני שאתה מכיר אותו ויודע מיהו באמת...'

*

אם נחשוב על זה, נגלה שגם אנחנו שופטים ומחווים דעות על אנשים אחרים רק בגלל מראה חיצוני. לפעמים אנחנו גם נוטים להניח הנחות מוקדמות שונות כלפי החיים שלנו, הנחות שמתבררות לאחר מכן כשגויות לחלוטין.

אם נתרגל קודם כל להכיר את הדברים לעומק ורק אחר כך לחוות עליהם דעה, נוכל להימנע ממצבים לא נעימים ומטעויות קשות, שאנו עלולים להיתקל בהם כתוצאה מההנחות המוקדמות השגויות שלנו.

6.2 . סיפור לשבת / מבט לחיים

אחים בדם / אריק סגל

אחים בדם

מפעל הפלדה של סטף וג'וליאן קנה את שמו כאחד מספקי הפלדה הגדולים באסיה. עסקיהם של סטף ואחיו התאום ג'וליאן התפרסו בארצות רבות. בסיסו של מפעל הפלדה שכן בארץ הולדתם, אנגליה, ועל התפעול השוטף שלו היה אחראי סטף. ג'וליאן אחיו, היה 'שר החוץ' של העסק והיה מעניין חברות וממשלות זרות בתוצרת המפעלים.

סטף ואחיו היו צעירים חסונים במיטב שנותיהם, ולא נהגו לבקר לעיתים קרובות אצל הרופא. זו הייתה הסיבה, שכאשר חש סטף כאבים בבטנו לא מיהר למרפאה

השכונתית אלא המתין שיחלוף הכאב. כשהכאב התחזק קבע לעצמו תור אצל הרופא ששלח אותו לבצע בדיקות דם. בחדר האחות קיבלה את פניו אחות חדשה במקצועה, והיא לקחה ממנו מספר מבחנות דם. סטף חש שהאחות רוקנה ממנו כמעט את כל הדם שבגופו... הוא חפץ לספר לאחיו כי ייעדר מהמפעל כיוון שלא חש בטוב, אך ג'וליאן שהה באותה עת באחת ממדינות אפריקה הנידחות לרגל העסקים, ולא ניתן היה להשיגו בשום אופן. האחות רשמה את פרטיו של סטף על מבחנות הדם, מאחר שהייתה צריכה להעביר אותן למעבדה ששכנה ברחוב הסמוך למרפאה. היא הניחה את המבחנות בתיקה, עם בדיקות נוספות, ופנתה לצאת מהבניין. אולם היא לא הספיקה להתקדם יותר ממטרים אחדים, ורוכב אופנוע שעצר לידה דרש ממנה באיומי סכין להביא לו את התיק שצבעו הכתום בלט למרחוק. היא ניסתה להסביר לו כי אין בתיק כל דבר ערך, אך הלה לא הקשיב, חטף את התיק ונעלם בדהרה מן המקום.

בינתיים, האח ג'וליאן שהה בזימבבואה הרחוקה ונפגש עם ראשי השלטון בניסיון לעניין אותם במוצרי הפלדה של החברה. העסקים באפריקה מעולם לא התנהלו בקלות וג'וליאן ידע שכדי לחתום על עסקאות מוצלחות עליו להתחבר לאנשים מסוימים ולעתים גם לשחד את מי שצריך. הוא עשה מאמצים רבים ולאחר שבועיים הוכתרו מאמציו בהצלחה. הוא רכש את אמונו של שר האוצר של זימבבואה, וחתם אתו על הסכם לרכישה ענקית. ג'וליאן חגג את החוזה בכוס יין משובח ועלה על מיטתו בחדר המלון המפואר כשחיוך נסוך על פניו. הוא לא ידע כי עד מהרה ייעלם החיוך מפניו לחלוטין.

השודד שחטף את תיקה של האחות, המשיך ישירות בנסיעתו לכיוון שדה התעופה. האיש תכנן לעזוב את המדינה לאחר שהרגיש כי אנשי ה'סקוטלנד יארד' החלו לעקוב אחריו. כשנכנס לשדה התעופה גילה שם עשרות אנשי משטרה, רופאים ופרמדיקים.

'מה קרה כאן?' שאל את אחד העובדים. 'התרחשה באפריקה רעידת אדמה קטלנית שגבתה את חייהם של אלפי אנשים, ביניהם גם לא מעט אזרחים אנגלים ששהו במקום. הממשלה החליטה לשלוח כוחות חילוץ והצלה...' מספרם הגדול של

השוטרים, השריד את מנוחתו של השודד ועצבנות תקפה אותו. הוא החליט להיפטר מהתיק שגם כך לא הכיל דבר בעל ערך, השליך אותו באחת הפינות ומיהר להסתלק מהמקום. דקות ספורות לאחר מכן צד התיק בעל הצבע הכתום העז את עיניה של אחת הנוסעות: 'אני מכירה את התיק הזה, הוא של חברה טובה שלי' אמרה בהפתעה, ומיהרה להרים אותו. חיפוש קצר בתיק העלה כי אכן התיק שייך לחברתה הטובה, היא הניחה אותו על עגלת הנסיעות שלה ומיהרה לעלות על המטוס. היא הייתה אחת במקצועה, ומיהרה להצטרף לחבריה במשלחת החילוץ שיצאה לסייע לכוחות ההצלה המקומיים שבאפריקה, לחלץ את הנפגעים ג'וליאן לא זכר כיצד התעורר, הוא זכר שבאמצע הלילה הרגיש שמיטתו רועדת ולאחר שניות ספורות נשמע רעש נוראי ובית המלון התמוטט והפך לעיי חרבות. למרבה ההפתעה, ג'וליאן שהתאכסן בקומה גבוהה לא איבד את חייו, אך נלכד בין שני אבנים גדולות שיצרו עבורו מעין מערה קטנה בתוך גל החרבות העצום, אך ללא כל יכולת להיחלץ ממנה.

בדקות הראשונות היה ג'וליאן משוכנע כי כוחות החילוץ המקומיים יגיעו אליו במהירות, יחלצו אותו וישלחו אותו בחזרה לארצו השלווה והנינוחה. הוא שכח שהוא נמצא בארץ נחשלת שבה כוחות ההצלה פועלים בקצב שלהם והוא נאלץ להמתין שעות ארוכות. ג'וליאן ידע, שההמתנה עצמה אינה מסוכנת אלא שפצע שנפער ברגלו גרם לו לאבד דם באיטיות אך בעקביות. הוא הבין כי אם לא יגיעו כוחות החילוץ במהירות, הוא יסיים את חייו בימבבואה הרחוקה. דקות ספורות לפני שאיבד את הכרתו שמע ג'וליאן את רעש המחלצים. הוא זעק לעברם, ודקות ספורות לאחר מכן הוא כבר שכב במיטת שדה כשמעליו ניצבים שני רופאים. הם הבחינו בפצע שברגלו והבינו שהוא מאבד דם במהירות. לאחר בדיקה קצרה התברר כי לג'וליאן יש סוג דם נדיר וייחודי, ואין אפשרות לבצע בו עירוי דם ממנות הדם הקיימות ברשותם. הם הביטו בעצב בפצוע שחייו נזלו ממנו במהירות, כשלפתע הופיעה לפנייהם אחת האחיות וסיפרה להם בהשתאות כי היא מצאה בתיק שנשכח בשדה התעופה מבחנות דם רבות כאשר אין לה מושג מהיכן הגיעו. היא הציעה לנסות ולבדוק האם סוג הדם שבתיק, תואם לפצוע ששכב לפנייהם. הרופאים משכו בכתפיהם, ובדקו את סוגו של הדם – ההתאמה הייתה מושלמת. כאילו שהדם היה שייך לאחיו התאום של הפצוע ששכב לפנייהם...

לעיתים עוברים עליך משברים וקשיים, ואינך מבין מדוע עליך לסבול בצורה שכזאת. אילו היית מפנים את הידיעה כי הכול מאת ה' היית מבין כי סבל שעובר עליך, לא הגיע לחינם והוא מיועד למטרה שנקבעה משמים. בפרשת השבוע העוסקת בענייני הקרבנות נאמר 'אדם כי יקריב מכם קרבן'. מסבירים חכמינו, כי התורה מבקשת להדגיש כי האדם לא פעם נתבע להקריב קרבנות, הפוגעים בו עצמו, אולם עליו לדעת כי בסופו של יום, כל משבר או סבל שעובר על האדם הנו 'קרבן לה', שסובב על ידי ההשגחה העליונה הרואה את ההקרבה של האדם ומיטיבה לו.

6.3. פתגם שבועי / משל / סיפור עם ומוסר השכל מצידו

1. "אין עשן ללא אש."
פירוש אפשרי: לכל דבר יש סיבה שגרמה לקיומו
2. "אין שמחה אלא בבשר ויין."
פירוש אפשרי: בימים שבית המקדש היה קיים, השמחה הייתה רק בבשר השלמים (בשר הקרבנות) וביין נסך.
מקור: "תלמוד בבלי".
3. "אין שמחה כהתרת הספקות."
מקור: הרמ"א בספרו תורת העולה חלק א פרק ו בשם חכם אחד. פירוש לספר משלי של מצודת דוד פרק טו פסוק ל.
4. "אין שני מלכים משמשים בכתר אחד."
5. "אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד."
6. "אין תוכו כברו."
פירוש: משהו שלא נוהג בכבוד וביושר, דו פרצופי.
למשל – לבית המשפט לא נכנסים אנשים שאין תוכו כברו.
7. "איש באמונתו יחיה." ("צדיק באמונתו יחיה")
פירוש אפשרי – כל אדם שיחיה לפי אמונתו
המקור: שיבוש מהותי של הפסוק:
"צדיק באמונתו יחיה." – ספר חבקוק, פרק ב, פסוק ד
8. "איש ואשה קשה זיוגם כקריעת ים סוף."
מקור: מסכת סוטה
9. "אכול ושתה כי מחר נמות."
פירוש אפשרי: חיים רק פעם אחת ולכן יש להנות מהחיים.
המקור: ספר ישעיהו, פרק כב, פסוק יג
10. "אכל את הדג וקיבל מלקות."
פירוש אפשרי: בסוף הפסיד הכל. "המקור זה מסיפור על מלך שרצה לתת עונש למישהו ושאל אותו מה הוא מעדיף: מלקות או לאכול דג מקולקל הנענש בחר בדג אכל כמעט עד הסוף ובחר ומלקות
מקור: שמות רבה

הסגולות הבריאותיות המדהימות של הקפה / ארז רהב

ישנם הרבה מיתוסים על קפאין, רבים מהם מעולם לא הוכחו, ואחרים פשוט לא נכונים. מחקרים עדכניים מצביעים על כך שקפה, לא זו בלבד שאינו מזיק כמעט לבריאות, יכולותיו בהקטנת הסיכון ללקות במחלות מסוימות כבר מוכחות.

המחקר המקיף ביותר, הנוגע לקפה, נערך באוניברסיטת הארווארד. המחקר בדק את הקשר בין צריכת קפה למחלת סוכרת מבוגרים – מחלה שהגיעה לממדי מגיפה בשנים האחרונות. לאלו מביניכם, שאינם רופאים או עוסקים בתחום, תוצאות המחקר יהוו הפתעה: המחקר בדק תוצאות של 126 אלף אנשים לאורך 18 שנים, והתוצאות הראו, שאצל אנשים ששתו כוס עד שלוש כוסות קפה ביום, ירד הסיכון לחלות בסוכרת מבוגרים באחוזים בודדים, אבל אנשים ששתו כמות של שש כוסות קפה ויותר ביום, היו בסיכון הנמוך ב-54 אחוזים ללקות בסוכרת נעורים, אצל הגברים, ו-30 אחוזים פחות אצל הנשים.

מחקר דומה שנערך בהולנד, עם כמות משתתפים נמוכה יותר, העלה תוצאות זהות. החוקרים בהארווארד ביקשו להדגיש, כי עדיין יש צורך לנתח את תוצאות המחקר בקפדנות, ולשלול גורמים סביבתיים ואחרים, כדי להגיע למסקנות חותכות.

אבל באופן כללי, וזה כבר ברור לחוקרים: יתרונותיו הרפואיים של הקפה, עולים על חסרונותיו, חד משמעית!

לפחות ששה מחקרים שונים, שבדקו את הקשר בין שתיית קפה למחלת פרקינסון, קבעו חד משמעית: צריכת קפה מקטינה את הסיכון ללקות במחלה בעד 80 אחוזים! שלושה מהמחקרים קבעו במסקנותיהם כי ככל שצריכת הקפה גברה, כך קטן הסיכון ללקות בפרקינסון ביחס ישר. המחקרים האחרים לא מצאו יחס ישר אמנם, אך קבעו כי צריכת הקפה אכן מקטינה את הסיכון ללקות במחלה.

מחקרים אחרים, שבדקו את הקשר בין צריכת קפה לסרטן המעי הגס, הראו שאנשים שצרכו לפחות שתי כוסות קפה ביום, הקטינו את הסיכון ללקות במחלה ב-25 אחוזים. המחקרים גם הראו, שאצל שותי הקפה היותר כבדים, הייתה ירידה של 80 אחוזים בסיכון ללקות בשחמת הכבד, וירידה של 50 אחוזים בסיכון לחלות באבנים בכיס המרה.

קפה משפר את הזיכרון: מסתבר שכמה כוסות קפה ביום, ישפרו לכם את הזיכרון. לפחות לגבי נשים זה מוכח: מחקר אוסטרי בדק ההשפעה של שתיית שתי כוסות על הזיכרון. תוצאות המחקר הראו, שהמתנדבים שצרכו שתי כוסות קפה חוו פעילות מוחית מוגברת. התוצאות הוכחו בעזרת בדיקות MRI. מחקר נוירולוגי נוסף, שנערך ע"י האקדמיה האמריקאית לנוירולוגיה, מצא שנשים מעל גיל 65, שצרכו מעל שלוש כוסות קפה ביום, היו בסיכון הנמוך ב-33 אחוזים ללקות בפגיעה בזיכרון, בהשוואה לאלו שצרכו עד כוס אחת של קפה ביום.

מחקר אמריקני נוסף בדק את הקשר בין קפה לאלצהיימר, אצל אנשים בגיל העמידה. גם תוצאות מחקר זה הראו, שדווקא בקבוצת האנשים, ששתו כמות של בין שלוש לחמש כוסות קפה ביום, היו בקבוצת הסיכון הנמוכה ביותר ללקות באלצהיימר או שיטיון (דמנציה). אלו ששתו יותר מחמש, או פחות משלוש כוסות, היו בקבוצת סיכון גבוהה יותר.

מחקרים חדשים מוכיחים שקפה אינו גורם לכיב קיבה (אולקוס). האמונה הרווחת עד לא מזמן הייתה, כי מאחר וקפה מגביר את פעילות מיצי הקיבה, הוא גם גורם לאולקוס, אך המחקרים האחרונים מראים כי הקפה אינו גורם לכיבים, אבל אנשים שכבר סובלים מאולקוס צריכים להימנע מקפה, מאחר והוא מחמיר את מצבם. עוד מיתוס הנוגע לקשר, בין קפה להפלות, משקל יילוד נמוך ובעיות פריון אצל נשים, הוכח כשגוי. מחקרים שנערכו מראים כי אין כל קשר עובדתי בין צריכת קפה להפלות. גם למשקל נמוך של תינוקות שזה נולדו, אין כל קשר לצריכה מוגברת של קפאין. וגם מחקר, שבדק את הקשר בין בעיות פריון אצל נשים, לצריכת קפה של מעל שלוש כוסות ביום, מצא שאין כל קשר בין הדברים. מחקר נוסף עם ממצאים מפתיעים, נוגע ליכולותיו של הקפאין, בכל הקשור לילדים הסובלים מהפרעות קשב (ADHD) – הקפאין עוזר לשמור על ריכוז, על-ידי כך שהוא חוסם רצפטורים מסוימים בגוף, ומעורר ייצור אדרנלין ודופאמין. גם התרופות הקונבנציונאליות לטיפול בהפרעות קשב, מעודדות ייצור דופאמין. ממחקר שנערך בשנה שעברה עולה כי הקפאין אכן משפר את יכולות הבקרה והריכוז, באופן דומה לתרופות, גם אם לא באותה רמה. ישנם עוד מספר מחקרים, שעדיין לא מבוססים דיים, המצביעים על יכולותיו של הקפה למנוע מספר תופעות לוואי אצל מעשנים, "כמובן שאין לראות בזה המלצה לעשן ולשתות, כאילו אין מחר", מדגישים החוקרים, אבל לטענתם בדיקות ראשוניות מראות, כי מעשנים, שהם גם שותי קפה כבדים, חשופים פחות לבעיות לב וכבד, ביחס למעשנים שאינם נוגעים בקפה. כרגע גם מתבצעים מחקרים, הבודקים את הקשר, בין צריכת קפה ליכולת למזער, ואפילו לשלוט, בהתקפי אסטמה. מדהים לחשוב שעדיין מרבית האנשים יספרו לכם, שהם מנסים להימנע משתיית קפה, בגלל הבריאות. אז אולי לא הכל מוכח, ואולי לא צריך לשתות 10 כוסות קפה ביום, אבל, ואת זה כבר קבעו החוקרים, קפה יותר מועיל מאשר מזיק.

ו' אדר תשט"ו 28.2.1955 מבצע "חץ שחור"

בשבוע שלפני הפעולה חדרו חוליות מחבלים ("פדאיון") מרצועת עזה והגיעו עמוק לתוך שטח ישראל פגעו באזרחים והסתננו למוסדות ממשלתיים. בתגובה החליט בן גוריון שחזור לממשלה בתפקיד שר הבטחון על פעולה כנגד כנופיות המחבלים וגם כנגד המצרים אשר נתנו חסות למחבלים. במבצע השתתפו כוחות צנחנים ובוגרי יחידת ה-101. עקב מידע מודיעיני שגוי נתקלו הכוחות בקשיים ואולם התגברו עליהם. בפעולה פגעו כוחותינו במכון המים, מבנים ואוהלים צבאיים ומספר כלי רכב. במהלך המבצע הרגו כוחותיו 36 אנשים ופצעו כ-30. מבין מפקדי המבצע היו "מוטה" גור (לימים הרמטכ"ל), עוזי עילם וסעדיה אלייקים ("סופפו"). לכוחותינו היו שמונה הרוגים ומספר פצועים. לימים טען גאמל עבדול נאצר שמבצע זה הסלים את המצב ולכן החל להצטייד בנשק מהגוש המזרחי.

לא רחוק משדרות כשני ק"מ על כביש 232 לכיון דרום מערב מצומת שער הנגב הקימה עמותת הצנחנים אתר זיכרון הנקרא בשם "חץ שחור" האתר הינו אתר לשימור מורשת הקרב של הצנחנים בתקופת פעולות התגמול בין השנים 1953 – 1956. ניתן לראות תיאור הפעולות כשלכל פעולה יש הסבר על הרקע לפעולה, מפת הקרב, ותוצאות הפעולה (מומלץ לביקור עם ילדים כמובן)

ו' אדר ב' תשל"ח 15.3.1978 "מבצע ליטני"

כתגובה על פיגוע "אוטובוס הדמים" בכביש החוף החליט שר הבטחון עזר ויצמן על יציאה למבצע צבאי נרחב כנגד קיני המחבלים בלבנון, מבצע זה נקרה מבצע ליטני (על שם נהר הליטני שבלבנון). המבצע החל בתקיפה נרחבת של מטוסי חיל האוויר שלאחריו נכנסו כוחות שריון, תותחנים וחיר, (חיל רגלים) לעומק שטחה של לבנון. מטרת המבצע היתה ליצור חיץ בטחוני בשיתוף מליציות נוצריות בפיקודו של מיג'ור סעד חדאד ולגרש את המחבלים מעבר לנהר הליטני. ואכן מרבית המחבלים נסו מיד עם תחילת המבצע ואולם לאחר מכן החלו להפגיז את יישובי הצפון וגרמו למותם של שני אזרחים וכן נזק לרכוש. במהלך המבצע נהרגו כ-300 מחבלים. מבצע "ליטני" גרם לתגובות נזעמות בעולם, במיוחד לאחר שהתברר היקף הפגיעה באוכלוסיה האזרחית המקומית. המצרים אף איימו להפסיק את המשא ומתן אם ישראל לא תיסוג מלבנון. מספר ימים לאחר מכן עקב לחץ בינלאומי נסוגו כוחות צה"ל.

ז' אדר תש"ב 23.2.1942 אוניית המעפילים סטרומה טבעה/טובעה

ביום השחור

סטרומה היתה אוניית מעפילים שהפליגה ב-12 בדצמבר 1941 מנמל קונסטנצה שברומניה לאיסטנבול שבתורכיה, בדרכה לארץ ישראל, ועל סיפונה 769 פליטים יהודים. עם התגברות פעולות נגד היהודים, חיפשו יהודי אירופה דרכי מילוט אפשריות. אחת הדרכים היתה עליה בלתי לגאלית (בלתי חוקית) דרך הים. דרך זו נחסמה על ידי הבריטים כבר בקיץ 1941. אבל בעקבות הטבח שנעשה ביהודי בוקובינה ובסרביה עשו יהודי רומניה נסיונות נואשים לחדש את ההפלגות. סטרומה שהייתה במקורה אוניית מסע יוונית בנפח 180 טון, שימשה בעבר להובלת מטענים בנהר הדנובה היתה ישנה, במצב טכני רעוע ביותר וללא מתקנים סניטאריים.

האונייה הפליגה ב 12 בדצמבר 1941. לאחר שלושה ימים הגיעה לאיסטנבול. התורכים לא אפשרו לנוסעים לרדת לחוף. המזון והמים סופקו בקמצנות והתנאים היו בלתי נסבלים. האוניה עגנה בנמל במשך עשרה שבועות. על אף מאמצי הג'וינט והסוכנות היהודית סרבו הבריטים להתיר את כניסתם לארץ. בליל ה-23 בפברואר 1942 נגררה האוניה מחוץ לנמל ללא מזון, מים ודלק. כעבור מספר שעות היתה התפוצצות והאוניה טבעה. רק כעבור יום יצאו סירות תורכיות לחפש ניצולים. נמצא רק ניצול אחד. היום ידוע שהאונייה טובעה בטעות ע"י הרוסים.

ז' אדר תש"מ 24.2.1980 שונה שמו של המטבע הישראלי מלירה לשקל

במסיבת עיתונאים שנערכה הודיע שר האוצר יגאל הורביץ ("משוגעים רדו מהגג") על שינוי שמו של המטבע הישראלי מלירה לשקל. הסיבה העיקרית להחלפת המטבע היתה האינפלציה הגבוהה והמוצרים נמכרו בעשרות ומאות אלפי לירות. השינוי היה שכל 10 לירות יהפכו ל 1 שקל. מקור השם שקל הינו בתורה כשאברהם אבינו קנה את מערת המכפלה ב 400 שקל. "וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם, אֶל עֶפְרוֹן, וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן, אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאֲזְנֵי בְנֵי חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף, עֵבֶר לַסַּחֵר".

ח' אדר א' תשי"ד 11.2.1954 נהרג החיל נתן אלבז כששכב על רימון ובכך

הציל את חביריו

נתן אלבז נולד במרוקו ובגיל 17 עלה לארץ במסגרת עליית הנוער כשהוא עוזב את כל משפחתו כשהגיע לגיל הגיוס התנדב לשרת בחטיבת גבעתי, בחלק משגרת הפעילות קיבל נתן אלבז משימה לפרק רימונים בתוך אוהל. הוא החל במשימה ולפתע שמע את ניצרת אחד הרימונים משתחררת, ברגע שנצרת הרימון משתחררת

נותרות 4 שניות עד להתפוצצות הרימון. נתן יצא מהאווהל לבדוק אם ניתן להשליך את הרימון, הוא רץ עם הרימון החוצה וקרא לשאר החיילים להתרחק לכיוון הוואדי הסמוך, כאשר ראה שאין אפשרות להשליך את הרימון מבלי לפגוע בחיילים אחרים חיבק את הרימון לחזהו וקפץ לתעלה סמוכה ובכך ומנע בגופו פגיעה של שאר החיילים. (דבר דומה ראינו במלחמת לבנון האחרונה ע"י רב סרן רוני קליין ז"ל) לאחר מותו העניק הרמטכ"ל משה דיין צל"ש על "שבמעשה גבורה בלתי רגיל הקריב את חייו למען חביריו" נתן אלבו הוא סמל לגבורה וגאווה שמועבר ומונצח עד היום במורשת קרב, על שמו נקרא "מחנה נתן" בבאר שבע. וכן רחובות בערי הארץ

ח' אדר תשכ"ט 26.2.1969 נפטר לוי אשכול ראש ממשלת ישראל בזמן מלחמת ששת הימים.

לוי שקולניק (אשכול) נולד ב' ו' בחשון תרמ"ו ברוסיה. הוא למד בגימנסיה יהודית בוילנה, שם הצטרף לתנועת "צעירי ציון". ב 1914, בהיותו בן 18, עלה לארץ ישראל והיה לפועל חקלאי ושומר. בשנים 1918 1920 שירת בגדוד העברי של הצבא הבריטי, ולאחר מכן הצטרף לקבוצה שהקימה את דגניה ב', ונמנה עם חברי הקבוצה שנים רבות. היה ציר באסיפת הנבחרים של יהודי ארץ ישראל ובקונגרסים הציוניים, שבכמה מהם שימש יושב ראש הוועדה לענייני התיישבות. מילא תפקידים מרכזיים בהסתדרות העובדים הכללית ובמפלגת פועלי ארץ ישראל. עיקר פעילותו היתה בהנהלת מוסדות משקיים וכספיים של ההסתדרות וכן בתחום הבטחון, בו מילא תפקידים בכירים ב"הגנה" ובמלחמת העצמאות.

לוי אשכול היה מיוזמי הקמתה של חברת המים "מקורות" ב 1937, ועמד בראשה עד 1951. מאמציו כוונו לבניית המוביל הארצי שנחנך ב 1964 בעת כהונתו כראש הממשלה. בשנים 1949 1963 היה חבר הנהלת הסוכנות היהודית וראש מחלקת ההתיישבות החקלאית שלה. בשנים 1950 1952 שימש כגזבר הסוכנות. עם הקמת המדינה היה מראשי משרד הבטחון. באוקטובר 1951 נתמנה כשר החקלאות והפיתוח ומ 1952 עד 1963 היה שר האוצר. כאשר התפטר דוד בן גוריון בשנת 1963, התמנה לוי אשכול לתפקיד ראש הממשלה ושר הבטחון. ערב מלחמת ששת הימים (1967) הקים לוי אשכול לראשונה בתולדות ישראל, ממשלת אחדות לאומי בשותפות עם מנחם בגין ז"ל יריבה הגדול של מפלגת העבודה. לוי אשכול קיים את המימרה "מים שקטים חודרים עמוק". בתודעה הציבורית נחרט כאיש אפור ואף יצא עליו קובץ בדיחות לאחר מותו התברר שביצע את עבודתו נאמנה.

ט' אדר תש"ט 11.3.1949 כיבוש משטרת "אום רשרש" – אילת וסיום מבצע "עובדה"

מבצע זה נועד לקבוע את גבולות מדינת לצורך כך קיבל בן גוריון החלטה להגיע עד מפרץ אילת. המשימה הוטלה על שתי חטיבות האחת חטיבת גולני אשר נעה על ציר הערבה ועל חטיבת הנגב אשר נעה לכיוון מפרץ אילת מכיוון מערב (מבקעת הירח) "בתחרות" זו נצחה חטיבת הנגב. ממבצע זה ידועה התמונה של הנפת "דגל הדיו" על ידי אברהם אדן ("ברן") ואשר מסמל את סיום מלחמת השחרור (אגב, אתר הנפת הדגל נמצא כיום מצדו המערבי של קניון "מול היס")

י"א אדר א' תש"ל 17.2.1970 נפטר הסופר ש"י (שמואל יוסף) עגנון

עגנון נולד בעיירה בוצ'ץ שבגליציה. שם משפחתו האמיתי היה צ'צ'קס. הוא למד ב"חדר" וספג מהווי החסידות בבית אביו שהוסמך לרבנות אך עסק במסחר בפרוות. עגנון לא למד בבית הספר ואת חינוכו קיבל מאביו ואימו. אביו לימדו "אגדה" ואימו לימדה אותו ספרות גרמנית. מגיל צעיר קרא עגנון את יצירות סופרי דור ה"השכלה" בהיותו בן 15 פרסם לראשונה יצירה מפרי עטו, פואמה ביידיש ומאז לא חדל לכתוב ולפרסם, אך ספרו הבשל הראשון היה "עגונות" ולכן סיגל לו את שם העט "עגנון" שמאוחר יותר הפך לשם משפחתו. בשנת 1908 עלה עגנון לארץ ישראל והתישב ביפו שם הוא נטש לזמן מה את אורח חייו הדתי. אולם, זמן קצר לאחר מכן הוא הוא שב לדת ונשאר דתי במשך שאר חייו.

עבר להתגורר בירושלים ובשנת 1913 נסע לגרמניה ועסק בהוראה, בכתבי סיפורים ובקיבוץ סיפורי חסידים. ב- 1924 פרצה בביתו שריפה וכל ספריו הושמדו כולל כתבי יד רבים שלו. באותה שנה חזר להתגורר בירושלים וב- 1929 נפגע ביתו בידי פורעים ערבים. בשנת 1931 התפרסם כאחד מעמודי התווך בספרות העברית המודרנית לאחר שפורסמה ההוצאה הראשונה של מקבץ ספריו "הכנסת כלה". קובץ סיפורים זה נחשב לאבן הפינה של ספרות העברית המודרנית. בנוסף לשאר עבודותיו פירסם כחצי תריסר ספורים קצרים חדשים כל שנה. רובם התפרסמו בעיתון "הארץ". עגנון זכה לכבוד ולהערצה, ופעמיים הוענק לו "פרס ביאליק". פעמיים היה חתן פרס ישראל לספרות ובשנת 1966 זכה בפרס נובל לספרות. מיצירותיו: תמול שלשום, תהילה, פנים אחרות, הרופא וגרושתו, סיפור פשוט, בדמי ימיה. על שמו רחבות רבים בארץ. מספר מילים שאמר בטקס קבלת פרס נובל לספרות:

"אומר לכם מי אני. מתוך קטסטרופה היסטורית, שהחריב טיטוס מלך רומי את ירושלים וגלה ישראל מארצו, נולדתי אני באחת מערי הגולה. אבל בכל עת, תמיד דומה הייתי עלי כמי שנולד בירושלים. בחלום, בחזון לילה ראיתי את עצמי עומד עם

אחי הלוויים בבית המקדש כשאני שר עמהם שירי דוד מלך ישראל. בזכותה של ירושלים כתבתי את כל אשר נתן השם בלבי ובעטיי" (מעניין מה היה קורה אם חתנים נוספים של פרסי נובל (לשלום) היו מצטטים חלק מדברים אלו!!!)

"א אדר תר"פ 1.3.1920 נפילת היישוב "תל-חי"

בתאריך זה נפלו שמונה ממגיני תל-חי ובניהם יוסף טרומפלדור. (העיר קריית שמונה נקראת על שמו). בתום מלחמת העולם הראשונה בה נצחו הבריטים והצרפתים את התורכים הם חילקו את השליטה בארץ ישראל כשכל השטח מדרום לקו ראש הנקרה-כנרת יהיה בשליטת הבריטים ומה שמצפון לקו בשליטת הצרפתים (הסכם "סייקס-פיקו" על שם של שרי החוץ של אנגליה וצרפת) מתוך כך יצא שארבעה ישובים: מטולה, כפר גלעדי, חמרה ותל-חי לא נכללו תחת הגדרת הבית הלאומי שהבטיחו הבריטים ("הצהרת בלפור") ליהודים. הבדואים שהיו באיזור לא הסכימו לשלטון הצרפתים והחלו לבזוז ולהשמיד את יישובי הנוצרים באיזור כשהיחס ליהודים היה בסדר.

בתאריך י"א באדר תר"פ הגיעה כנופיית פורעים לתל-חי ובתירוץ של חיפוש אחר קצינים צרפתים נכנסו לחצר תל-חי, התפתח עימות שבסופו נהרגו אנשי תל-חי. יוסף טרומפלדור שכיננו היה "הגידם" היות ואיבד אחת מידי עת שירת בצבא הרוסי במלחמתם ביפנים היה ממקימי גדוד נהגי הפרדות יחד עם זאב ז'בוטינסקי ולאחר מכן הקים קבוצות הכשרה במסגרת תנועת "החלוץ", עלה לתל-חי כאחראי הבטחון באיזור שם מצא את מותו כשהשמועה אומרת שנפטר בעודו אומר את המשפט הידוע "טוב למות בעד ארצנו". (ישנם מספר היסטוריונים המנסים לנפץ את המיתוס הזה וטוענים שטרומפלדור פשוט פלט קללה ברוסית). כיום נוהגים תנועות הנוער ובראשם תנועת בית"ר (ברית יוסף טרומפלדור) לעלות לפסל "הארי השואג" בתאריך זה. פסל זה פוסל על ידי אברהם מלניקוב והוקם לזכרם של מגיני תל-חי. ברל כצנלסון אף חיבר "תפילת יזכור" לזכרם "יזכור עם ישראל את הנשמות הטהורות של בניו ובנותיו - שניאור שפושניק, אהרן שר, דבורה דראכלר, בנימין מונטר, שרף, שרה צ'יזיק, טוקר, יוסף טרומפלדור. הנאמנים והאמיצים, אנשי העבודה והשלום, אשר הלכו מאחרי המחרשה ויחרפו נפשם על כבוד ישראל ועל אדמת ישראל. יזכור ישראל ויתברך בזרעו ויאבל על זיו-העלומים וחמדת הגבורה וקדושת הרצון ומסירות הנפש אשר נספו במערכה הכבדה. אל ישקוט ואל ינוחם ואל יפוג האבל עד בוא יום בו ישוב ישראל ויגאל אדמתו השדודה"

י"א אדר תש"ו 14.3.1946 העלייה לבירייה

כחלק ממאבק היהודים להלחם בגזרות המנדט הבריטי הוחלט ליישב את מצודת בירייה (נמצאת על הר הנועזים צפונית לצפת) התקיימו מספר נסיונות ליישב את הנקודה, הנסיון הראשון לא הצליח והבריטים גרשו את אנשינו. בפעם השניה העפילו חניכי תנועת הנוער "בני-עקיבא" בתאריך י"א באדר במסווה של עליה לתל-חי (ראה לעיל) וגם אז לאחר מאבק ממושך אסרו הבריטים את המתיישבים רק בפעם השלישית התייאשו הבריטים מלנסות ל"הוריד" את ההתיישבות ובירייה הייתה לישוב של תנועת בני עקיבא.

י"ב אדר א' תש"ח 22.2.1948 פיצוץ משאיות תופת ברחוב בן-יהודה בירושלים.

חיילים בריטיים, ויש טוענים שהיו אלו חיילים עריקים מהצבא הבריטי שקיבלו עבודת הפעולה הזאת כסף מהמופתי של ירושלים, חאג' אמין אל-חוסייני הצליחו להכניס לירושלים שלוש משאיות מלאות בחומר נפץ (כידוע השיטה לא השתנה רק האנשים והזמן). חיילים אלו העמידו את המשאיות ברחוב בן-יהודה והסתלקו מהמקום. לאחר כשעה הופעלו המטענים ונשמע קול נפץ חזק, ארבעה בתים שהיו סמוכים למשאיות קרסו. כ-50 יהודים נהרגו בפיצוץ ולמעלה מ-100 נפצעו. מחקירת האירוע התברר מעל לכל ספק כי יד חיילים בריטיים היתה במעשה. פיקוד ההגנה בעיר החליט להבליג נאמן לתורתו שלא להתעמת יתר על המידה עם השלטון הבריטי ואילו האצ"ל פירסם הודעה לפיה אנשיו יפתחו באש על כל חייל או שוטר בריטי שיימצא באזור. חוליות אצ"ל חמושות הסתובבו ברחובות ופגעו בכל איש צבא בריטי שנקלע בדרכם. באותו יום נורת למוות עשרה חיילים בריטיים. בתגובה הגיע טנק בריטי וההחיילים פתחו באש על אוטובוס נוסעים פצעו והרגו מספר יהודים.

י"ב אדר תשי"ד 17.3.1954 הפיגוע במעלה עקרבים

חוליית "פדאיון" (מחבלים) שיצאה מירדן תקפה אוטובוס של "אגד" שהחזיר מאילת משתתפים בחגיגות יום השנה החמישי לשחרור אילת. המחבלים ארבו לאוטובוס מאחורי אנדרטת חיל ההנדסה, ניצלו את העובדה שהנהג נאלץ להאט בסיבובים הקשים ופתחו באש על הנוסעים. ממכת האש הראשונה נהרג הנהג ונפצעו רוב הנוסעים. האוטובוס נעצר ואז נכנסו הרוצחים פנימה, עברו מנוסע לנוסע וירו בו מטוח קצר. 11 איש נהרגו. ניצולים סיפרו שהרוצחים ירקו על הגופות והתעללו בהן. (לצערנו, מה שהיה הוא שיהיה)

י"ב אדר תש"מ 29.2.1980 נפטר יגאל אלון

יגאל אלון נולד בי"ח בתשרי תרע"ט (1918) בכפר תבור והיה מבוגרי בית הספר החקלאי "כדורי". מצעירותו עסק יגאל אלון בבעיות ביטחון. ב-1931 הצטרף ל"הגנה" ובתקופת המאורעות, 1936 – 1939 שרת במשטרת היישובים העבריים, ב"פלוגות השדה" וב"פלוגות הלילה" שהקים צ'רלס וינגייט ("הידיד"). ב-1941 היה ממייסדי הפלמ"ח ופיקד עליו בין השנים 1945–1948. במלחמת השחרור פיקד על מבצעים באזורים שונים של הארץ, עם הקמת צה"ל מונה לאלוף ולאחר פירוק הפלמ"ח מונה למפקד חזית הדרום. בתום המלחמה השתחרר מצה"ל וחזר לביתו, קיבוץ גינוסר, שהוא היה בין מייסדיו. בפעולתו התנועתית והמפלגתית פעל יגאל אלון, בין השאר, לאיחוד הכוחות שבתנועת העבודה ולאיחוד זרמים התיישבותיים.

יגאל אלון ידוע בתכניתו הקרויה "תכנית אלון". הדנה בהסדר עתיד שטחי יהודה ושומרון, ששוחררו בידי ישראל במלחמת ששת הימים. ואשר בעיקר תוכניתה שתמורת הסכם שלום עם ירדן יועבר איזור גב ההר לירדנים וכל בקעת הירדן תישאר בידינו. כחלק מהאידאולוגיה שלו הוא תמך בהתיישבות בכל חלקי ארץ ישראל ככלל ובשטחי יהודה ושומרון בפרט ובתנאי שלא יהיו בחיכוך יתר עם האוכלוסייה הערבית המקומית. אי לכך, פעל להקמת עיר יהודית צפונית לחברון בשם קריית ארבע. יגאל אלון נבחר באוגוסט 1955 לכנסת השלישית ובתקופת הכנסת החמישית, מונה לתפקיד שר העבודה ובשנת 1967 לסגן ראש הממשלה ולשר לקליטת עלייה. בשנת 1969 נתמנה יגאל אלון לסגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, וכיהן בתפקיד עד לשנת 1974 כאשר התמנה לסגן ראש הממשלה ושר החוץ של הממשלה בראשותו של יצחק רבין. יגאל אלון נפטר בי"ב באדר תש"ס, ונקבר באדמת הישוב גינוסר. להנצחת זכרו הוקם בגינוסר "בית אלון". גם הדרך המחברת ממעלה אדומים ועד לצפון השומרון והעוברת ממזרח להרי שומרון נקראת דרך אלון, כביש זה גם נקרא "דרך ארץ המרדפים"

המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיות

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבי, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת שבת שלום ומבורך
שמעון תורג'מן